

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Hospodářská politika a správa

Diplomová práce

Projevy finanční krize v ČR a ve světě

Pavλίna Vojtíšková

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Pavlína Vojtíšková

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Projevy finanční krize v České republice a ve světě

Název anglicky

Manifestations of the Financial Crisis in the Czech Republic and in the World

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnocení ekonomických projevů vybraných finančních krizí v České republice a ve světě. Dílčím cílem je identifikace jejich příčin a identifikace faktorů, ovlivňujících vznik a průběh. Dále jsou hodnoceny ekonomické dopady finančních krizí na českou ekonomiku a na světové ekonomiky. Součástí diplomové práce je také zhodnocení ekonomického vývoje a případný vznik finanční krize v krátkodobém až střednědobém horizontu.

Metodika

V teoretické části diplomové práce je využita metoda deskripce, kde jsou vysvětleny pojmy spjaté s problematikou finančních trhů a krizí. Informace budou čerpany z relevantních odborných publikací a příslušných zákonů. V praktické části diplomové práce je využita metoda komparace, metoda empirické analýzy časových řad – řetězové a bazické indexy a koeficienty růstu. Sekundární data jsou získána z Českého statistického úřadu, Ministerstva financí a EUROSTATU. Komparativní metoda bude využita na porovnávání ekonomických důsledků krize v jednotlivých zemích a obdobích.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Finanční krize, HDP, nezaměstnanost, finanční nerovnováha, krizová ekonomie, Česká republika

Doporučené zdroje informací

- KOHOÚT, Pavel. Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4019-5.
- KOZÁK, Kryštof, Tomáš WEISS a Helena SCHULZOVÁ. Dopady krize v euroatlantickém prostoru. Praha: Dokořán, 2012. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-444-5.
- ROUBINI, Nouriel a Stephen MIHM. Krizová ekonomie: budoucnost finančnictví v kostce. Praha: Grada, 2011. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-4102-4.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. Finanční ústava. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. ISBN 978-80-210-6214-6.
- WOLF, Martin. Posuny a otřesy: ponaučení z finanční krize. Přeložil Jiří ZATLOUKAL. Praha: Křižní klub, 2016. ISBN 978-80-242-5448-7.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jana Kalabisová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Konzultant

doc. PhDr. Ing. Karel Šrédl, CSc.

Elektronicky schváleno dne 18. 11. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 11. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Projevy finanční krize v ČR a ve světě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Ing. Janě Kalabisové, Ph.D., za trpělivost a doporučení při vedení mé diplomové práce. Taktéž bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Ing. Karlu Šředlovi, CSc., za vstřícnost, ochotu a pomoc při získání potřebných informací.

Projevy finanční krize v ČR a ve světě

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá ekonomikou v kontextu finanční krize. Jedná se o téma aktuální, protože současná situace s pandemií COVID-19, aktuální ceny energií i válka na Ukrajině mají vliv na stabilitu finančních instrumentů.

Finanční krize se vyskytovaly v minulosti a budou lidstvo provázet i v budoucnosti. Tyto krize postihují v první řadě ekonomiku všech postižených států, ale v druhé řadě, neméně významně, postihují každého člověka. Způsobují ztrátu hodnoty peněz, kdy mnozí lidé přicházejí s finanční krizí o celoživotní úspory nebo o jejich velkou část.

Tato práce obsahuje popis globální finanční krize z roku 2008 a její projevy jsou zde porovnány s krizí způsobenou pandemií COVID-19, energetickou krizí a válkou na Ukrajině.

Dále se práce zabývá komparací základních makroekonomických ukazatelů vybraných zemí. Z výsledných dat lze vysledovat, jaký vliv měla na jejich ekonomiku finanční krize roku 2008 a v jaké kondici se jejich ekonomika nachází v současné době.

Porovnáním makroekonomických ukazatelů je z pozice odborníka možno odhadnout budoucí vývoj a stav hospodářství. Běžný občan (laik) je však v možnostech ovlivnit svou ekonomickou situaci značně limitován. Z tohoto důvodu práce specifikuje možnosti, jak lze v dnešní době uchovat hodnotu naspořených peněz.

Snaha o uchování hodnoty vlastních peněz se ale neobejde bez rizikově odpovědného přístupu spojeného s ochotou směřovat volné prostředky a poskytovat čas na jejich zhodnocení.

Klíčová slova:

finanční krize, státní dluh, magický čtyřúhelník, finanční nerovnováha, krizová ekonomie, hospodářský cyklus

Manifestations of a Financial Crisis in the Czech Republic and Other World Countries

Abstract

The present diploma thesis examines the topic of economy in the context of a financial crisis. Recent developments in the COVID-19 pandemic, energy prices and the war in Ukraine have had an impact on the stability of financial instruments, which makes the subject matter under discussion particularly relevant nowadays.

Financial crises repeatedly occurred in the past and will continue to accompany mankind in the future. Such crises not only influence the economies of all affected countries, but also, no less importantly, every individual. In a financial crisis, money loses its value and, as a consequence, many people lose their life savings or their considerable part.

The present thesis provides a description of the 2008 global financial crisis and compares its manifestations with the COVID-19 pandemic crisis, energy crisis and crisis caused by the war in Ukraine.

Furthermore, the thesis compares the basic macroeconomic indicators of certain selected countries. The obtained data reflect the impact of the 2008 financial crisis on their economies and illustrate the state of their economies today.

Although comparing the given macroeconomic data may enable experts to estimate the state of the given economy as well as its future development, ordinary citizens (laymen) have very limited tools to influence their economic situation. Therefore, the present thesis also specifies the methods of preserving the value of savings.

Nevertheless, this can hardly be achieved without adopting a risk-oriented approach related to a willingness to trade available funds and provide the time necessary for ensuring their better value.

Keywords:

financial crisis, public debt, magic quadrangle, financial imbalance, crisis economics, business cycle

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Pojmy související s finanční krizí	15
3.1.1 Peníze.....	15
3.1.2 Finanční trhy	20
3.1.3 Rating.....	27
3.1.4 Regulační opatření finančních trhů	32
3.2 Finanční krize.....	37
3.2.1 Typy finanční krize.....	37
3.2.2 Finanční krize v historii	41
3.2.3 Projevy krize v České republice	54
4 Praktická část	59
4.1 Finanční krize v současnosti	59
4.1.1 Spouštěče finanční krize	60
4.1.2 Covidová krize.....	61
4.1.3 Válka na Ukrajině	64
4.1.4 Energetická krize	65
4.1.5 Komparace vybraných finančních krizí	67
4.2 Ekonomická situace ve vybraných zemích	71
4.2.1 Ekonomické ukazatele	75
4.2.2 Ukazatel HDP	76
4.2.3 Ukazatel inflace	77
4.2.4 Ukazatel nezaměstnanost.....	78
4.2.5 Ukazatel platební bilance.....	79
4.2.6 Zadlužení států	81
4.2.7 Magický čtyřúhelník	82
4.2.8 Ratingové hodnocení zemí.....	90
4.2.9 Ekonomický vývoj v krátkodobém až střednědobém horizontu	91
4.3 Zajištění hodnoty peněz	96
4.3.1 Investice	96
4.3.2 Zmírnění dopadů finanční krize.....	103

4.3.3	Index spotřebitelských cen.....	104
4.4	Přínosy finančních krizí.....	106
5	Zhodnocení výsledků.....	108
5.1	Příčina krize.....	110
5.2	Následky současných krizí	111
5.3	Pohledy na krizi.....	113
5.3.1	Státní sektor.....	113
5.3.2	Podnikání	114
5.3.3	Domácnosti	114
5.4	Poučení z krize	116
6	Závěr.....	119
7	Bibliografie.....	122
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	129
8.1	Seznam obrázků	129
8.2	Seznam tabulek.....	130
8.3	Seznam grafů.....	130
8.4	Seznam použitých zkratk	132
Přílohy	133

1 Úvod

Finanční krize jsou lidské společnosti známy již prakticky od počátku používání finančních instrumentů. Ačkoliv slovo krize pochází z řeckého krino, čili vybírat nebo posuzovat, je slovo krize vnímáno spíše jako negativní jev. Pravděpodobný důvod bude spojování pojmu s mimořádnou událostí, která negativně narušuje rovnováhu zavedeného stavu. Pokud tedy finanční krize znamená narušení rovnováhy, a to v negativním směru, jedná se poté o snížení hodnoty peněz, které má za následek pokles kupní síly.

Téma finanční krize je v této době aktuální možná více než kdy jindy. Současná politická a ekonomická situace poukazuje na souběh okolností, které mají vliv na stabilitu finančních instrumentů. Finanční krize se dotýká každého, ať už jde o jednotlivce, rodinu, fyzickou či právnickou osobu, obec či stát.

Finanční krize sice mohou dopadat jen na jednotlivé země, avšak stále propojenější svět se v posledních letech potýká s krizemi globálními.

V této práci jsou porovnány krize, které mají vliv na současnou ekonomickou stabilitu: krize energetická, krize spojená s válkou na Ukrajině, krize způsobená pandemií COVID-19 a tzv. Velká recese z roku 2008.

V posledních letech se objevilo mnoho aspektů, které mají na vývoj financí vliv. Tím nejvýznamnějším je začátek šíření koronaviru, který byl zpočátku nenápadný. Nikdo si začátkem roku 2020 nedovedl představit, jaká opatření budou nastavena a jak dramatický dopad budou mít na ekonomiku. Opatření byla nastavena po celém světě a ekonomické následky se projeví také globálně.

Energetická krize souvisí s omezením uhlíkových zdrojů výroby energií. Ekologické cíle jsou v rozporu s ekonomickými, přechod na výrobu elektrické energie z obnovitelných zdrojů má pomalé tempo a zatím není reálné uspokojit stále narůstající potřebu po elektrické energii právě z těchto zdrojů. Souvislost s touto krizí má také vysoká závislost na dovozu ruského plynu.

Dalším důvodem souvisejícím s finanční krizí je válka na Ukrajině. Tento válečný konflikt dále prohloubil energetickou krizi a přispěl k raketovému nárůstu cen energií. Kromě skokového navýšení cen plynu, pohonných hmot i elektřiny začal hrozit i nedostatek těchto

komodit. Složitost globálního trhu navíc podtrhl nedostatek čipů, který je závislý na dodávkách neonu důležitého pro lasery. Cca 50 % světové produkce neonu přitom pochází ze dvou ukrajinských společností.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je popis ekonomických projevů vybraných finančních krizí v České republice a ve světě. Dílčím cílem je identifikace jejich příčin a identifikace faktorů ovlivňujících jejich vznik a průběh.

Dále je hodnocen makroekonomický vývoj vybraných zemí v období 2001–2021, kdy je sledován vliv ekonomických faktorů na ekonomickou stabilitu dané země. Hodnocení je směřováno na českou ekonomiku a na vybrané světové ekonomiky.

Součástí diplomové práce je taktéž zhodnocení ekonomického vývoje a případného vzniku finanční krize v krátkodobém až střednědobém horizontu.

2.2 Metodika

V teoretické části diplomové práce jsou s využitím metody deskripce vysvětleny pojmy spjaté s problematikou finančních trhů a krizí. Pro vyšší názornost je text doplněn tabulkami, obrázky a grafy, které zpřesňují vysvětlovaný jev. Informace jsou čerpány z relevantních odborných tuzemských i zahraničních publikací, tištěných i elektronických, a příslušných zákonů.

Po seznámení s pojmy následuje popis historických krizí, které zasáhly svět. Součástí teoretické části jsou i regulatorní opatření, které mají zabezpečovat stabilitu finančních trhů. Jedná se nejen o zákony, vyhlášky a předpisy platné v České republice, ale i předpisy platné ve světě.

Praktická část obsahuje deskriptivní popis příčin a projevů vybraných finančních krizí. Jedná se o Velkou recesi, pandemii COVID-19, krizi spojenou s energiemi a válkou na Ukrajině.

V praktické části diplomové práce je využita metoda komparace makroekonomických ukazatelů s použitím metody deskriptivní analýzy časových řad – řetězové a bazické indexy a koeficienty růstu.

Sekundární statistická data jsou získána z České národní banky, Českého statistického úřadu, Světové banky a Energetického regulačního úřadu.

V diplomové práci jsou porovnávány největší ekonomiky světa: USA, Čína, Rusko, Švýcarsko, Japonsko a ekonomika EU. Do porovnání je zahrnuta i ekonomika ČR, jejíž vliv na světovou ekonomiku je sice co do objemu výrazně menší než u ostatních porovnávaných zemí, avšak procentuální vyjádření příslušných ukazatelů porovnání umožňuje. Využity jsou především makroekonomické ukazatele: HDP na obyvatele, inflace, míra nezaměstnanosti a platební bilance vůči HDP, délka hodnocené časové řady je dvacet let.

Komparativní metoda je využita pro porovnávání všech vybraných ukazatelů jednotlivých zemí. Data byla nejprve zařazena do tabulek a pro větší přehlednost a srozumitelnost následně zpracována do grafů.

V programu Excel je zpracována statistická prognóza krátkodobého až střednědobého vývoje vybraných ekonomik.

Porovnávané ukazatele jsou ovlivňovány ekonomickým cyklem a jejich růst nebo naopak pokles je ukazatelem stavu hospodářství a stability. Vzhledem k aktuálnosti řešeného zadání diplomové práce jsou zde použity zdroje z webových stránek, to včetně veřejně dostupných přednášek a konferencí, které se zadáním práce korespondují.

3 Teoretická východiska

Téma finanční krize je aktuální, slyšíme je z médií a čteme o něm v odborném i populárním tisku. Pojmy finanční krize a ekonomická krize bývají často zaměňovány. Je důležité si uvědomit, že se jedná o dva různé ekonomické jevy, i když na sebe vlastně navazují. První přichází krize finanční, která je vyvolána trhem, tj. situací, kdy finanční instrumenty ztrácí hodnotu. Pak následuje finanční kolaps, který vyvolá vlnu chaosu v ekonomice státu, dnes už i vlnu globální, zasahující celý svět. Tato vlna smete dosavadní předpoklady, že hospodářská politika stojí na pevných, téměř neotřesitelných základech. Krachují banky, které nejsou schopny vymoci své pohledávky, krachují obchodní společnosti, jež nemohou dostát svým závazkům. Lidé přicházejí o práci, nastává ekonomická krize. V této situaci je velmi důležitý přístup vedoucích představitelů států. Pokud obyvatelé mají ve svou vládu důvěru a věří jejím krokům, které z dané situace skutečně nabízejí reálné východisko, bude krize kratší a velmi pravděpodobně i méně bolestná. Důvěra je v krizi zásadním faktorem, bez něhož by se probíhající krize a pocit frustrace ve společnosti jen dále prohlubovaly.

Wolf poukazuje na to (2016, s. 121), že pokud prosperuje jedna společnost, pak mají z jejího blahobytu prospěch i ostatní společnosti. Z tohoto důvodu ekonomicky úspěšné společnosti podporují růst méně vyspělých ekonomik.

Následující kapitola se zabývá pojmy, které jsou nejčastěji spojovány s finanční krizí, popřípadě patří mezi indikátory předpovídající ekonomickou a finanční stabilitu země.

3.1 Pojmy související s finanční krizí

Finanční krize jsou zaznamenávány v lidských dějinách od počátku historie. Zároveň se vznikem obchodu můžeme nalézt různé ekvivalenty peněz. Krizí lze nalézt mnoho, ale uvedeny zde budou jen ty historicky nejznámější. Hned v úvodu této kapitoly jsou vysvětleny pojmy, které souvisejí s finanční krizí, a dále jsou zde popsány druhy finančních krizí.

3.1.1 Peníze

Historicky první peníze byly známé mince z drahých kovů: ze zlata a stříbra. Zlato a stříbro jsou k dispozici v omezeném množství, jsou na trhu poměrně vzácné a, alespoň v současné

době, je nelze vyrobit. Nominální hodnota mincí odpovídala množství drahého kovu v nich obsaženého. Pokud ale nastal nedostatek financí, ať už z důvodů válek, epidemií nebo přírodních katastrof, byla ryzost mincí znehodnocena přidáním jiného kovu. Jsou známy postupy, kdy se sice do mincí jiný kov nepřidával, avšak namísto toho docházelo k odstřihávání jejich okrajů. Tyto metody sice zvýšily objem peněz v oběhu, ale zároveň způsobovaly oslabení důvěry v takto upravované mince a tím následně finanční krizi.

Peníze jsou ve své podstatě finance. Pokud trh není v rovnováze, ztrácejí svoji hodnotu a při splnění podmínek mohou zapříčinit finanční krizi. Peníze jsou nezbytným prostředkem při realizaci většiny nepřímých směn. Díky svým vlastnostem (dělitelnost, zaměnitelnost, přenositelnost, trvanlivost) jsou schopny plnit následující funkce (Jílek, 2013, s. 28):

- jsou platebním prostředkem – zboží a služby jsou směňovány za peníze;
- mají zúčtovací hodnotu – určují hodnotu služeb i zboží, slouží k porovnání kvality jednotlivých statků;
- jsou prostředkem uchování hodnoty – pokud jsou na čas vyjmuty z oběhu, lze je vrátit zpět do oběhu; zde závisí na stabilitě cenové hladiny, tj. zda inflace neznehodnotila původní záměr uchování hodnoty.

Tvorba peněz je, jak píše Jílek (2013, s. 51), v rukou komerčních bank. Nové peníze vznikají přiřpsáním částky na účet klienta banky. Přiřpsaná částka není odpisem z účtu jiného klienta, jedná se výlučně o účetní peníze. Teprve po následném vybrání takto vytvořených peněz z účtu jsou peníze přeměněny na oběživo.

Multiplikace peněžního řetězce je možnost, jak banky vytvářejí peníze. Jurečka (2022, s. 506-508) podrobně popisuje tento způsob tvorby peněz následovně:

Obrázek 1 Multiplikace peněz znázorňuje tvorbu peněz v moderním bankovním systému, pokud jsou splněny následující podmínky:

- každý příjemce použije úvěr k platbě nebo vloží na vlastní účet v plné výši;
- rezervy všech bank jsou drženy na povinném minimu;
- vklady nemají výpovědní lhůty, jsou netermínované.

Při splnění výše uvedených podmínek lze z částky 100 000 Kč poskytnout půjčky až ve výši 4 900 000 Kč, pokud při výpočtu použijeme 2% PMR dle ČNB.

Použitý vzorec: Multiplikace peněz, Jurečka (2022, s. 506)

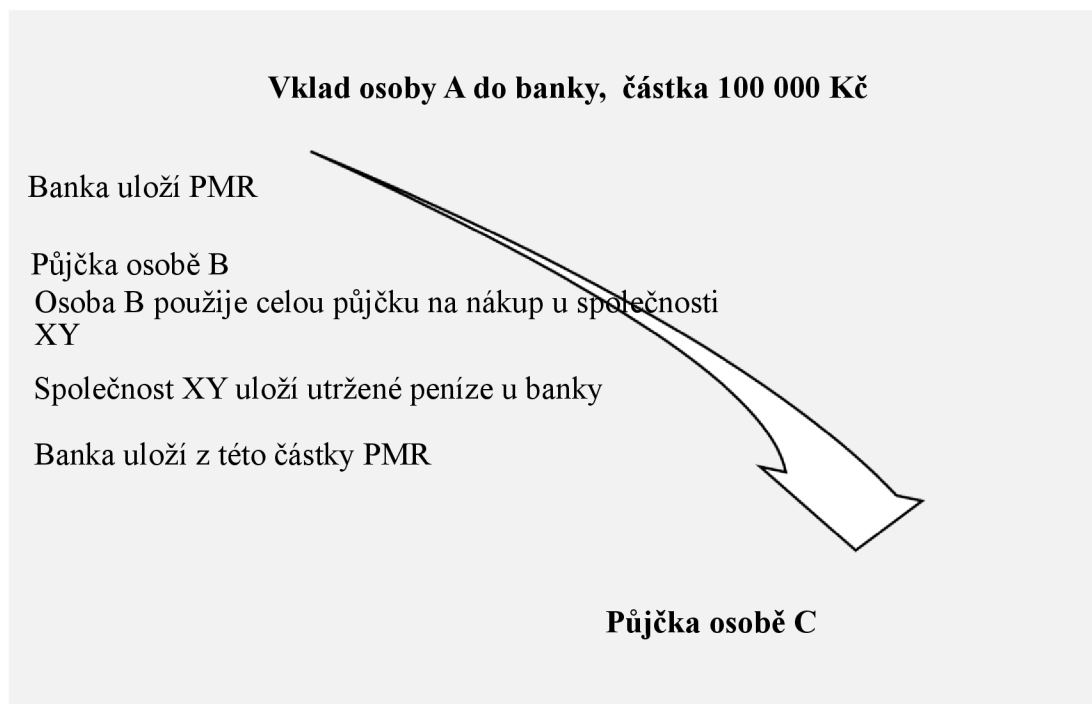
$$m = \frac{1}{r} \quad (1)$$

Kdy m je multiplikátor peněz

r je míra PMR.

Maximální výše nových peněz na trhu je v tomto případě 5 000 000 Kč, ovšem ve skutečnosti původních 100 000 Kč již bylo součástí stávající peněžní zásoby.

Obrázek 1 Multiplikace peněz

Zdroj: vlastní zpracování, Jurečka (2022, s. 506)

Pro klasické bankovní emise byly v minulosti používány tyto druhy krytí bankovek (Černohorský, 2020, s. 38):

- krytí směnkami – obchodní krytí;
- krytí měnovým kovem – kovové krytí;
- bez krytí – fiduciární emise, která podporuje ekonomický růst a budoucí investice.

Mezi nevýhody patří:

- inflace – nabídka peněz je větší než poptávka po penězích, následkem je snížení kupní síly bankovek;
- časová omezenost bankovek – bankovka byla vázána na splatnost směnky;
- územní omezenost – platnost bankovek jen na vymezeném území;
- každá banka měla možnost emise vlastních bankovek – v množství různých druhů bankovek bylo složité rozeznat falešné kusy.

Orientace bank na zisk upřednostňovala vydávání bankovek krytých směnkami, popřípadě bankovek nekrytých, před bankovkami krytými zlatem. Dostupnost zlata je navíc omezená, zároveň objem obchodu rostl, a proto krytí měnovým kovem pozbývalo smyslu (Černohorský, 2020, s. 38).

Modifikovaná bankovní úvěrová emise peněz je v knize Černohorského (2020, s. 38) popsána jako současný typ emise peněz v tržních ekonomikách. V předchozích třech stádiích emise peněz se státopky, bankovky a mince doplňovaly, postupem času začaly převládat klasické bankovky.

Aby se předešlo problémům, které se projevovaly v podobě nepřehledného množství různých druhů bankovek, pokud mohla tisknout bankovky kterákoliv banka, byla logickým krokem centralizace emise bankovek.

Je možné se setkat s pojmem bankovka a státopka. V České republice jsou emitovány pouze bankovky a jejich vydávání je upraveno zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Naopak zrušením zákona č. 41/1953 Sb. v roce 1992 není možné emitovat státopky.

Bankovky i státopky charakterizuje ČNB (2022) jako peníze v papírové formě. Státopky představovaly dluh státu u banky vydavatele, který byl splácen stahováním peněz z oběhu. Bankovky jsou z hlediska historického vývoje úvěrovými penězi. V podstatě není ekonomický rozdíl mezi státopkou a bankovkou, existuje jen rozdíl v právní kvalifikaci těchto pojmů.

Přidělení práva emise bankovek pouze jedné instituci, v případě České republiky České národní bance, má dva důvody:

- přehlednost bankovek;
- mocenské zájmy státu: při emisi bankovek je realizován výnos (náklady na tisk

jsou nižší než nominální hodnota bankovek) a zároveň je zajištěn jednoduchý přístup státu k úvěrům.

Černohorský (2020, s. 38) míní, že měnová politika nabývá na významu, protože modifikovaná bankovní úvěrová emise je emisí nekrytých peněz. Nadměrné vydávání peněz $MS > MD$ má vliv na růst cenové hladiny.

Dle názoru Jílka (2013, s. 49-50) jsou peníze v podstatě kryty aktivy bank. Pokud jsou peníze vydávány centrální bankou, pak je toto oběživo kryto aktivy centrální banky, popřípadě aktivy ministerstva financí. Takovéto peníze mohou mít podobu koupených dluhových cenných papírů. Pokud jde o aktiva obchodních bank, pak jsou účetní peníze kryty především poskytnutými úvěry.

Fiat peníze jsou peníze, které jsou vydány vládním nařízením, jak popisuje Goldberg (2005). Nemají inherentní užitečnost, jejich hodnota je dána důvěrou ve vládu, která je vydala, a také tím, že se na hodnotě takovéto měny dohodnou i jiné strany. Fiat peníze začaly převládat ve 20. století a od roku 1971, kdy byl americký dolar oddělen od zlata, je již celosvětově používán pouze systém národních fiat měn.

Zlatý standard – oběh mincí ze zlata a stříbra je považován za nejstarší variantu zlatého standardu. Vzhledem ke vzácnosti těchto kovů se však jednalo o variantu velmi drahou. Proto se začaly používat bankovky papírové, jejichž emise byla zcela pokryta zlatem. Tato varianta byla praktikována nejvíce v letech 1880-1914 (Černohorský, 2020, s. 45-46).

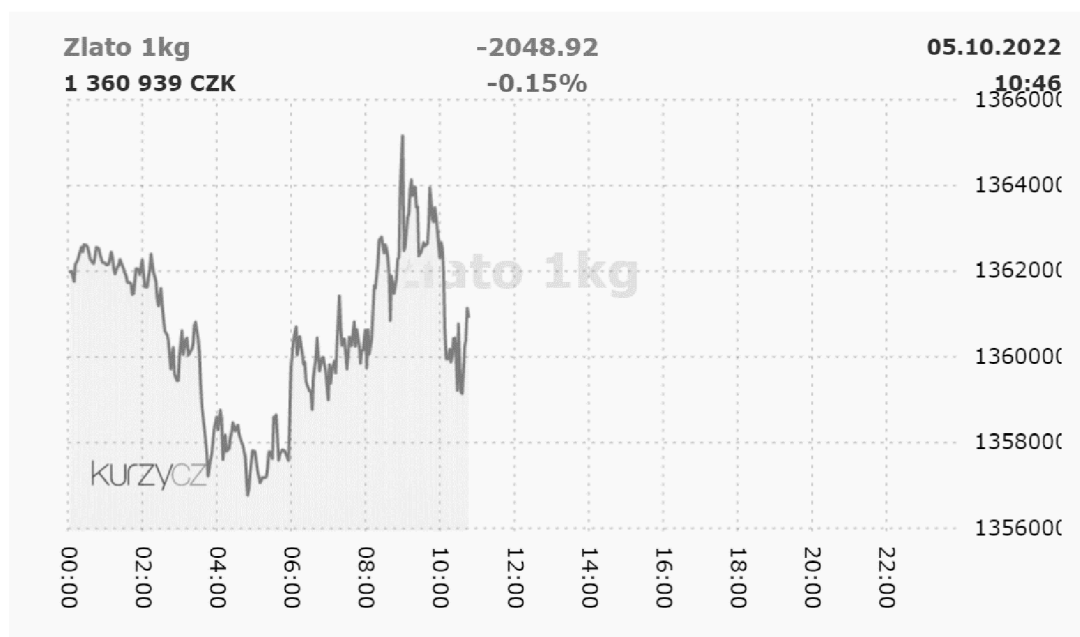
Jsou známy čtyři formy zlatého standardu (Jílek, 2013, s. 25):

- pravý zlatý standard nastává, pokud jsou hodnoty peněz a zlata stejné, což znamená, že banky mají ve svých aktivech tolik zlata, kolik je vydáno bankovek a mincí;
- klasický (mezinárodní) zlatý standard je situace, kdy je peněz více než zlata na jejich krytí; znamená to pouze částečné krytí zlatem; pokud měla země nevyrovnanou platební bilanci, pak se přesouvalo zlato automaticky na vyrovnání platební bilance; tento druh standardu zanikl před první světovou válkou;
- měnový zlatý standard představoval stav, kdy peněžní zásoba převyšovala cenu zlata; opět se jednalo o částečné krytí, platební bilance nebyla vyrovnávána přesunem zlata a bylo možné směnit domácí měnu za měnu směnitelnou za zlato;

tato směna byla dána pevným kurzem; s tímto standardem bylo možné se setkat mezi světovými válkami 20. století;

- dolarový zlatý standard reprezentoval stav, kdy zásoba zlata nestačila pokrýt vydané peníze; platební bilance nebyla vyrovnávána přesuny zlata a pouze centrální banky mohly směňovat dolar za zlato, a to výlučně u americké centrální banky (FED); tento standard byl zaveden po druhé světové válce a skončil v roce 1971.

Obrázek 2 Aktuální cena zlata

Zdroj: Kurzy.cz (2022)

Jak uvádí Kohout (2011, s. 485), před první světovou válkou byl pevný kurz rakouské koruny 3 280 korun za kg zlata. Obsah zlata v jedné koruně byl tudíž 0,30487805 g zlata. Při dnešní ceně zlata by pak zlatá mince se stejným obsahem drahého kovu měla hodnotu 414,92 Kč. Hodnota zlata byla pro účel tohoto výpočtu přebrána z obrázku 2: Aktuální cena zlata. Obrázek 2 dokazuje vysokou volatilitu zlata ve velmi krátkém období.

3.1.2 Finanční trhy

Finanční trhy jsou charakteristické svým rychlým a dynamickým vývojem, ale jsou poměrně nestabilní. Jejich náchylnost k problémům může způsobit zhroucení finančního systému.

V dnešním globalizovaném světě se potíže v jedné zemi mohou v okamžiku přesunout i do jiné země, někdy i do celého světa.

Pojmy související s investováním

Morální hazard představuje záchranu nezodpovědných obchodníků, kteří zbankrotují po prasknutí bubliny (Roubini, 2011, s. 69).

Finanční páka je podle Trtíkové (2000) možným vyjádřením míry zadluženosti. Podle této charakteristiky platí, že čím zadluženější firma, tím je finanční páka vyšší. Pokud finanční páka přesáhne určitou mez, může společnost zbankrotovat. Finanční páka je však také nástroj, díky kterému je zvyšována výnosnost majetku nebo investice společnosti. Jedná se o financování vlastního majetku společnosti cizím kapitálem. Pokud je společnost zdravá a podaří se jí udržet zadluženost pod kontrolou, je finanční páka dobrým pomocníkem. V tomto případě je cizí kapitál levnější než vlastní. V opačném případě se společnost může dostat do finančních potíží.

Jsou známy čtyři varianty působení finanční páky (Trtíková, 2000):

- páka nepůsobí – firma nepoužívá cizí kapitál;
- páka působí kladně – $ROA > \text{úroková míra}$;
- páka působí záporně – $ROA < \text{úroková míra}$;
- páka působí neutrálně – $ROA = \text{úroková míra}$.

Jak popisuje Kohout (2011, s. 95), **Ponziho schéma** je možná známější pod pojmem letadlo či pyramidová hra. Nazývá se tak způsob podnikání, který láká nové subjekty na zdánlivě výhodné obchody. Lze na nich i v některých případech vydělat, ale je nutno včas vybrat vložené investice a získanou přidanou hodnotu. Podle Černého (2016, s. 2) se jedná většinou o rizikové či spekulativní předměty podnikání, kdy podnikatelé, pokud není přímo jejich úmyslem připravit klienty o peníze, očekávají zvýšení hodnoty svých aktiv. Toto podnikání je závislé na vývoji sazeb úroků a cen aktiv, které byly tímto způsobem financovány.

Černá labuť je nepředvídatelná událost, která zasáhne finanční svět způsobem, který nelze předem předjímat. Je to událost zásadní a transformační (Roubini, 2011, s. 19).

Brettonwoodský systém vznikl v roce 1944. Roubini (2011, s. 26-27) jej popisuje jako standardní devizový kurz založený na dolaru. Jakoukoliv cizí měnu bylo možno směnit za dolar, zároveň držení dolaru dávalo možnost odkupu amerického zlata, a to v ceně 35 dolarů

za unci. Tento systém znamenal éru finanční stability. Zanikl v roce 1971, kdy byl zrušen zlatý standard u dolaru.

Finanční systém je podle Rejnuše (2016) mechanismus, kdy jsou alokovány volné finanční prostředky na trhu. Pohyb financí je směřován od subjektů ochotných půjčovat, k subjektům, které si půjčit chtějí.

Tento systém obsahuje tři základní prvky:

- finanční dokumenty;
- finanční trhy;
- finanční instituce.

Tyto prvky systému je nutno chápat jako vzájemně závislé a provázané (Polouček, 2009).

Funkce finančního systému (Rejnuš, 2016) jsou následující:

- Depozitní funkce přeměňuje peníze na finanční kapitál.
- Kreditní funkce pomáhá získávat ekonomickým subjektům volné peněžní prostředky.
- Funkce uchování hodnoty zjišťuje prostřednictvím finančních instrumentů kupní sílu od doby nabytí až do spotřeby odložených peněžních prostředků a jejím úkolem je minimalizovat následky inflace.
- Funkce likvidity zajišťuje přeměnu finančních aktiv na peněžní hotovost.
- Platební funkce používá vytvořený mechanismus k provádění všech druhů plateb.
- Funkce ochrany proti riziku snižuje rizika ekonomických subjektů prostřednictvím pojistných smluv.
- Funkce politická představuje zásahy centrální banky do monetární politiky a zásahy vlády do fiskální politiky, čímž je účelně zasahováno do finančního systému tak, aby ekonomický systém splňoval vytyčené cíle.

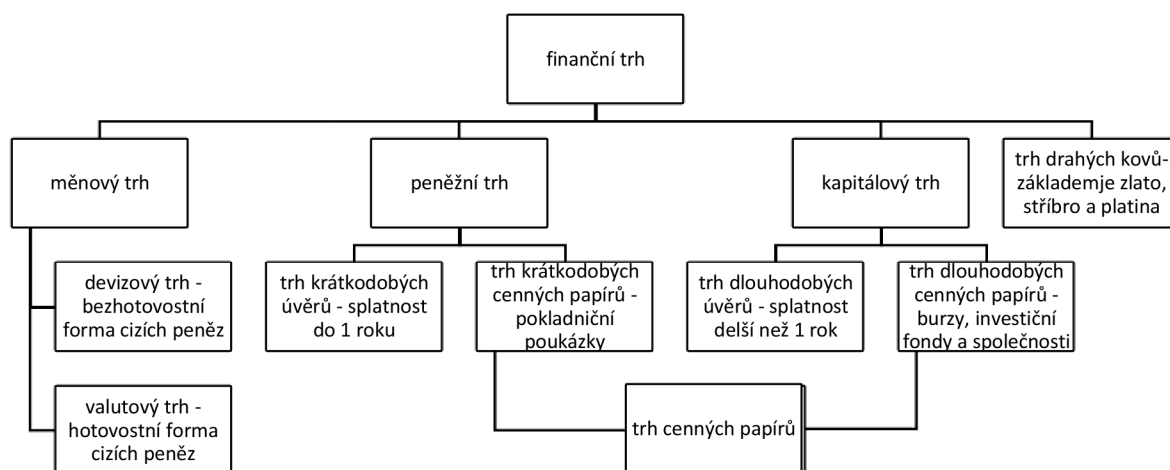
Charakteristika finančního trhu

Jak uvádí Rejnuš, (2016), všeobecně je trh považován za místo, kde se setkává nabídka s poptávkou. Finanční trh se zabývá poptávkou a nabídkou po finančním kapitálu, peníze jsou zde směňovány za investiční nástroje. Finanční trh zajišťuje přesun volných peněz na

trhu od subjektů, které jich mají přebytek a vracejí své úspory nazpátek do ekonomického systému.

Následující grafické zobrazení znázorňuje členění finančního trhu na základní, nejběžnější trhy.

Obrázek 3 Finanční trh – nejčastější členění

Zdroj: vlastní zpracování, Rejnuš (2016)

Další členění finančních trhů (Černohorský, 2020):

- podle splatnosti instrumentu:
 - peněžní trh – splatnost do 1 roku;
 - kapitálový trh – instrumenty se splatností nad 1 rok;
- podle obchodovatelnosti instrumentu:
 - primární trh – nové emise uváděné na trh;
 - sekundární trh – zde jsou obchodovány již vydané instrumenty;
- podle organizace trhů:
 - burzovní trhy – vysoce standardizované obchody charakteristické prodejem za jednu cenu;
 - mimoburzovní trhy – nižší standardizace obchodu, instrumenty jsou obchodovány obvykle za dvě ceny;
- podle typu instrumentu:
 - dluhové trhy – instrumentem je dluhopis;

- akciové trhy – instrumentem jsou akcie;
- podle rozvinutosti trhů:
 - vyzrálé trhy – trhy s úplnými kontrakty;
 - rozvíjející se trhy – trhy s neúplnými kontrakty, s nízkou efektivitou a likviditou.

Subjekty finančního trhu jsou:

- úvěrové instituce;
- subjekty kapitálového trhu;
- pojišťovny a zajišťovny.

Rejnuš (2016, s. 54) uvádí, že subjekty finančního trhu jsou organizace, jejichž hlavní předmět činnosti je hospodaření s cennými papíry nebo finančními zdroji. Tyto organizace jsou držiteli licence vydávané kompetentními orgány k výkonu podnikatelské činnosti nabízející finanční produkty a poskytování finančních služeb za předem definovaných podmínek. V ČR ji uděluje ČNB.

Finanční trh je vázán na závazné předpisy a zákony EU:

- Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu;
- Zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu;

Vyhlášky ČNB:

- Vyhláška č. 58/2006 Sb., o způsobu vedení samostatné evidence investičních nástrojů a evidence navazující na samostatnou evidenci;
- Vyhláška č. 474/2013 Sb., o odměně likvidátora, nuceného správce a insolvenčního správce některých poskytovatelů služeb na kapitálovém trhu a o náhradě jejich hotových výdajů;
- Vyhláška č. 319/2017 Sb., o odborné způsobilosti pro distribuci na kapitálovém trhu;
- Vyhláška č. 424/2017 Sb., o informačních povinnostech některých osob podnikajících na kapitálovém trhu;
- Vyhláška č. 518/2020 Sb., o předkládání informací zprostředkovateli finančních služeb České národní bance.

Cenné papíry – akcie, dluhopisy, směnky, šeky, komunální dluhopisy

Cenný papír je dokument svázaný s určitou hodnotou, majetkem či majetkovým prospěchem. Vlastník cenného papíru má pohledávku u emitenta cenného papíru. Vydavatel cenného papíru, což může být podnik, banka, občan, město nebo stát, obdrží finanční prostředky. Získané prostředky mu umožňují investovat. Cenné papíry je možné prodávat za ostatní formy peněz, popřípadě za jiné cenné papíry. Každý cenný papír musí obsahovat předepsané náležitosti:

- název (akcie, dluhopis, šek, směnka, ...);
- nominální hodnotu cenného papíru;
- datum vydání;
- jméno emitenta. (2022)

Formy vydávání cenného papíru:

- na doručitele – aktuální držitel je majitelem, převod cenného papíru je proveden jeho fyzickým předáním;
- na řad – původní majitel předává vlastnictví cenného papíru pomocí rubopisu;
- na jméno – konkrétní osoba a cenný papír jsou spolu spojeni, převod lze provést pouze právním postupem;
- zaknihovaná podoba – záznam je pouze v elektronické podobě;
- listinná podoba – pouze fyzická podoba;
- imobilizovaná podoba – listinné cenné papíry, které jsou uloženy u Centrálního depozitáře. (2022)

Rozdělení cenných papírů podle druhu:

- **Akcie** (§ 256 zákona o obchodních korporacích (ZOK)) – majetkový cenný papír představující podíl na základním kapitálu hodnota podílu je vyčíslena nominální hodnotou akcie. Na finančním trhu je ovšem rozhodující kurz, nikoli nominální hodnota. Akciový vlastník má právo podílet se na zisku, řídit společnost a má nárok na podíl z likvidačního zůstatku společnosti.
- **Zatímní listy** (§ 285 ZOK) – v případě, kdy není splacen celý emisní kurz akcie upisovatelem před zápisem společnosti do obchodního rejstříku, je společností po

zápisu vydán upisovateli zatímni list, jenž nahrazuje veškeré jím upsané a nesplacené akcie jednoho druhu.

- **Podílové listy** (§ 115 zák. o investičních společnostech a investičních fondech) – majetkový cenný papír, který opravňuje vlastníka k podílu na výnosu fondu, jenž je emitentem podílového listu, a dále vlastníkovi zajišťuje podíl na majetku fondu v odpovídající výši podílu.
- **Dluhopisy** (zák. č. 190/2004 Sb., o dluhopisech) - úvěrový cenný papír představující emitentův dlouhodobý závazek k vlastníkovi dotyčného cenného papíru. Emitent má závazek vyplatit vlastníkovi finanční ekvivalent, který obnáší nominální hodnotu uvedenou na dluhopisu plus úroky, a to v daném termínu.

Dluhopisy rozlišujeme následovně:

dle splatnosti:

- pokladniční poukázky – splatnost kratší než jeden rok;
- krátkodobé – splatnost <5 let;
- střednědobé – splatnost 5–10 let;
- dlouhodobé – splatnost > 10 let;

dle emitenta:

- státní dluhopisy;
 - korporátní dluhopisy;
 - komunální dluhopisy.
- **Investiční kupóny** (zák. o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby) – cenné papíry na jméno opravňující k nákupu akcií určených k prodeji za investiční kupóny.
 - **Kupóny** (§ 523 OZ) – slouží k uplatnění práva na výnos akcie, zatímniho listu, podílového listu, popřípadě dluhopisu.
 - **Opční listy** (§ 295 ZOK), směnky (čl. I a III zákona směnečného a šekového) – cenné papíry obchodovatelné na burze, které opravňují nakoupit nebo prodat podkladové aktivum za cenu sjednanou předem. Držitel opce je oprávněn své nákupní právo uplatnit, a to do data splatnosti opce (americká opce) nebo jen k datu splatnosti (evropská opce).
 - **Šeky** (čl. II a III zákona směnečného a šekového) – krátkodobé cenné papíry, které jsou nástrojem platebního styku. Šekem vystavuje výstavce písemný příkaz bance,

aby vyplatila osobě předkládající šek prostředky z jeho účtu.

Druhy výnosů investičních nástrojů (Polouček, 2009):

- důchodový výnos – úroky nebo dividendy jsou stálým příjmovým tokem finančních prostředků;
- kapitálový výnos – cena aktiva je určena trhem, jedná se o zisk nebo ztrátu, která je vyčíslena rozdílem mezi nákupní a prodejní cenou aktiva;
- skutečná výnosová míra – určuje již dosažený výnos;
- historický výnos – ex-post (byl nebo mohl být dosažen) nebo očekávaný (očekávané zhodnocení):
 - o hrubý – výnos instrumentu je vypočítán součtem dosaženého kapitálového a důchodového výnosu;
 - o čistý – zohledňuje transakční náklady a daně.

Investiční trojúhelník představuje tři charakteristiky každé investice (Šoba, 2013):

- výnosnost – očekávaný výnos;
- riziko – očekávané riziko;
- likvidita – přeměna instrumentu zpátky na investice.

Každý investor si musí být vědom skutečnosti, že pokud je ochoten podstoupit malé riziko, pak musí očekávat i nižší výnos. Pokud požaduje vyšší výnos, musí být ochoten jít do vyššího rizika a přijmout i možnou ztrátu. (Šoba, 2013)

3.1.3 Rating

Českým ekvivalentem anglického pojmu rating je slovo „hodnocení“ ve smyslu porovnání s jinými. Podle Vinše (2005, s. 1) jedna z definic charakterizuje rating, jako nezávislé hodnocení, to na základě komplexního rozboru všech rizik hodnocené společnosti a její schopnosti a ochoty plnit splatné závazky.

Ratingové agentury mají své hodnotící škály. Ty jsou rozděleny podle investičního stupně, který je dále členěn podle schopnosti splácet. Známkování je jednoduché a přehledné i pro laickou veřejnost, jak ukazuje Obrázek 4 Stupně hodnocení u vybraných ratingových agentur.

Obrázek 4 Stupně hodnocení u vybraných ratingových agentur

	Moody's	S&P / Fitch	
Investiční stupen	Aaa	AAA	EXTRÉMNE VYSOKÁ schopnost splácet závazky
	Aa1	AA+	VELMI VYSOKÁ schopnost splácet závazky
	Aa2	AA	
	Aa3	AA-	
	A1	A+	VYSOKÁ schopnost splácet závazky
	A2	A	
	A3	A-	
	Baa1	BBB+	DOSTATEČNÁ schopnost splácet závazky
	Baa2	BBB	
	Baa3	BBB-	
Neinvestiční (spekulativní) stupen	Ba1	BB+	MÍRNĚ OHROŽENÁ krátkodobá schopnost splácet závazky
	Ba2	BB	
	Ba3	BB-	
	B1	B+	VÍCE OHROŽENÁ krátkodobá schopnost splácet závazky
	B2	B	
	B3	B-	
	Caa	CCC	VYSOCE OHROŽENA KRÁTKODOBÁ schopnost splácet závazky.
	Ca	CC	
	C	C	
		D	DEFAULT - nesplacen jeden a nebo více finančních závazků.

Zdroj: Prezentace J&T Banky

Cíle hospodářské politiky

Každá ekonomika světa musí splňovat podmínky pro svůj kladný rozvoj, tzv. cíle hospodářské politiky. Je to pomyslná mísa vah, kterou je složité vyvažovat, a často je za tímto účelem nutné přistoupit k vládním restrikcím a zásahům centrálních bank. V ideální situaci řeší drobné a přirozené výkyvy neviditelná ruka trhu. Může se jednat o nezaměstnanost, kdy zvýšení HDP a tím i přirozeného produktu vede k vyšší poptávce po pracovní síle, kterou nabízejí domácnosti. Nedostatek kvalitních zaměstnanců naopak vede k vyšší míře inflace, protože kvalitní zaměstnanci jsou možná největším bohatstvím každé společnosti, která je musí zaplatit. Vyšší mzdy přispívají k růstu inflace, roste poptávka po zboží a obchodníci nejsou nuceni udržovat cenu na provozních nákladech, protože potřebují zisk na investice. Jedná se o začarovaný kruh, v němž se všechny faktory navzájem ovlivňují. Pro stabilní finance je zásadní úspěšná ekonomická a politická situace.

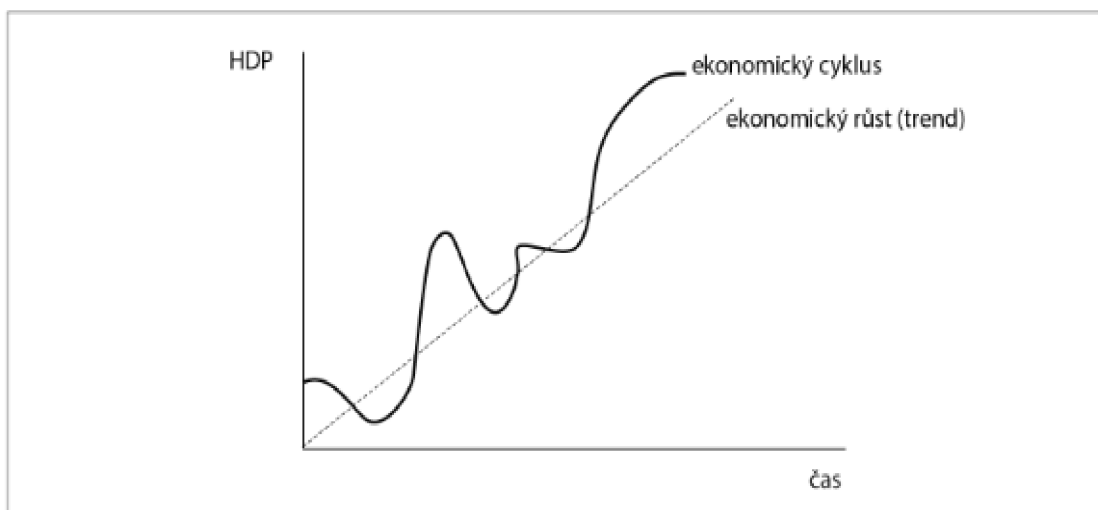
Pokud je zaznamenán výkyv na jinak stabilní křivce ekonomického vývoje, nemusí se nutně jednat o změnu směru hospodářského cyklu. Tento stav může být způsoben nepříznivým

počasím nebo změnami ve spotřebitelském chování zákazníků. Tyto výkyvy nemají velký vliv na křivku ekonomického vývoje, trh je dokáže sám zpracovat.

Dle názoru Brčáka (2012, s. 187) je kolísání hospodářského cyklu zapříčiněné nevyrovnaným působením agregátní nabídky a agregátní poptávky. Pokud se zvýší cena nabídky, sníží se poptávka. Pokud nastane pokles na straně poptávky, například při očekávání negativního vývoje, pak se strana nabídky také přizpůsobí. Tyto reakce však nenastanou okamžitě a vznikne nerovnováha. K vychýlení z ekvilibria je však zapotřebí existence podnětu způsobujícího tuto nerovnováhu.

Obrázek 5 Hospodářský cyklus graficky znázorňuje možný průběh hospodářského cyklu. Je na něm možno sledovat, že hospodářský cyklus neprobíhá v pravidelných vlnách. Někdy se prodlouží období ekonomického růstu, jindy se prodlouží propad ekonomiky do recese, a v některých případech se ekonomický růst obnoví poměrně rychle.

Obrázek 5 Hospodářský cyklus

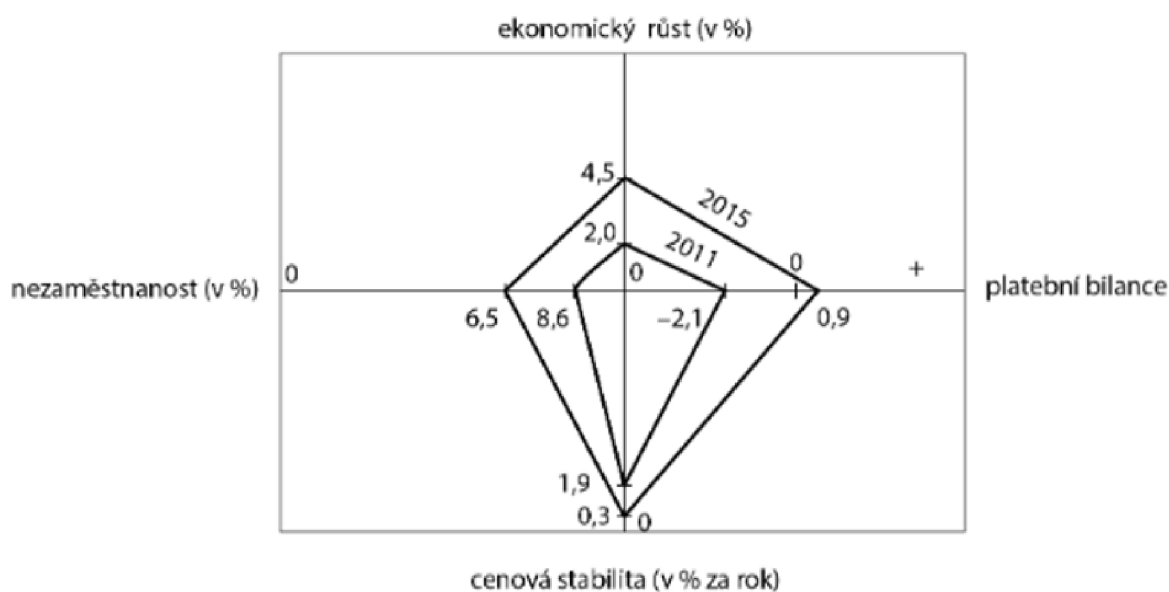
Zdroj Jurečka (2022, s. 1143)

Magický čtyřúhelník popisuje Jurečka (2022, s. 1639 a 1642) jako grafické zobrazení čtyř zásadních cílů hospodářské politiky. Tento tvar připomínající diamant znázorňuje, jak účinná byla stabilizační politika a v jaké míře byly splněny jednotlivé ekonomické cíle. Čím dále se nacházejí vrcholy od středu osy, tím úspěšněji je cíl splněn. Účinnější hospodářskou politiku lze ihned rozpoznat podle větší plochy. Pokud máme k dispozici pouze jeden útvar, není jeho vypovídací síla téměř žádná. Z tohoto důvodu je používán buď ke srovnání stavu

ekonomiky jedné země v různých časových obdobích, nebo jsou srovnávány různé země v jednom časovém období.

Obrázek 6 Srovnání ekonomiky ČR v letech 2011 a 2015 popisuje, že rok 2015 byl v plnění ekonomických cílů mnohem úspěšnější než rok 2011, a to ve všech parametrech. Tyto cíle jsou nízká nezaměstnanost a inflace, vyrovnaná nebo kladná platební bilance a co nejvyšší růst HDP.

Obrázek 6 Srovnání ekonomiky ČR v letech 2011 a 2015

Zdroj: ČSÚ (2016)

Prvky magického čtyřúhelníku:

HDP je podle Jurečky (2022, s. 80) vyjádřením součtu peněžních hodnot konečných výrobků a služeb, které jsou vyprodukovány v rámci jednoho roku alokovanými výrobními faktory v konkrétní zemi, přičemž zde není důležité, kdo je vlastníkem těchto faktorů.

Rozlišujeme (Jurečka, 2017, s. 85-89):

- nominální HDP – hodnota HDP je oceněna částkou, která je běžnou cenou trhu v období, ve kterém je hodnota HDP vyčíslena;
- reálný HDP – hodnota HDP je vyčíslena v cenách stálých, očištěných od změn (inflačních vlivů) a stanovených jako výchozí.

Nezaměstnanost charakterizuje Jurečka (2022, s. 708) z makroekonomického hlediska jako kvantifikovanou kategorii obyvatel v produktivním věku, kteří ve zkoumaném čase nemají zaměstnání. Do kategorie pracovní síla jsou zařazeni lidé zaměstnaní i lidé nezaměstnaní, kteří aktivně hledají nové zaměstnání.

Inflace je podle Černohorského (2020, s. 164) dynamický fenomén, který se projevuje růstem cenové hladiny a nastává, pokud je vydáváno nadměrné množství peněz, a tudíž roste jejich nabídka. Aby bylo možno zvýšení cen nazvat inflací, musí být růst cen dlouhodobý a nepřetržitý, a to minimálně dvě po sobě jdoucí čtvrtletí. Dále se musí jednat o změnu cenové hladiny, nejen změnu u jednotlivého zboží. Inflaci lze chápat jako přírůstek průměrného indexu spotřebitelských cen za rok oproti průměru za předcházejících 12 měsíců. Inflaci je oslabena kupní síla, reálná hodnota peněz klesá.

Deflace představuje růst dluhové zátěže, s deflací roste možnost platební neschopnosti a úpadku (Roubini, 2011, s. 51).

Platební bilance je podle Neumana et al. (2010, s. 94) statistickým záznamem, který vyjadřuje vztahy ekonomických subjektů světa k ekonomickým transakcím rezidentů dané země. Dle Rojíčka et al. (2016, s. 512) je základním ukazatelem vnější rovnováhy. Určuje udržitelnost jednotlivých materiálních i ostatních toků.

Veřejné finance představují podle pojetí Hamerníkové (2010) finanční vztahy v rámci ekonomického systému, které jsou realizovány na jedné straně mezi orgány a institucemi veřejné správy, zatímco na druhé straně se nachází domácnosti, firmy či neziskové organizace. Úkolem veřejných financí je tvorba dostatečných veřejných příjmů, ze kterých se budou financovat veřejné výdaje.

Rozpočtový deficit je podle ekonomické teorie přípustný pouze v případech, kdy je způsoben válkou, přírodní katastrofou nebo hlubokou hospodářskou krizí (Šimíček, 2013, s. 25).

Dluhová brzda je instrument, který Šimíček (2013, s. 71) popisuje následovně: je to nástroj zakotvený v ústavním zákoně o rozpočtové odpovědnosti, tzv. finanční ústavě. Tento zákon zamezuje zadlužování státu a zakazuje zadlužení přesahující 55 % HDP. Při překročení této hranice je vláda povinna předložit sněmovně ke schválení opatření snižující zadlužení.

3.1.4 Regulatorní opatření finančních trhů

První regulace ve finančnictví byly zavedeny již v 19. století, jak na svých stránkách uvádí ČNB (Historie regulace a dohledu finančního trhu, 2022). Nejprve regulaci podléhala povolovací a licenční činnost, později ji následovala kontrola a dohled. Tlak na centralizaci dohledu nad peněžním trhem znásobila především velká hospodářská krize v 30. letech minulého století. V období druhé světové války byla kompetence dozoru předána ministerstvu financí a podle říšského vzoru vznikly ústřední svazy. Konec války znamenal přerušování německého systému.

V rámci ministerstva financí nastupující komunistický systém požadoval finanční trh pod centralizovanou kontrolou. Vznikla Ústřední správa bank a pro pojišťovny Pojišťovací rada. Roku 1965 se podařilo postavit Státní banku československou na úroveň ministerstva financí, což znamená, že tato banka již nadále nebyla ministerstvu financí podřízena a stala se samostatným ústředním orgánem.

Porevoluční doba 90. let 20. století vyžadovala oddělení centrální banky a bank komerčních. Tržní hospodářství ovšem přineslo bankovním ústavům potíže a bylo nutno přistoupit k cestě konsolidace a stability, kde regulací a dohledem nad bankami byla pověřena ČNB, která byla zároveň legislativně posílena. Další změny v bankovním sektoru bylo nutné nastolit při vstupu ČR do EU. Roku 2006 byly veškeré kompetence ČNB integrovány. Dohled nad kolektivním investováním, pojišťovnictvím, kapitálovým trhem, penzijním připojištěním a družstevními záložnami byl zcela v kompetenci ČNB.

Regulace ve všeobecném pojetí je stanovení pravidel legislativou. Tato pravidla mají formu zákonů, vyhlášek a jiných závazných opatření. Kontrolou dodržování regulací se zabývá tzv. dohled, který svou činností zajišťuje stabilitu finančního systému, dozoruje konkurenceschopnost bank a snaží se předcházet selhání finančního trhu.

Regulace finančního sektoru zmírňuje vlivy tržního selhání na hospodářství (Jílek, 2009, s. 137). Jedná se o regulace zaměřující se na stabilitu regulovaného subjektu. Zajišťují ochranu drobných klientů proti krachu finanční instituce. Tyto regulace jsou uplatňovány státními orgány pomocí dohledu. Ochrana spotřebitele právně omezuje aktivitu regulovaných i neregulovaných subjektů. Tato omezení se soustředí na ochranu drobných klientů a jejich dodržování je vynucováno úřadem na ochranu spotřebitelů.

Ochrana je určena především investorům či drobným střadatelům. Vzhledem k nepřebornému množství různých finančních produktů je klientovi prostřednictvím nařízení zaručeno právo na informace, aby sám mohl zhodnotit míru rizika při nákupu.

Podle Jílka (2009, s. 135-143) je problémem, který regulace řeší, přístup banky ke ztrátě či dokonce bankrotu instituce. Při uplatnění způsobu „příliš velký na selhání“ na sebe bere náklady na ztrátu či bankrot instituce stát, což znamená, že tyto náklady nesou všichni občané platící daně. Proto banky mají pocit, že mohou podstupovat morální riziko bez obav, protože případnou ztrátu v tržní ekonomice uhradí daňový poplatníci. Pokud tedy má vedení banky nižší odpovědnost, pak je nutné tuto skutečnost vyvážit vyšší mírou dohledu. Kontrolní orgány jsou rovněž povinny postihovat praní špinavých peněz, vykazování nesprávných údajů v účetnictví či zkreslení hospodářského výsledku. I tato jednání mohou narušit rovnováhu v bankovním sektoru.

Projevy regulace se objevují především v této podobě (Jílek, 2009, s. 142):

- výdej a odnětí bankovních licencí, což je nejstarší regulace v bankovníctví; pro vstup do podnikání je nutné získání licence od centrální banky a podmínkou je minimální výše základního kapitálu, právní forma a další;
- pojištění vkladů ochraňuje úspory klientů u banky, která se dostala do vážných potíží; banky platí pojišťovně pojistné ve výši tvořené určitým procentem z vkladů podléhajících pojištění;
- zavádění pravidel kapitálové přiměřenosti a požadavků na řízení a kontrolu; jedná se o kapitálovou přiměřenost, tvoření povinných minimálních rezerv, preventivní opatření zabráňující praní špinavých peněz nebo úvěrovou angažovanost.

Podle Pavláta a Kubíčka (2010, s. 23) je regulace velmi důležitá, ale je nutné, aby nebránila konkurenceschopnosti bank. Nesmí způsobovat deformaci tvorby cen finančního trhu ani potlačovat inovace, které jsou charakteristické pro současné finanční trhy.

Zajištění finanční stability v globálním světě se po krizi v roce 2008 ukázalo jako nedostatečné, jak popisuje Bažantová (2010). Odhaleny byly jeho nedostatky. Již v průběhu krize byly představovány iniciativy, které měly předcházet dalším podobným krizím v budoucnosti. Skupina G20 navrhla zintenzivnit spolupráci v oblasti účinnějšího předcházení finančním krizím a jejich zvládnutí a v oblasti aplikace příslušných postupů. Na

základě tohoto návrhu byla zřízena Rada pro finanční stabilitu, která vytvořila dokument nazvaný „Klíčové atributy účinných režimů řešení krize finančních institucí“. Tento dokument byl zveřejněn v roce 2011 a zaměřoval se na finanční instituce. V roce 2014 byly Klíčové atributy rozšířeny na pojišťovny a finanční trhy. I v dnešní době je tento dokument standardem, který má zabránit selhání finančních institucí s potenciálem negativně ovlivnit stabilitu finančních trhů.

Standardy nazvané Basel byly vydány jako reakce na globální finanční krizi a existují již ve čtyřech generacích. Vydává je Basilejský výbor pro bankovní dohled. V těchto standardech jsou doporučeny postupy bankovního dohledu a postupně sblížovány regulační normy.

Basel I – Jackson a spol. (1999) ve svém dokumentu uvádí, že stabilitu mezinárodního bankovního systému měla zabezpečit silná kapitálová pozice bank. Rozdělení aktiv je řazeno do skupin podle jejich rizikovitosti. Čím vyšší je rizikovost aktiva, tím vyšší musí být kapitálový požadavek. Za nejbezpečnější jsou považovány zlato a hotovost, u nichž je 0 % držení kapitálu. U úvěrů je požadováno 8 % kapitálu.

Hlavní přínosy Basel II jsou:

- zvýšení kvality a množství kapitálu,
- mobilizace prostředků rizikového kapitálu,
- zavedení požadavku pákového poměru,
- zavedení kapitálových rezerv pro zmírnění systematických rizik,
- zmírnění rizika nelikvidity skrze požadavky ukazatelů LCR (liquidity coverage ratio) a NSFR (net stable funding ratio),
- vylepšení sekuritizačního modelu.

Primárním cílem normy Basel III bylo zvýšit odolnost finančních institucí vůči nečekaným situacím a tím snížit riziko jejich selhání. Za sekundární cíl je považováno snížit negativní dopady na ekonomiku a finanční systém v případě selhání banky.

V rámci obezřetnostní regulace byly implementovány standardy Basel III, a to v regulačním balíčku bankovního sektoru s označením CRR/CRD4. Tato nařízení upravují minimální množství kapitálu a likvidních aktiv, které musí být v držení banky. To umožňuje bankovnímu sektoru lépe vstřebat nenadálé hospodářské výkyvy a banky mohou rovněž lépe podpořit ekonomický růst financováním ekonomických aktivit.

Aby byl respektován makroobezřetnostní přístup (Půlpánová, 2021), byl na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady EU zřízen Evropský systém finančního dohledu. Výstupem příslušné skupiny pod vedením Jacqese de Larosiéra jsou zprávy pojednávající o příčinách krize, v nichž byla navržena možná řešení. Systém dohledu v oblasti mikroekonomické a makroekonomické je v kompetenci nadnárodních a národních orgánů, mezi nimiž je zajištěna spolupráce. Skládá se z:

- Evropské rady pro systémová rizika – zajišťuje makroobezřetnostní dohled a péči o finanční stabilitu. Jejím úkolem je chránit záporné dopady na reálnou ekonomiku. Jedná se o nezávislou entitu využívající již vzniklou infrastrukturu Evropské centrální banky;
- Evropského orgánu dohledu – dohlíží na mikroekonomické oblasti financí unijního systému. Tento orgán zahrnuje tři nezávislé instituce, které mají vlastní právní subjektivitu:
 - o Evropský orgán pro bankovníctví – tvoří pravidla pro bankovní sektor a kontroluje úvěrové, finanční, investiční a platební instituce;
 - o Evropský orgán pro cenné papíry a trhy – zajišťuje dohled nad ratingovými agenturami a finančními trhy;
 - o Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění – zajišťuje dohled nad institucemi zabývajícími se pojištěním.

V roce 2012 byla zřízena mezinárodní organizace s názvem Evropský stabilizační mechanismus. Tato organizace má za úkol pomoci státům eurozóny, které chtějí vyváznout ze začarovaného kruhu, kde se ocitly v období globální krize, jejíž následky je dále posunuly do následné dluhové krize, a proto potřebují pomoc s překonáním problémů s likviditou a zkrácením svých národních dluhů.

Dalším projektem EU je Bankovní unie, která je odpovědná za centralizovaný dohled a krizi řeší podle harmonizovaných pravidel; jejím úkolem je zajišťovat bezpečnost a spolehlivost bankovního sektoru. Úkolem je zajišťovat následující funkce:

- podpora silného postavení bank, které zvyšuje jejich odolnost vůči budoucím krizím;
- , navrhování postupů, které zamezují negativním dopadům na reálnou ekonomiku i daňové poplatníky v případě, že se banka ocitne v situaci, kdy se nedá předpokládat její další existence;

- zajišťování harmonizovaných pravidel, která snižují rozpolcenost finančního trhu.

Prvky Bankovní unie jsou:

- o jednotný mechanismus dohledu;
- o jednotný mechanismus pro řešení krizí.

třetí pilíř je teprve předpokládán a jednat se má o:

- evropský systém pojištění vkladů.

Finanční stabilita společně s měnovou politikou jsou podle Jílka (2009, s. 152-153) hlavními cíli centrální banky. Dalším důležitým cílem je udržet požadovanou úroveň inflace. Tato úroveň je zabezpečena, pokud růst peněžní zásoby roste s objemem úvěrů. Rostoucí objem je možný, pokud jsou sníženy nároky věřitelů na dlužníky. Toto je ovšem v rozporu s cíli dohledového orgánu, protože pokud výrazně roste počet úvěrů, potom je bankovní stabilita ohrožena. Ve vyspělých zemích je upřednostňována měnová politika před bankovním dohledem.

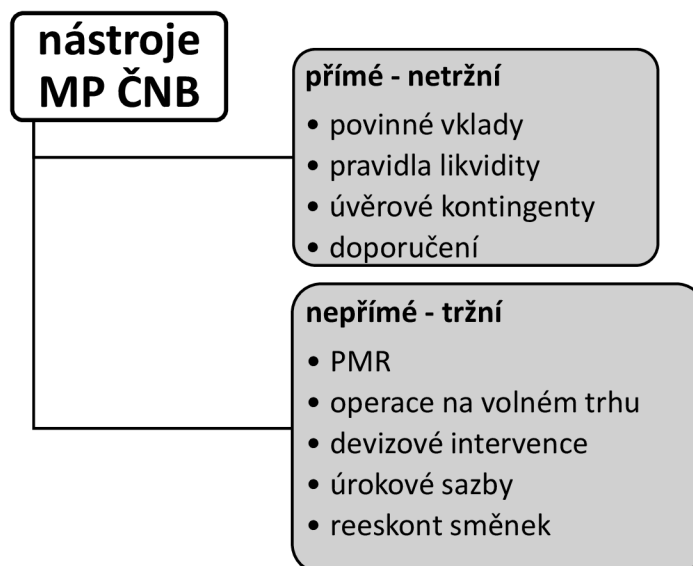
V Evropské unii spadá bankovní sektor pod dohled jednotlivých členských států a regulaci sjednocují směrnice. Pokusy o jednotnou regulaci i dohled jsou známy od roku 2001. Tento proces sjednocení má čtyři úrovně (Jílek, 2009, s. 153-155):

- stanovení principů regulace finančního sektoru Evropského parlamentu a Rady;
- prováděcí předpisy Evropské komise;
- tvorba sektorových výborů (stanovují, jak přesně bude legislativa zavedena do praxe);
- kontrola a vymáhání legislativy.

Jílek (2009, s. 155-160) dále uvádí, že v USA je politika založena na snaze spolupráce kontroly a rovnováhy. To se projevuje tendencí co nejvíce regulaci rozdrobit. Dohledem nad obchodními bankami a spořitelny, které přijímají od svých klientů jejich peníze, je pověřen Federální rezervní systém, Úřad dohledu nad měnou, Federální společnost pojištění vkladů a další podobné instituce. Federální rezervní systém (FED) je centrální banka v USA. Do její gesce spadá řízení národní měnové politiky. Dále tato banka reguluje a dozoruje stabilitu domácích bank včetně jejich holdingů. SEC je Komise pro cenné papíry a burzy. Tato organizace ochraňuje investory v USA úpravami obchodů s cennými papíry a stanovuje limity maržových obchodů. Ochranu poskytují však pouze subjektům registrovaným v USA.

Nakonec je důležité zmínit nástroje měnové politiky, kterými disponuje ČNB. Dodržováním pravidel je ČNB schopna zastavit nebo alespoň zmírnit již vzniklou finanční krizi.

Obrázek 7 Nástroje měnové politiky

Zdroj: vlastní zpracování, ČNB 2022

Při používání nástrojů měnové politiky uvedených na Obrázek 7 Nástroje měnové politiky bude regulováno množství peněz v oběhu, úrokové míry budou respektovat zdravou poptávku trhu po penězích a měnový kurz bude stabilní. Ekonomika poroste, zaměstnanost bude na vysoké úrovni a vnější rovnováha ekonomiky bude stabilní.

3.2 Finanční krize

V této části diplomové práce budou popsány druhy finanční krize podle typu a modelu a budou zde uvedeny i některé konkrétní případy z historie.

3.2.1 Typy finanční krize

Podle Jarolíma (2021) je finanční krize charakterizována významným snížením hodnoty finančních instrumentů, které může vyvolat krizi ekonomickou. Rysem předznamenávajícím tuto situaci je záporná hodnota HDP, a to dvě po sobě následující čtvrtletí. Aby mohl být daný stav nazván krizí, musí být výstup HDP celý rok záporný. HDP však není jediným indikátorem krize, ukazatelů je mnohem více, a proto je nutností se zaměřit i na inflaci,

úrokovou míru, deficit rozpočtu, nezaměstnanost a další relevantní ukazatele stavu hospodářství.

Tradiční typy finančních krizí:

Krize likvidity znamená nedůvěru v bankovní systém projevující se v dočasném zmizení bankovních úvěrů. Je důsledkem jiné krize, například krize bankovní či krize způsobené prasknutím trhu bublin (Forex, 2021).

Bankovní krize nastává, pokud klienti banky v masové míře náhle vybírají vklady a banka není schopna pokrýt jejich požadavky. Dalším znakem bankovní krize je, že banka přestává vydávat úvěry a směřuje k bankrotu (Forex, 2021).

Černý (2016) uvádí, že MMF popisuje bankovní krizi jako stav, kdy vynaložené náklady na záchranu banky přesahují 2 % HDP a poměr nekvalitních aktiv k celkovým bankovním aktivům je 1:10. Zmrazení vkladů a poskytování záruk za vklady je pro vládu možným způsobem vhodného vyřešení problému.

Forex popisuje (2021) **kolaps trhu bublin** jako situaci, kdy cena aktiva neúměrně převyšuje příjmy plynoucí z majetku v budoucnosti. Cena aktiva roste příliš rychle a disproporčně ve vztahu k jeho reálné hodnotě, tj. nafukuje se jako mýdlová bublina, která stejně tak rychle praskne.

Měnová krize vzniká dle popisu Černého (2016), pokud se prudce mění hodnota domácí měny. Zapříčiněna může být spekulativními útoky. Může v krajním případě zavinit i bankrot státu, pokud vláda uzná, že již není schopna hradit své závazky. Tato krize je charakteristická nutným zásahem centrální banky. Ta jako nástroj používá zvýšení úrokových sazeb domácí měny či intervence ve prospěch domácí měny. Část devizových rezerv je ovšem v důsledku těchto opatření ztracena.

Dluhová krize – tuto krizi rozdělujeme na vnitřní a vnější (Černý, 2016):

- vnitřní (interní) - zadlužení podniků a domácností;
- vnější (externí) - země není schopná splácet nadále svůj dluh.

Systematická finanční krize je popsána Černým (2016) jako spojení projevů více druhů krizí, které na sebe mohou navazovat či být synergické. Jsou ohrožující pro efektivitu trhu a ve většině případů mají negativní vliv na reálnou ekonomiku.

Modely finančních krizí jsou dále popsány Dvořákem (2008).

Vysvětlit tak složitý problém, jako je vznik finanční krize, je velmi komplikované. Ekonomickou podstatu finanční krize je možno obsáhnout v takzvané generační logice modelů finančních krizí. Klasifikace jednotlivých modelů finančních krizí podle generací rozhodně není jednoduchým procesem, za nejspolehlivější se považuje klasifikace finančních krizí podle doby vzniku modelu.

V modelu první a druhé generace nalezneme modely měnových krizí. Faktorem příčiny vzniku krize je spekulativně ohrožený pevný směnný kurz.

Měnová krize je zde považována za následek chyb ekonomiky a hospodářské politiky. V roce 1979 ekonom Paul Krugman nazval tento model první generace jako „model krize platební bilance“.

Krugmanův model předpokládal, že vznik finančních krizí lze předvídat, protože předpokládal situaci, kdy vláda nebo centrální banka již nebude schopna či ochotna bránit kurz.

V návaznosti na tento stav vzniknou spekulace ještě před vyčerpáním devizových rezerv. Centrální banka provádí intervence až v době, kdy jsou devizové rezervy zcela vyčerpány, a poté je nucena k oslabení kurzu, čímž hodnota měny klesá. Model byl podroben kritice v 90. letech, tj. v době vypuknutí měnové krize evropského měnového systému, protože ani po úpravách neodpovídal situaci. Z tohoto důvodu vznikaly další modely tzv. druhé generace. Stavebním prvkem modelů je idea, že spekulace, popřípadě jiné nákazy ekonomiky, mohou zasáhnout i zdravé ekonomiky. Oproti první generaci již není viněna vládní politika, ale za příčinu jsou považovány spekulace proti pevnému kurzu. Spekulace zde není reakcí na problém, ale naopak problém vyvolává.

Model třetí generace představuje reakci na asijskou krizi.¹ Navazoval na koncept, který krizi stále považoval za měnovou, avšak zároveň se začal soustředit i na problémy bankovní a dluhové. Jsou zde vysvětleny reakce bankovního systému na měnovou krizi a následný vliv na ekonomiku. Měnovou krizi charakterizuje hromadné vybírání bankovních vkladů, tzv. run na banky, a finanční bankroty obchodních společností. Tento stav lze označit jako propojení dvou krizí: měnové a bankovní. Za příčinu vzniku krize je považována, kromě nesprávné politiky kurzu, také neschopnost centrální banky být věřitelem poslední instance.

Model čtvrté generace podle Dvořáka (2008) již pojímá finanční krizi mnohem širěji, tj. nevnímá ji pouze jako krizi měny. Oslabení kurzu je zde chápáno jako projev, nikoli jako podstata problému. Tento model popisuje vznik systematické finanční krize zapříčiněný nadměrnou úvěrovou expanzí, nadměrným zadlužením a následnou neschopností splácet úvěry. Přes investory a banky je dluhové břemeno přeneseno do veřejného dluhu (tzv. fiskalizace finanční krize). Bankovní a měnové projevy krize jsou citlivé na ceny aktiv, a to více než na směnný kurz.

Systematické pojetí finanční krize lze dle Tularma a Bhuvanewariho (2013) definovat jako model, ve kterém je za hospodářský výsledek každé země odpovědná politika, náboženství, kultura, sociální normy a druh vlády. Do popředí se zde dostávají především regulace, hospodářská a finanční pravidla, transparentnost, vládní zásahy a dohled nad finančním systémem.

Dle Dvořáka (2008) se oproti předchozím modelům, které používají izolovanou analýzu měnové a bankovní krize, ve čtvrtém modelu používají analýzy souvislostí. Důraz se zde klade na analýzu problému dluhového, který zapříčiňuje následné potíže bankovní a měnové. Vznik a projevy se liší s každou prodělanou krizí, odhalení příčin je možné až ex-post.

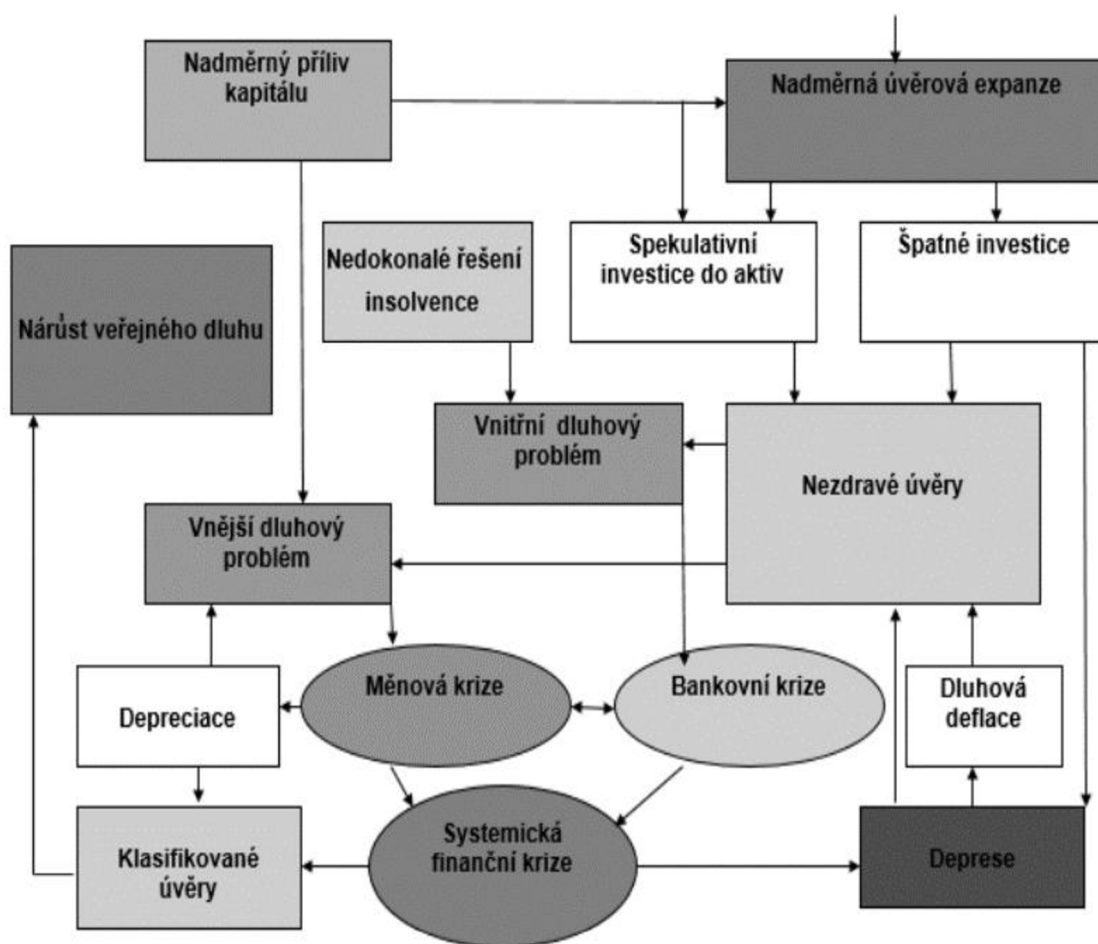
¹ Tato krize byla způsobena velkým nárůstem mezinárodních půjček, po kterém následoval rozsáhlý odliv kapitálu. Je známa i pod pojmem „krize z úspěchu“, kdy v letech 1990–1996 jihoasijský region zaznamenal hospodářsky velmi úspěšné výsledky.

Obrázek 8 Schéma finanční krize znázorňuje příčiny vzniku finanční krize. Umožňuje identifikovat její příčinu již v samém počátku a odhaluje i další aspekty vedoucí ke konkrétnímu druhu finanční krize.

3.2.2 Finanční krize v historii

V historii lidstva proběhlo mnoho finančních krizí. Finanční krize, které jsou v této práci blíže analyzovány, mají zdánlivě odlišné příčiny. Přesto, lze u nich vysledovat společné znaky, a i když je mezi sebou dělí i několik stovek let, jejich příčiny i následky lze považovat za srovnatelné.

Obrázek 8 Schéma finanční krize

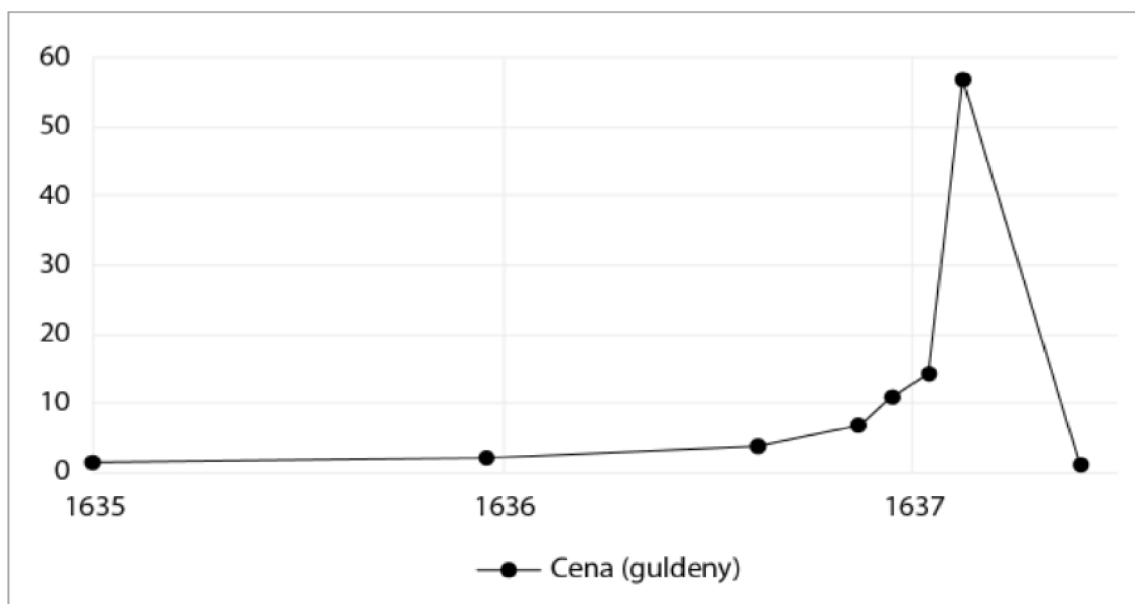
Zdroj: Dvořák (2008)

Tulipánová krize (1634–1637)

Lipovská (2017, s. 902) tuto krizi s poetickým názvem označuje jako první krizi vyvolanou globalizací. V Evropě se pěstovaly první tulipány na dvoře císaře Rudolfa II. v Praze, odtud byly dovezeny do Holandska. Tam v 17. století převažovalo kalvinistické náboženství, které vyzdvihovalo tvrdou práci, nikoli zaměření na přepych. Bohatí Holanďané ovšem chtěli ukázat svoje bohatství, a to prostřednictvím vlastnictví neobvyklých a vzácných druhů žíhaných tulipánů pěstovaných na vlastních zahradách. Vzrostla poptávka, narostla cena, což přilákalo spekulanty, kteří nakupovali tulipánové cibulky jako investici.

Stroukal (2021, s. 99-110) uvádí, že tulipánová krize z poloviny 17. století je příkladem krize nafouknuté bubliny. Lidé hnaní vidinou zisku kupovali cibulky tulipánů za nesmyslné hodnoty. Před prasknutím bubliny byla hodnota jedné cibulky tulipánu prodávána za cenu domu. Pokud někdo prodal včas, byl jeho zisk naprosto neuvěřitelný, zdroj uvádí až 6 000 procent. Cena cibulky však velmi rychle spadla a vidina zisku se změnila na realitu ztráty. Obrázek 9: Vývoj ceny tulipánových cibulek znázorňuje vývoj ceny v letech 1635-1637. Graf jasně ilustruje nejprve pozvolný počátek růstu v roce 1635. V roce 1636 růst ceny začal nabírat na rychlosti, až dosáhl svého maxima roku 1637. Poté lze sledovat jen strmý pád ceny na původní hodnotu z roku 1635.

Obrázek 9 Vývoj ceny tulipánových cibulek

Zdroj: Stroukal (2021)

Příčiny

- náboženské hodnoty
- touha po něčem neobvyklém
- nedostatečná, spíš neexistující regulace v oblasti investování

Projevy

- podceněné riziko spekulací
- cena cibulky tulipánu v hodnotě domu
- nadhodnocené očekávané výnosy
- spekulace
- cenové bubliny

Jihomořská bublina 1720

Tuto krizi popisují autoři Volek (Partners media, s.r.o., 2002) a Lipovská (2017, s. 911) takto:

První burza vznikla v Antverpách roku 1531. V roce 1688 obchodovaly na burze tři společnosti, v roce 1694 se počet společností zvýšil na 53. Z tohoto období se datuje i založení Bank of England. V roce 1714 byly stanoveny úřední kurzy. Roku 1720 na burze obchodovalo již 200 společností. Mezi významné společnosti kótované na londýnské burze patřila „Společnost jižních moří“ (South Sea Company).

Následkem války o španělské dědictví dluh Británie v roce 1711 vystoupal nad 10 milionů liber šterlingů. Společnost jižních moří, která byla založena s podporou vlády a parlamentu, přebrala část tohoto dluhu, to ve výši 9 milionů. Tato transakce byla zaručena 6% úrokem z dlužné částky a společnost získala monopol na obchodování se španělskými koloniemi na americkém kontinentu. Jako bonus společnost nabyla právo přebrat doposud neobjevené ostrovy v této lokaci ve prospěch britského království spolu s možností jejich ekonomického využití.

V prvních letech po uvedení společnosti na trh byl pohyb cen akcií nevýrazný. Vypuknutím

války se Španělskem se britský vládní dluh opět zvýšil. Roku 1720 nabídla Společnost jižních moří převzetí státního dluhu pod podmínkou neomezeného navýšení kapitálu společnosti. I přes varování sira Roberta Walkpola, který upozorňoval na nebezpečí nezvládnutých spekulací, vláda lákavou nabídku přijala. Společnost se totiž rozhodla zvýšit poptávku po svých akciích šířením nepravdivých informací. Příkladem těchto zpráv může být například fáma, že bude uzavřena dohoda mezi Anglií a Španělskem, jejímž obsahem bude záruka volného obchodování se španělskými koloniemi. Tato informace vyvolala vlnu spekulativní horečky, i členové Sněmovny lordů chtěli z takto výhodné možnosti investice těžit, a proto byl dne 7. 4. 1720 návrh společnosti schválen a potvrzen králem.

Růst ceny akcií však stále neprobíhal podle očekávání majitelů společnosti. Aby jejich cena vzrostla, dali do oběhu falešné informace o údajně zajištěných politických dohodách se Španělskem, jež budou zárukou budoucích zisků. Díky této taktice kurz akcií nabral vzestupný trend, což pro společnost bylo impulzem k vydání miliónu nových akcií. Na začátku roku 1720 byla jedna akcie s nominální hodnotou 100 liber obchodována za 121 liber, v dubnu to bylo již 300 liber,. Společnost jižních moří podpořila růst ceny akcií i mimořádnou 10% dividendou, kterou mohli nárokovat i noví upisovatelé. S rostoucím zájmem následovalo vydání dalších akcií, jejichž cena již vystoupala na 400 liber za kus.

Vidina bohatství zaslepila davy, vyrostlo mnoho nových společností slibujících zaručené zisky. Mimo jiné se jednalo o společnosti obchodující s uhlím z moře, výrobce perpetua mobile a další společnosti obchodující s lidskou naivitou. Cena akcií společnosti tím stále rostla, 29. dubna 1720 vzrostl kurz akcií již na 500 liber, o měsíc později byl již na hodnotě 890 liber, ačkoliv společnost neměla mimo emise akcií žádnou jinou aktivitu. V červnu dosáhl kurz svého maxima, tj. 1 050 liber, a zde se udržel měsíc. Jakmile se k veřejnosti dostaly zprávy o tom, že ředitelé společnosti své akcie prodali, spadl kurz v srpnu na 135 liber a v prosinci na 128 liber.

Prasklá bublina v Anglii spustila finanční krizi, stát převzal část odpovědnosti a Bank of England nahradila akcionářům třetinu ztráty.

Příčiny

- zadlužení Anglie po válce s Francií
- začátek burzovních obchodů
- následná válka se Španělskem
- hospodářské využití dosud neobjevených ostrovů

Projevy

- odměny manažerů
- společnost měla jedinou činnost, emitovat akcie
- vyhlášení mimořádné dividendy
- nedostatečná koordinace
- podplacení ministři - proces ukončen amnestií

První celosvětová krize 1873

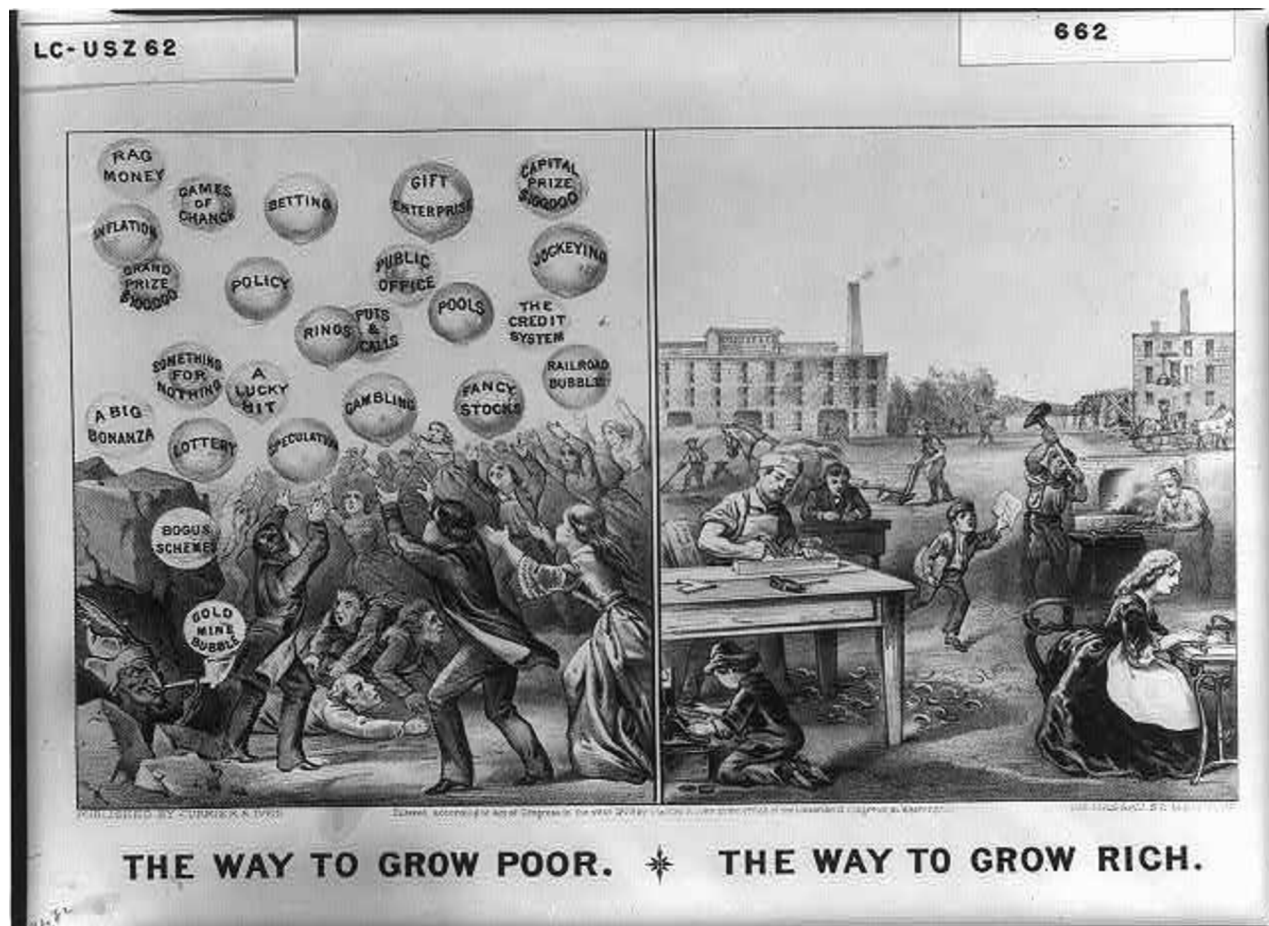
Druhá polovina 19. století, jak popisuje Novotný (2009), byla ve znamení industrializace. Průmyslová výroba byla na vzestupu a všeobecně vládl optimismus, který předpokládal setrvalý růst. Ten byl podpořen odstraněním překážek v obchodování, ať už umělých v podobě cel, či přirozených, kdy hlavní roli hrálo zjednodušení dopravy díky rozrůstající se síti železnic a námořní parníkové dopravě.

Životní úroveň obyvatel rostla, rostly i jejich potřeby a měnilo se spotřebitelské chování. Tempo růstu zahraničního obchodu bylo 6 % ročně, a to po dobu třiceti let až do roku 1873. Zároveň se rozmáhalo i bankovníctví a burzovní obchody. Nově vznikající společnosti potřebovaly zdroje financování, které získaly ve formě akciového kapitálu, respektive v podobě prodeje akcií na burze. Společnosti, které nechtěly emitovat emise, získaly potřebný kapitál úvěrem u banky.

Ve střední Evropě byly podniky předluženy, banky poskytovaly úvěry na spekulace s cennými papíry a pozemky. Americkou ekonomiku charakterizovalo především budování železnic vytvářející široké pásmo nových podnikatelských příležitostí. Všeobecnou víru, že investice můžou jenom růst, vystřídalo po pádu vídeňské burzy v roce 1873 vystřízlivění

a pesimismus. Další významné burzy rovněž zaznamenaly propad cen a následně nastoupila celosvětová hospodářská krize.

Obrázek 10 Jak zchudnout vs. jak zbohatnout

Zdroj: Knihovna Kongresu

Obrázek 10 Jak zchudnout vs. jak zbohatnout svou názorností přesně vystihuje výše popsanou situaci. Je jednodušší se zaměřit na sny než usilovat o jistotu pomocí práce. Toto vyobrazení není poplatné jen době svého vzniku. Cenové bubliny se objevovaly, objevují a velmi pravděpodobně budou objevovat i nadále. Stále existuje mnoho lidí, kteří mají pocit, že na snech a přemrštěných cenách lze vydělat. Ponziho schéma má ale jen jeden výsledek. Pár jednotlivců sice vytvoří zisk, který je však sponzorován z peněz většiny ostatních zúčastněných.

Příčiny

- válečné reparace způsobily přísun "levných" peněz v Německu
- splacení reparací a ukončení příliv peněz
- nárůst nových akciových společností

Projevy

- přehřátí trhu
- ekonomická recese

Hyperinflace Německo 1914-1923

Sirůček (2007, s. 175) charakterizuje hyperinflaci v Německu následovně: zrušením zlatého standardu na počátku 1. světové války skončilo jištění říšské marky zlatem nebo devizovými rezervami. Tento stav umožnil emitovat nekryté bankovky. Byly vydávány válečné dluhopisy, které byly upisovány veřejně. V oběhu kolovalo stále více peněz. Plnému projevu inflace bránilo pouze stanovení pevných cen potravin, surovin a podobně. Jakmile však byla válka ukončena, tržní hospodářství se obnovilo.

Versaillskou mírovou smlouvou bylo stanoveno, že Německo musí uhradit válečné reparace. Také přišlo o část svého území a svých obyvatel. Vláda ve snaze uhradit dluhy začala tisknout velké množství peněz, což pouze urychlilo již započatý proces znehodnocení měny a způsobilo raketový růst inflace. Nejvíce poválečná recese spojená s hyperinflací dopadla na střední vrstvy obyvatel, které svůj majetek uchovávaly pouze ve finanční podobě. Nespokojenost obyvatel měla za následek příklon mas k fašistickému hnutí a následně i ke vzniku druhé světové války.

Příčiny

- porážka Německa v 1. světové válce
- poválečné reparace
- pokusy o státní převrat
- neschopnost vytvořit stabilní vládní koalici
- neschopnost německých autorit udržet kupní sílu marky

Projevy

- hyperinflace způsobila ztrátu úspor
- dluhy a závazky jsou umazány
- inflační financování
- výhodnější postavení dlužníka před věřitelem
- nedostatečné krytí bankovek fyzickou komoditou

Velká hospodářská krize 1929-1933

Velká hospodářská krize datuje svůj počátek k 29. říjnu 1929, kdy nastal krach na americké akciové burze. Podle Lipovské (2017, s. 914) bylo tímto dnem započato období velkého ekonomického propadu, které se promítlo v podstatě do všech světových ekonomik. Ekonomiky vyspělého světa počátku 20. století byly zdecimovány 1. světovou válkou, výjimkou byla ekonomika USA. Tento stát se zapojil do 1. světové války až v roce 1917. Do té doby USA zásobovaly evropské státy, což pro ně znamenalo obrovský hospodářský prospěch. Na hospodářské prosperitě se velkou měrou zasloužil i významný technologický pokrok usnadňující život a všeobecně optimistická nálada ve společnosti.

Šestiletý nepřetržitý růst amerického Dow Jonesova burzovního indexu, jak udává web Moneyzine (Stock market crash of 1929, 2022), který byl zaznamenán ve 20. letech minulého století, dával investorům naději, že cena může jenom růst. Investoval snad každý, dokonce se na nákup akcií poskytovaly i půjčky. Ovšem i tato bublina praskla stejně jako všechny předchozí. Po vrcholu ze 3. září 1929, kdy úroveň bodu byla 381,17, následoval měsíční pokles o 17 %, v půlce listopadu burzovní index klesl pod 199 bodu. Na sestupný

trend reagovali investoři prodejem akcií, a to za každou cenu. Následoval dramatický propad akciových trhů. Obrovské ztráty finančních prostředků byly příčinou mnoha bankrotů společností i bank. Po krachu společností narostla řada nezaměstnaných a poklesla reálná výroba. Svého minima dosáhl Dow Jones 8. července 1932, kdy jeho hodnota dosáhla 41,22 bodu.

Podle Buřinské (2008) závislost na americkém kapitálu způsobila, že se krize v Evropě nejdříve projevila v Rakousku a Německu. Postupně se však krize přelila i do ostatních evropských zemí. Ve Velké Británii začala devalvovat libra, což způsobilo hroucení ostatních měnových systémů vázaných na libru, jako byla marka či americký dolar. Československo bylo touto krizí také velmi zasaženo, poklesl objem průmyslové výroby a bankrotovali ve velkém i drobní živnostníci.

Příčiny

- podcenění rizik akciového trhu
- investoři s nedostatečným vzděláním
- manipulace s cenami akcií

Projevy

- spekulace bank, spotřebitelů a firem
- mentalita stáda
- půjčky na investice
- přesvědčení, že cena akcie může jenom růst

Velká recese 2008

První náznaky této krize byly v USA patrné již v roce 2007, jak uvádí Kohout (2011, s. 16). I když ceny akcií rostly, pokračoval růst HDP, zaměstnanost byla na vysoké úrovni a banky stále půjčovaly téměř každému. Krize byla poprvé zaznamenána kapitálovými trhy

u segmentu trhu s rizikovými dluhopisy, konkrétně u rizikových hypoték zaručených takzvanou sekuritizací čili transformací pohledávek na cenné papíry (velké počty malých dluhů – hypotečních úvěrů – se stanou předmětem veřejného obchodování jakožto nový segment finančního trhu s vysokou mírou úvěrového rizika).

Světové centrální banky dle Kohouta (2011, s. 27-28) stále v roce 2007 propagovaly expanzivní měnovou politiku, která měla příčinu v atentátech v Madridu a Londýně, v situaci v Iráku a stagnaci ekonomik Itálie a Německa. Ekonomika byla pobídnuta nízkými úrokovými sazbami a v Evropě se zdánlivě schylovalo k ekonomickému zázraku.

Splasknutím realitní bubliny dle Krugmana (2009, s. 159) zakusily recesi nejen země jako USA, Velká Británie, Španělsko nebo Island, ale i země další. Tyto státy by se ovšem potýkaly s ekonomickými problémy i bez zhrouteného finančního systému. Pád cen nemovitostí má vliv na snížení nové výstavby, což zase ovlivňuje zaměstnanost. Pokud klesá zaměstnanost, klesá spotřebitelská poptávka a tím exponenciálně roste nezaměstnanost, která vede k dalšímu snížení výdajů domácností.

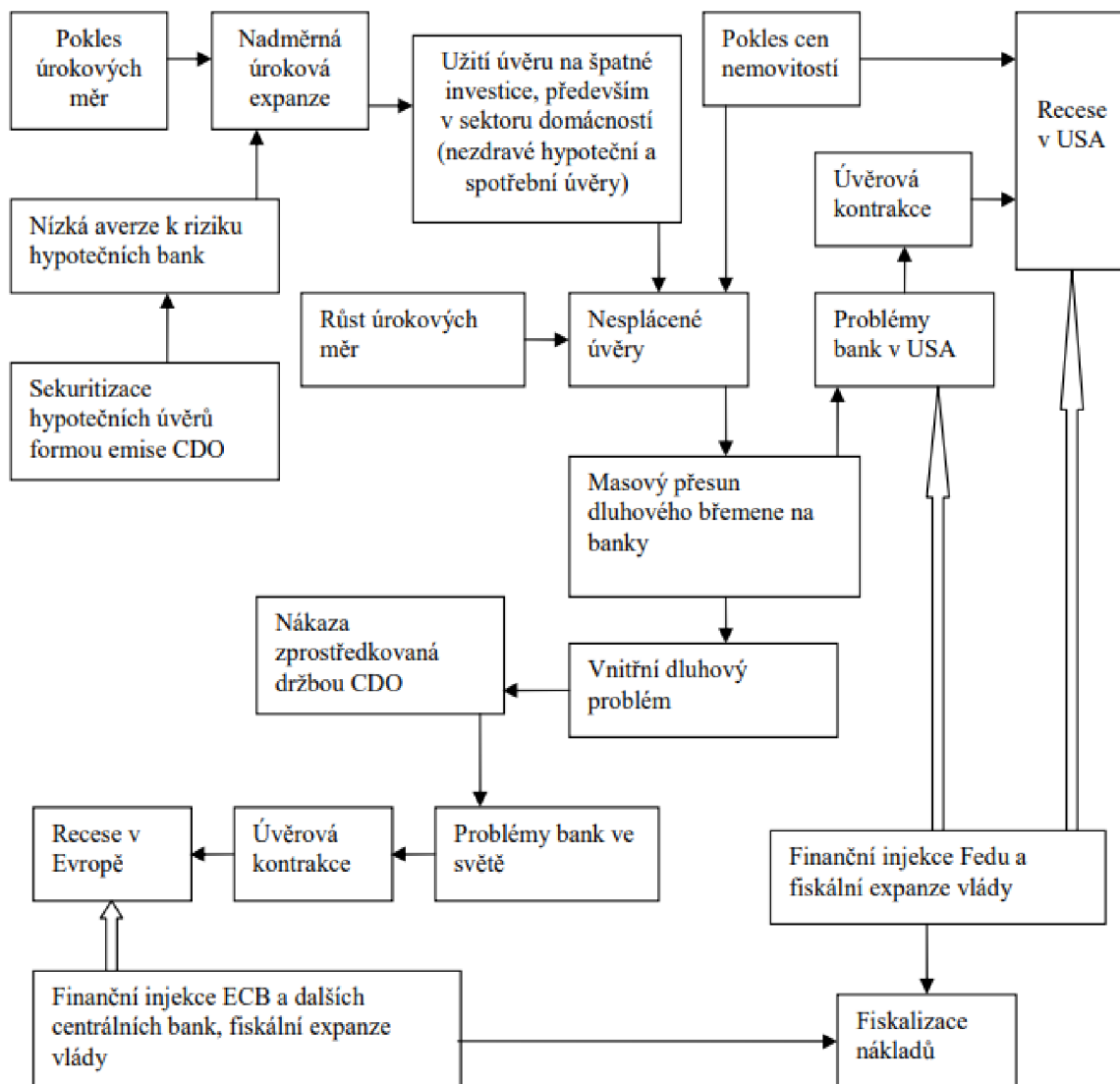
Panika z hroučících se trhů se lavinovitě šířila mezi běžnými občany i v rámci finančních trhů, které nákazu přenášely i na další sektory, což postihlo hypotéky, dluhopisy, úvěry i studentské půjčky (Foster, 2009, s. 160).

Faktorem, který byl podstatným spouštěčem krize, bylo zadlužení domácností v USA. V roce 1970 činilo celkové zadlužení polovinu HDP, v roce 2005 to byl již tříapůlnásobek (Foster, 2009, s. 64).

Krize v roce 2008 se rychle rozšířila ze Spojených států do Evropy (Kozák, 2012, s. 88). Nejsilněji postihla sektor bank, proto byly vlády donuceny ke krokům směřujícím k odvrácení úpadku ohrožených bank.

Obrázek 11 Souvislosti vzniku a průběhu americké úvěrové krize názorně popisuje vznik úvěrové krize a její další přesun do Evropy. Tento obrázek dopodrobna popisuje veškeré souvislosti, které měly na vznik a vývoj hypoteční krize v USA vliv.

Obrázek 11 Souvislosti vzniku a průběhu americké úvěrové krize

Zdroj: Dvořák (2008, s. 295)

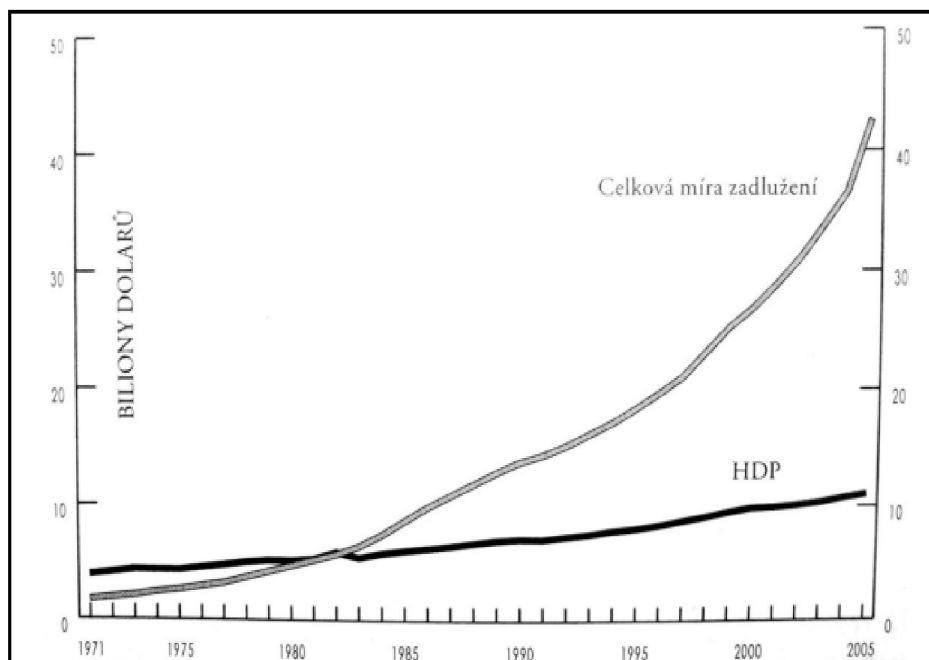
Finanční krize roku 2008 má několik zásadních faktorů, které zapříčinily její vznik (Foster, 2009):

- Faktor politického zájmu, který se soustředil na zajištění dostupného vlastnického bydlení. Medián zadluženosti stoupl v letech 2001-2004 o 27,3 %. Již v únoru 2007 byl registrován narůstající podíl nesplácených hypoték u společností Fannie Mae

a Freddie Mac, které poskytovaly hypoteční úvěry vrstvám obyvatel s nižšími příjmy.

- Faktor finančních příčin, který umožnil vznik finančních inovací známých jako sekuritizace rizik nebo subprime hypotéky (hypotéky s krátkou dobou fixace, ve svém důsledku to znamená vyšší úrok). Hypotéky pro nízkopříjmové vrstvy byly zajištěny sekuritizací, která byla poskytnuta na trh jako finanční produkt. Ten nakoupili převážně asijské investoři z celého světa. Při poklesu výnosu však ztratili důvěru a upouštěli i od nákupu amerických státních dluhopisů.
- Faktor regulatorního selhání, kdy se snížil podíl finančních služeb, u kterých byl požadován dohled. Docházelo k alokaci financí do rizikovějších finančních produktů;
- Faktor makroekonomický a mikroekonomický:
 - chyba v určení hodnoty peněz v čase;
 - nadměrná úvěrová expanze, zadlužení v USA je v primárním bydlení, růst cen za bydlení a půjčky méně bonitním klientům;
 - chybná alokace kapitálu.

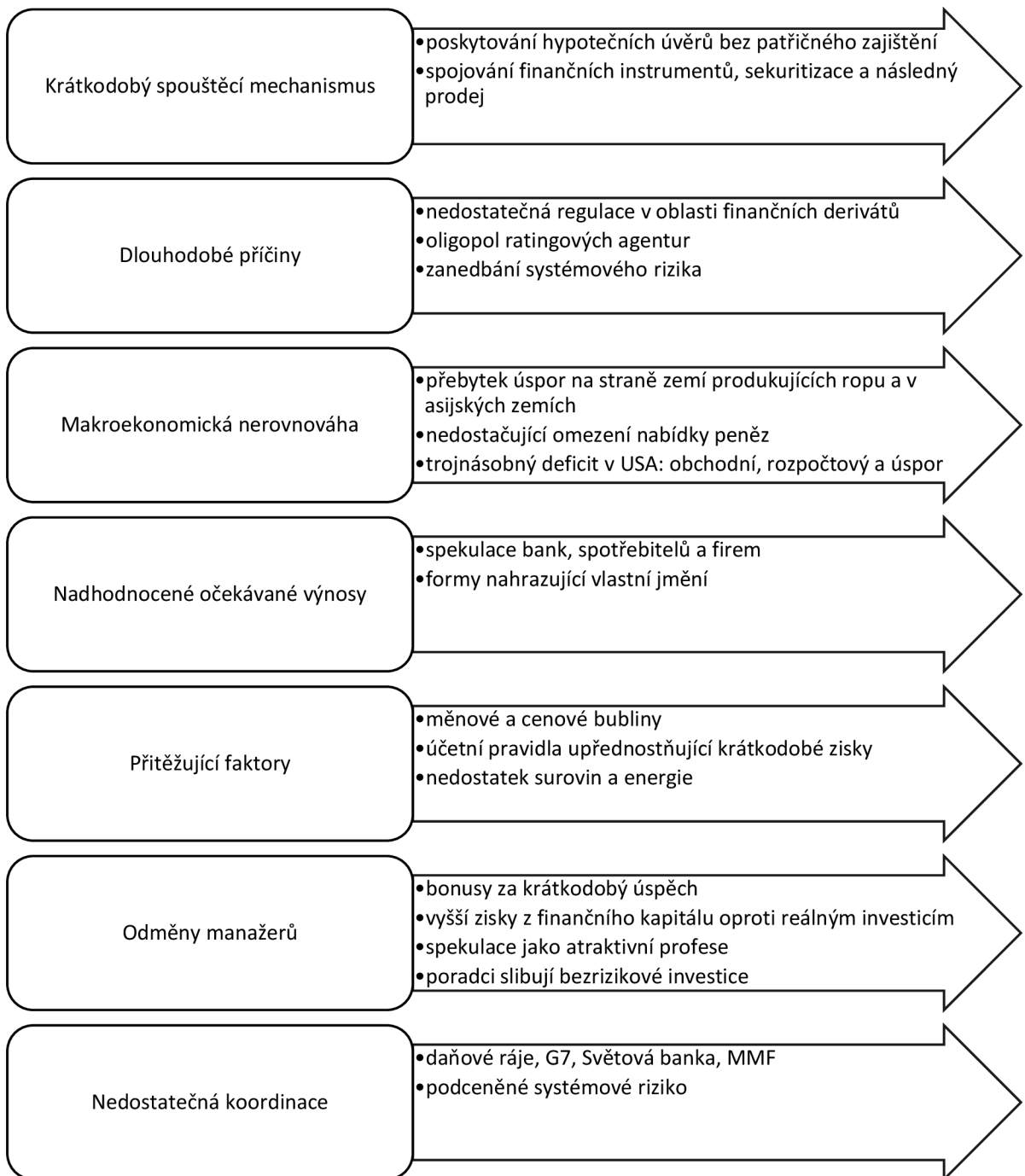
Obrázek 12 Vývoj celkového zadlužení USA v poměru k HDP

Zdroj: Foster (2009)

Obrázek 13 Příčiny vzniku krize shrnuje bod po bodu příčiny vzniku krize tak, jak je uvádí Aiginger.

Obrázek 13 Příčiny vzniku krize

Zdroj: vlastní zpracování, Aiginger (2022)

○

Obrázek 12 Vývoj celkového zadlužení USA v poměru k HDP je jasným důkazem toho, jak neúměrně rostlo zadlužení k poměru HDP. HDP má pozvolnou, téměř lineární křivku růstu, zatímco zadlužení roste exponenciální rychlostí.

Dle Daňhela (2022) je nutné hledat chybu i u ratingových agentur. Je jim vytýkáno, že nedostatečně řídí rizika. Přeceňovaly kvalitu aktiv, nechaly se unést trhem, a dokonce nevydaly varování na rizika, která ve finančním sektoru narůstala. Zásadní problém lze shledat ve střetu zájmů, kdy si hodnotící ratingovou agenturu vybírá a platí emitent hodnoceného instrumentu. Další komplikací představovalo množství a složitost všech finančních produktů. I když o problému dohledové orgány věděly, přesto nezasáhly.

Názorným příkladem takto rizikového produktu bylo pojištění inovativních finančních produktů. I když se pojišťovny nabízející takové produkty honosily ratingem nejvyšším, tj. AAA, přesto je strhla rozpoutaná lavina finanční krize. Mezi postižené společnosti patřily AIG, Ambac Financial Group nebo například největší pojišťovna dluhopisů MBIA.

Krize započala na trhu bankovním, který už v té době podléhal velmi přísné regulaci. Regulaci je však nutno přísně dodržovat, protože pouhá existence pravidel žádné katastrofě nezabrání.

Těžký čas bankovního systému se přenesl i do fungování firem, jelikož bylo složitější získat úvěr. Nedostatkem likvidních prostředků byly omezeny investice. V důsledku masově postižené veřejnosti se krize stala i politickým tématem. Byly svolány mezinárodní konference, kde se řešily následky krize a její příčiny.

3.2.3 Projevy krize v České republice

Česká republika měla dle Kohouta (2011, s. 18) před krizí v roce 2008 velmi příznivé podmínky hospodářského růstu. Byl to ovšem vliv celosvětový, neboť ekonomice se dařilo a hrubý domácí produkt narostl od roku 2000 o 70 %. Trh pracovní síly se setkával s nedostatečnou nabídkou a světový obchod nabíral na objemu.

Podle Bažantové (2010, s. 36) lze najít zásadní příčiny finanční krize v těchto bodech:

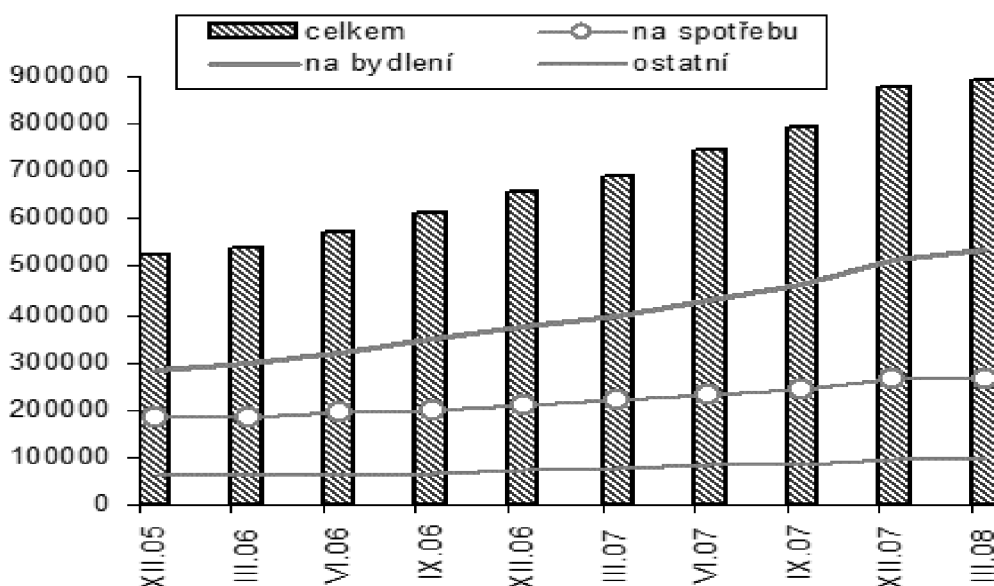
- zvýšení úrokové míry;
- zpřísnění dostupnosti úvěrů;
- pokles cen nemovitostí;

- růst inflace;
- snížení HDP;
- nárůst nezaměstnanosti;
- pokles u spotřeby domácností;
- snížení bankovních výnosů a další.

Česká vláda podle Kohouta (2011, s. 23) nepropadala panice a konstatovala, že tuzemská ekonomika je stabilní a hypoteční trh silný, a nadále k situaci přistupovala s klidem. Investoři však již volatilitu trhu zaznamenali, a protože český trh patří mezi otevřené ekonomiky, výkyvy na světovém trhu se začaly v ekonomice projevovat rychle. Již dva měsíce po začátku finanční krize bylo jasné, že hypoteční krize v USA bude mít důsledky i pro ekonomiku českou, jen nebylo známo jak velké.

Hybnou silou jak eurozóny, tak české ekonomiky, jak tvrdí Kohout (2010, s. 27), je úvěrová expanze. Jak vyplývá z obrázku 8, největší objem úvěrů byl v roce 2004, potom je zaznamenán mírný pokles a celkem stabilní vývoj až do roku 2008. V roce 2008 podle informací ČNB nastal prudký pád pokračující ještě v roce 2010. Účel úvěrů je znázorněn na Obrázek 14 Vývoj úvěrů sektoru domácnosti v mil. korun. Je evidentní rostoucí zájem o úvěry na bydlení, zatímco spotřební úvěry mají stagnující křivku.

Obrázek 14 Vývoj úvěrů sektoru domácnosti v mil. korun

Zdroj: ČNB (2008)

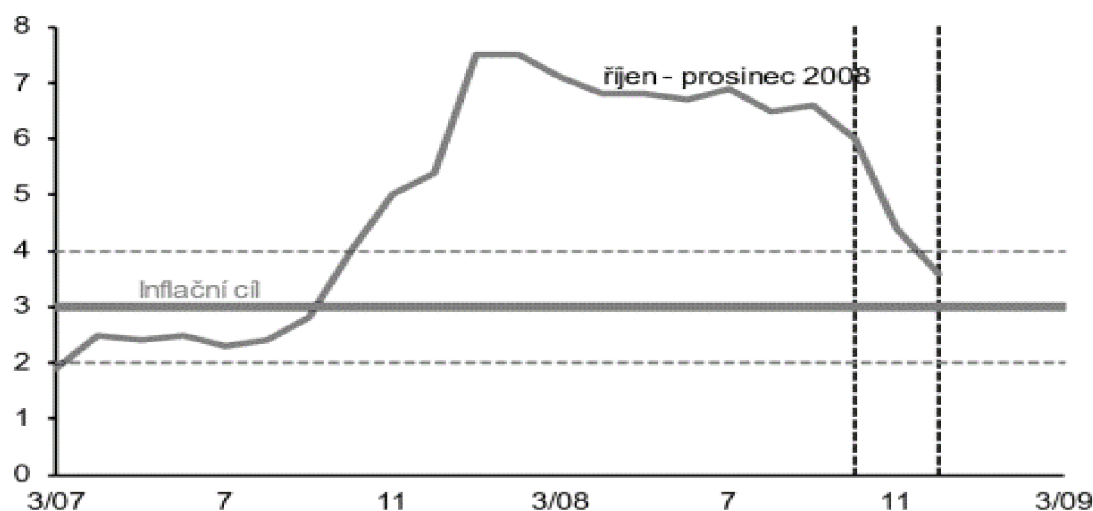
Bankovní sektor podle ČNB (2022) v období krize nezaznamenal žádné otřesy. Od roku 2005 postupně rostl počet bankovních domů na českém trhu a pouze v roce 2012 poklesla nabídka výběru oproti roku 2011. Pokles byl ze 44 bank na 43, tedy nijak dramatický.

Dle Kohouta (2010, s. 59) byl zaznamenán růst spotřebitelských cen oproti roku 2007. Zdražily základní potraviny, mouka o 51,3 %, chléb měl nárůst o 33,3 %. Ceny energií vyskočily u zemního plynu o 16,5 %, elektřina o 9,5 %, teplo o 11 %. U regulovaného nájemného narost ceny o 29 %.

Banka má své inflační cíle. Obrázek 15 Vztah míry inflace k inflačnímu cíli v letech 2007-2008 znázorňuje skutečnost, že cíle jsou orientační, ekonomika ne vždy spolupracuje a křivka inflace se přizpůsobuje více ekonomice než doporučení ČNB.

Tabulka 1 Dvoutýdenní repo sazba zaznamenává vývoj repo sazby v letech 2005–2012. Od roku 2005 do roku 2009 se úroková míra blížila inflačnímu cíli. V roce 2010 klesla a v roce 2012 už byla pouhých 0,05 %. To je hluboko pod inflačním cílem. Tyto úroky měly za úkol podpořit spotřebu firem i domácností a zvýšit poptávku.

Obrázek 15 Vztah míry inflace k inflačnímu cíli v letech 2007-2008

Zdroj: ČNB (2022)

Možnosti oddálení nástupu finanční krize

De Soto (2009) tvrdí, že pokud je zaznamenán nárůst nekrytých úvěrů alokovaných u obchodních společností a tyto úvěry jsou použity na investice, následně zpožďují negativní

projevy úrokové míry, struktury výroby, ukazatele národních účtů a další problémy. Tyto jevy ovlivňují celkovou úvěrovou expanzi tržní ekonomiky. Ačkoliv lze tímto způsobem odložit nástup deprese i o dlouhý časový úsek, stejně tato strategie selže. Důsledkem jsou další dodatečné náklady a oddálení přinese recesi delší a hlubší.

Tabulka 1 Dvoutýdenní repo sazba

datum	% dvoutýdenní repo sazba	datum	% dvoutýdenní repo sazba
28.1.2005	2,25	8.8.2008	3,5
1.4.2005	2	7.11.2008	2,75
29.4.2005	1,75	18.12.2008	2,25
31.10.2005	2	6.2.2009	1,75
28.7.2006	2,25	11.5.2009	1,5
29.9.2006	2,5	7.8.2009	1,25
1.6.2007	2,75	17.12.2009	1
27.7.2007	3	7.5.2010	0,75
31.8.2007	3,25	29.6.2012	0,5
30.11.2007	3,5	1.10.2012	0,25
8.2.2008	3,75	2.11.2012	0,05

Zdroj: ČNB (2022)

Důsledky finanční krize roku 2008

Finanční krize přerostla v krizi ekonomickou s dopadem na většinu obyvatel. Téměř v každé zemi bylo možno identifikovat některý z níže uvedených příznaků, častěji však jejich kombinaci:

- ztráta pozitivního myšlení a ztráta důvěry ze strany spotřebitelů zapříčiněná nepříznivými zprávami a strach z růstu nezaměstnanosti;
- finanční trhy zaznamenávající ztráty vedoucí k poklesu spotřeby u investorů;
- všeobecné oslabení finančního sektoru zapříčiněný délkou krize;
- pokles poptávky po exportu v určitých ekonomikách.

Dle Kozáka a Weisse (2012, s. 221) jsou dva možné úhly pohledu na finanční krizi. Jeden z možných pohledů je příležitost a druhým je předěl. Krize je příležitostí pro realizaci změn, uskutečnění reforem, které se týkají finančního sektoru, transparentnosti politiky i snížení rapidně narůstajícího státního dluhu.

4 Praktická část

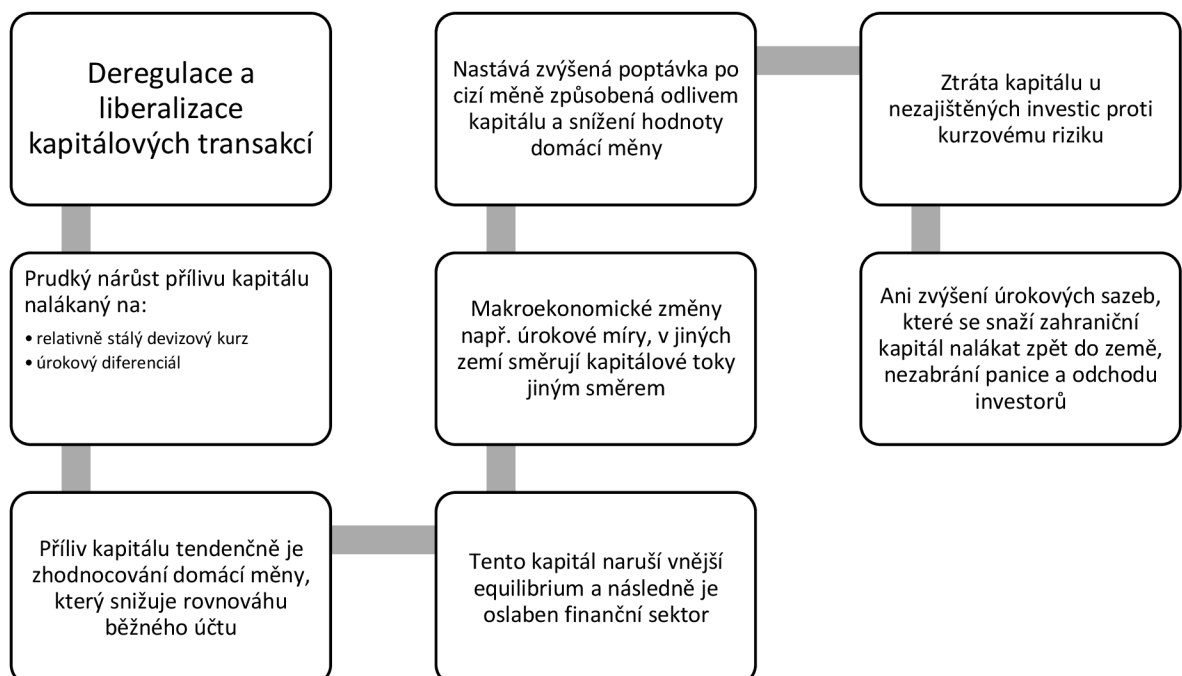
Praktická část této diplomové práce je zaměřena na popis příčin a projevů krizí, které mají aktuální vliv na současnou stabilitu finančního trhu. Dále popisuje ekonomickou situaci ve vybraných zemích pomocí makroekonomických ukazatelů. Podrobněji je rozebrána i situace v České republice.

Jsou zde zhodnoceny rizika a příležitosti, které jsou zapříčiněny finanční krizí – tedy krizí, kdy peníze ztrácejí svoji hodnotu. V současné době je největší bolestí růst cen. Pro praktické využití jsou zde popsány důsledky tohoto jevu na obyvatele a podnikatele.

4.1 Finanční krize v současnosti

Přestože se příčiny jednotlivých finančních krizí liší, určité základní rysy mají všechny známé krize společné, jak uvádí Kunešová (2006, s. 51) - viz Obrázek 16 Společné rysy finančních krizí:

Obrázek 16 Společné rysy finančních krizí

Zdroj: vlastní zpracování, Kunešová (2006, s. 51)

Krugman (2009, s. 146) popisuje krizi 2008 takto:

„Jsem skoro v pokušení říct, že je to krize, kterou jsme ještě nezažili, ale přesnější bude konstatovat, že se podobá všemu, co jsme už v někdy v minulosti viděli – ale všemu naráz“

V tomto citátu je hodnocena krize roku 2008. Do té doby se nestalo, aby se spojilo několik aspektů zapříčiňujících finanční krizi. Pokud se na to nahlédne z pohledu současné doby, jsou aspekty obohaceny o černou labuť v podobě onemocnění COVID-19 a války na Ukrajině a šedý nosorožec je zastoupen podceňováním růstu cen energií.

Jak se bude situace vyvíjet, jak a jestli se propadne ekonomika do krize, je ještě předčasné soudit. Vše pouze ukazuje na krizi, kterou pocítí naprosto každý.

4.1.1 Spouštěče finanční krize

V zásadě lze vyjmenovat pět spouštěčů finanční krize:

- černá labuť – situace, kterou nelze předpokládat, příkladem černé labutě je například pandemie koronaviru;
- slabé stránky informačních technologií – svět je dnes závislý na informačních technologiích; organizovaný útok by podrazil pilíře ekonomiky a následky by byly nedozírné; média často informují o útocích na státní instituce, banky varují před útoky hackerů, proto je toto nebezpečí velmi reálné;
- omyly neomylných centrálních bank nebo vlád – tyto instituce mají v rukou monetární a fiskální politiku; nesprávné načasování nastavení úroků či špatně nastavený objem a sazba daní mohou přispět k prohloubení finanční a hospodářské krize;
- prasknutí bublin trhu – ceny energií v současné době prudce rostou a dá se předpokládat, že se jedná o bublinu, která dříve nebo později praskne a ceny se ustálí na přijatelných hodnotách pro trh;
- vojenský konflikt – válka na Ukrajině zasáhla dění ve všech okolních zemích; v první vlně jde o pomoc materiální, druhá vlna má větší vliv na finance států; v případě přílivu uprchlíků před válkou se jedná pouze o ekonomický pohled bez ohledu na akt solidarity; uprchlíci znamenají zátěž pro státní pokladnu, potřebují zdravotní péči, sociální dávky a ubytování; děti školou povinné je nutné zařadit do školní docházky, kdy neznalost českého jazyka je další komplikací pro již tak přetížené učitele; pokud

si zde však Ukrajinci vyřídí dlouhodobý pobyt nebo zařídí občanství a zařadí se do pracovního procesu, mohou zaplnit volná pracovní místa a odvádět daně státu, který je přijal.

4.1.2 Covidová krize

V roce 2019 se svět poprvé setkal s novým typem koronaviru SARS-CoV-2. Objevil se v čínské provincii Chu-pej a onemocnění, které způsoboval, dostalo označení COVID-19.

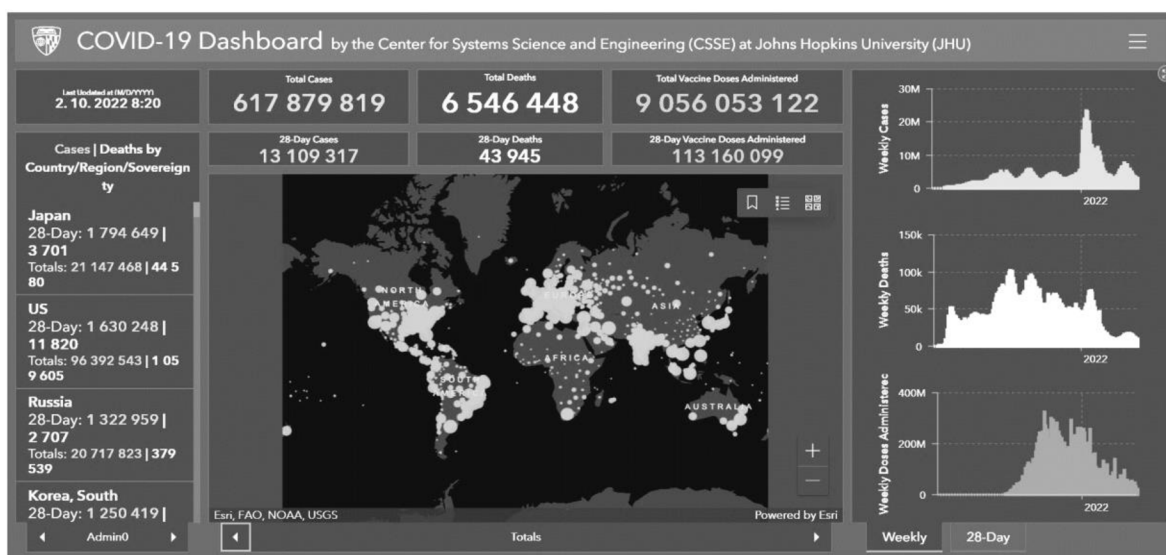
Nezisková společnost BIOTRIN (2022) popsala dva možné původy viru:

- přirozená selekce ve zvířecím hostiteli a následné přenesení na člověka;
- přenos nepatogenního viru ze zvířecího hostitele na člověka a následný vývoj do současného patogenního stavu v lidské populaci.

K nejčtetnějším projevům onemocnění patří bolesti v krku, hlavy a svalů, zvýšená teplota a ztráta čichu a chuti. Onemocnění je přenositelné kapénkami, tudíž se v populaci velmi rychle šíří.

V únoru 2020 byl v Číně zaznamenán vrchol epidemie a nákaza dále pokračovala do Jižní Koreje, Itálie a Íránu, odtud se rozšířila po celém světě, jak je zjevné z následujícího obrázku 17 (Křepelka, 2022).

Obrázek 17 Výskyt COVID-19 ve světě

Zdroj: JHU (2022)

Informace o nákaze virem v  in  nejprve podléhala cenzuře, jak uvádí Křepelka (2022). M sto Wu-chan bylo ve snaze zastavit epidemii na dva měsíce uzavřeno. Stejnou reakci měla i Itálie, která uzavřela jedenáct m st a obcí. K uzavřen  oblastí přistoupila i Velká Británie, Španělsko či Izrael.

Opatřeni zamezující nákaze

Mezi nejzásadnějšími opatřeni byla ta, která omezovala voln  pohyb, d le opakovan  testování a v př pad  pozitivního výsledku n sledn  izolace a karanténa.

Autoři příspěvku ČNB Komárek a Polák (2022) upozorňují na problém související se stále trvající pandemií COVID-19. Opakující se vlny pandemie způsobují uzavěry ekonomik, předevřim v oblasti sluřeb. Tyto uzavěry mají dopad na zhoršen  saldo veřejných rozpočtů, mohou ovšem mít vliv i na saldo běžného úctu platební bilance. Důvodem je snaha jednotlivých vlád mírnit projevy pandemie na domácnosti a firmy. Pokud se tyto dva deficity zkombinují, pak je země m ně makroekonomicky imunní proti finanční nestabilitě. Propojenost běžného úctu platební bilance a veřejných výdajů podle původn  teorie vychází z keynesiánského pojetí. Ze základní makroekonomick  identity je odvozen následující vztah:

Rovnice propojenost BU a PB, ČNB (2022)

$$(S - I) + (T - G) = NX \quad (2)$$

S	privátní úspory
I	investice
T	příjmy z dan�
G	vládní výdaje
NX	�ist� vývoz (Ex - Im)

Z rovnice vyplývá, že pokud $T < G$, vzniká deficit veřejného (vl dn ho) sektoru.

V situaci, kdy je ekonomika bl zk  potencion lnimu produktu, př  dan  věří úspor poklesnou buď investice, nebo  ist  výnos. Deficit běžného úctu platební bilance je znakem mořn  vněř  nestability ekonomiky.

Alternativním vztahem k vl dn mu deficitu a deficitu platební bilance je ricardi nsk  přístup. Tento přístup předpokládá, že sniřen  dan  a zachování vládních výdajů má za

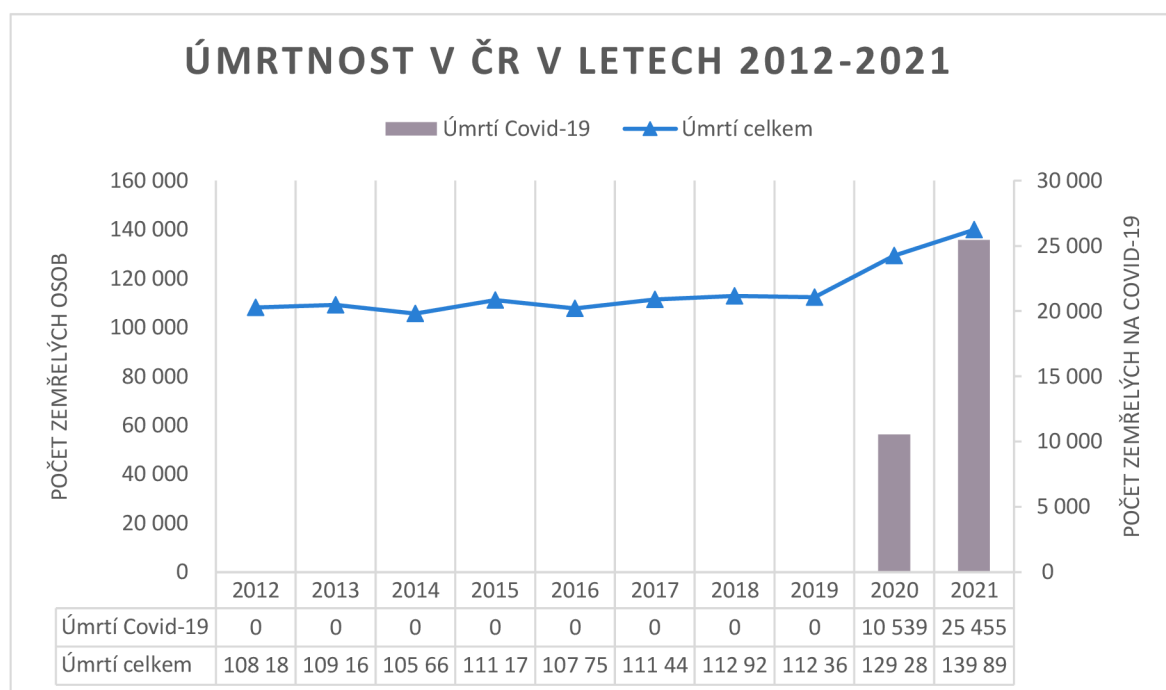
následek zvýšený disponibilní důchod, což ale nevede nutně k zvýšení spotřeby. Ve většině případů je zaznamenán spíše nárůst privátních úspor. Tento přístup počítá v budoucnu s růstem daní, jsou potlačeny investice a není zde tlak na zvýšení úrokových sazeb.

V letech 2020 a 2021 byl hlavním tématem COVID-19. Tato krize se významně lišila od ostatních krizí v tom, že zde nešlo jen o finanční a ekonomickou krizi, ale v ohrožení bylo lidské zdraví a životy. Lze konstatovat, že takováto krize postihla populaci po sto letech, kdy po první světové válce zdecimovanou populaci následně napadla španělská chřipka.

Jen málokdo si začátkem roku 2020 dovedl představit, jaká omezení nás budou čekat a jak mnoho to zasáhne ekonomiku. Krastev (2020, s. 18) uvádí, že pro každou zemi byla prioritou národní bezpečnost, uzavíraly se hranice a významnost a otevřenost EU byla upozaděna. Svoboda a demokracie byly také najednou vnímány z jiného pohledu. Omezení na ochranu zdraví, které v našich moderních dějinách nemají obdobu, společnost po určitou dobu přijímala a respektovala.

Z ekonomického pohledu se lze na COVID-19 dívat jako na klasický příklad exogenního šoku, který má vliv na hospodářský cyklus.

Graf 1 Úmrtnost v ČR v letech 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2022)

Graf 1 Úmrtnost v ČR v letech 2012-2021 znázorňuje vývoj počtu úmrtí v České republice. Od roku 2020 se jako jeden z důvodů úmrtí uvádí i dosud neznámý COVID-19. Zvýšení počtu zemřelých kopíruje množství lidí, u nichž se jako příčina smrti uvádí COVID-19. Vzhledem k tomu, že se jedná o několik tisíc lidí, což je vysoký počet, byla panika pochopitelná. Zpětně lze jen velmi těžko určit, kolik životů bylo opatřeními zachráněno.

4.1.3 Válka na Ukrajině

Nerudová (2022) tvrdí, že COVID-19 nás připravil na řešení krizových situací. Válka na Ukrajině bude mít bezesporu ekonomické konsekvence. Lidstvo se nachází v nové situaci, která nastává jednou za sto let. Je možné, že Rusko čeká bankrot, protože sankce uvalené na Rusko mají za účel oslabit jeho ekonomiku. Ruská ekonomika není ve světovém poměru nijak velká, v HDP na hlavu je až 54. na světě.

Ruská ekonomika je založena na exportu surovin. Exportuje suroviny, na kterých je závislý okolní svět, z tohoto důvodu Rusko má přebytek platební bilance. Sankce vůči němu nezmenšují jeho export, ale import. Do Ruska se až na výjimky nedováží technologie a léky. Citelný zásah do ruské ekonomiky znamená zastavení dovozu ropy a jiných surovin do Evropy. Sankce byly na Rusko uvaleny již po anexi Krymu.

Kvůli uvaleným sankcím se zahraniční investoři nedostanou ke svým investicím. Rusko má zablokovaný dolarový účet, nemůže proto splácet zahraniční dluh. Riziko bankrotu u Ruska je 78 %. Státní bankrot Rusko již zažilo, a to v letech 1917 a 1998. Při ochotě věřitelů se lze dohodnout na restrukturalizaci dluhu, ale současná situace je odlišná a krach ekonomiky kvůli válce ještě v moderní historii nenastal.

Objem obchodování České republiky s Ruskem je 1 % HDP, celkový objem zahraničního obchodu je 3 %.

Dopad na dovoz do ČR se nejvíce projevuje v nedostatku železné rudy, která se dováží z Ukrajiny, a v nedostatku plynu z Ruska. Dalším problémem české ekonomiky je nedostatek pracovních sil, který je mimo jiné zapříčiněn odlivem ukrajinských mužů na základě povolávacích rozkazů – typicky je nejvíce postiženo stavebnictví.

Zásobníky plynu si v ČR pronajala ruská firma Gazprom, která je záměrně neplnila. ČR byla plně závislá na dovozu plynu z Ruska, a tak se stala lehce vydíratelnou.

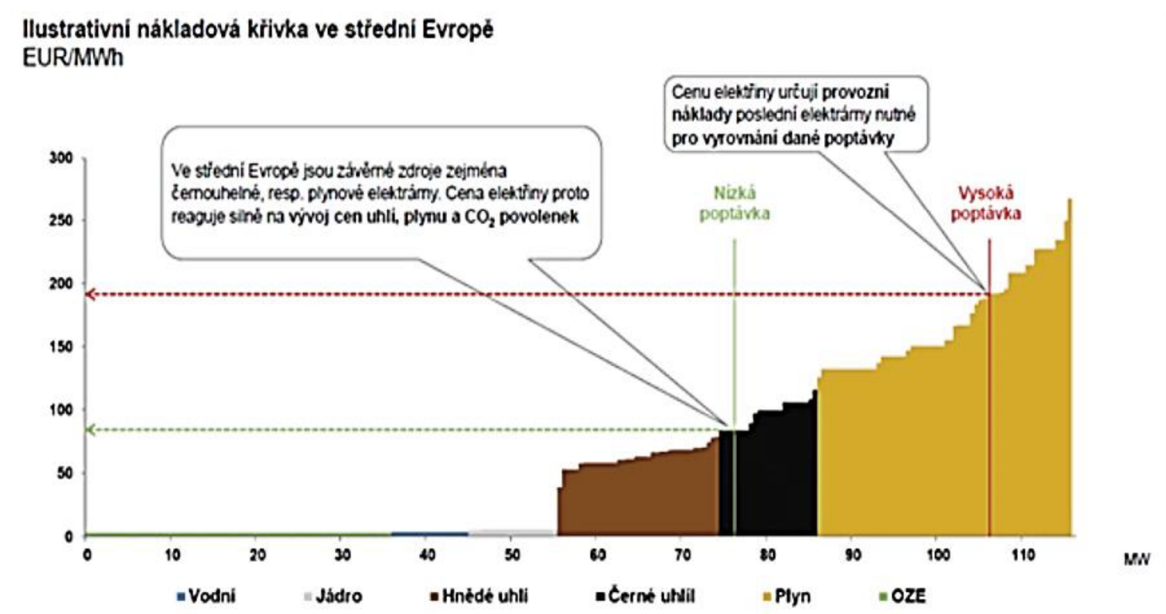
V souvislosti s válkou na Ukrajině ukončila svou činnost v ČR banka Sberbank, ovšem příčina nebyla přímo způsobena ekonomickými sankcemi. Původ Sberbank je rakouský, jedná se tedy o evropskou banku. Bankrot uvedené banky byl zapříčiněn tzv. runem na banku (IROZHLAS, 2022), kdy se střadatelé rozhodli najednou vybrat všechny své úspory.

Kraje jsou povinny na základě výběrového řízení zvolit ústav, kde uloží své peníze. Nejlepší podmínky nabídla právě Sberbank. Kraje tak přišly o své peníze, což jim způsobilo značné potíže, byly pozastaveny investiční projekty, některé kraje byly nuceny realizovat nové, další úvěry. Jedná se např. o Prahu nebo kraj Vysočina.

4.1.4 Energetická krize

Prudký nárůst cen energií je zaznamenán již v roce 2021 (Dvořák, 2023). Ceny energií jsou důležité pro všechna průmyslová odvětví a ovlivňují z velké části výši inflace. Obrázek 18: Nákladová křivka el. energie EUR/MWh popisuje, jak cena elektrické energie je determinována závěrným zdrojem (poslední zdroj potřebný k uspokojení poptávky). Za nízké provozní náklady na výrobu energie jsou považovány obnovitelné zdroje a jaderné elektrárny, ovšem ty již postavené. Zdroje, které musí platit emisní povolenky a náklady na palivo, mají výsledné náklady na výrobu elektrické energie vyšší.

Obrázek 18 Nákladová křivka el. energie EUR/MWh

Zdroj: ČEZ (2023)

Cenu energie z velké části ovlivňuje poptávka: Pokud bude spotřeba nízká, postačí výroba z jaderných elektráren a obnovitelných zdrojů. V takovém případě bude energie dokonce levnější. Zatím je však nutno energii vyrábět i z nákladných zdrojů, přičemž agrese Ruska již tak vysoké ceny energií dále navýšila. Na konečnou cenu elektřiny měl vliv i nárůst cen plynu.

Výše cen energií je ovlivněna nárůstem cen emisních povolenek a rovněž uzavíráním jaderných a uhelných zdrojů, na což má vliv politika EU, která se zaměřuje na budoucnost se zelenou, obnovitelnou energií.

Jan Skopeček (2022) uvádí, že podnikatelský sektor i celá česká veřejnost čelí v posledních dvou letech velmi vážné situaci. Po dvou covidových letech, byl očekáván růst ekonomiky, avšak vyskytly se nečekané reality. Válka na Ukrajině problémy hospodářství ještě dále prohloubila a akcelerovala.

Energetická krize však nastala již před válkou. Výchozím řešením však nejsou dotace, ale přehodnocení mnohých ambiciózních cílů stanovených bez znalosti souvislostí. Je nutné pokračovat racionálním směrem, omezit závislost na ruských zdrojích, a to přinese mnohé komplikace.

Elektřina (Ekonomia ľudskou rečou, 2022) je specifická komodita, neboť je problém s jejím skladováním. Liberalizace trhu s elektřinou v Evropě začala v 90. letech. Elektřina se obchoduje na burzách nebo mezi velkým výrobcem a velkým dodavatelem, na burzu zbývá 1/3.

Uhlí má dvojnásobnou cenu a plyn dokonce trojnásobnou než v minulých letech, což dokládá obrázek 29: Vývoj ceny plynu, Tabulka 16 Vývoj ceny uhlí a Tabulka 17 Prodejní cena uhlí v roce 2023.

Trhy s energiemi jsou provázané a Německo řeší problém se sníženými dodávkami ruského plynu. Polsko nyní vyrábí elektrickou energii převážně z uhlí.

Větší trh snižuje cenu, rozkládají se tak cenové šoky, vliv mají však politická rozhodnutí, především požadavky na odstavení jaderných elektráren. Regulace v podobě cenových stropů pomůže obyvatelstvu, ale společnosti vyrábějící elektrickou energii přijdou, alespoň částečně o zisk, který mohly investovat, právě například do nových technologií.

Dle Kanta (2022), vláda 5.10.2022 zastropovala ceny energií. Tento krok je reakcí na růst cen energií poslední doby a je významný pro spotřebitele, kteří mají smluvně odvozené ceny na trzích. Zároveň mají dodavatelé energií nárok na přiměřený zisk a právo na úhradu prokazatelné ztráty. Pokud na trhu s energiemi nastane mimořádná situace, vláda je oprávněna zakázat obchod s plynem a elektřinou na burzách.

Jak uvádí agentura Reuters (Abnett, 2022), dne 30.09.2022 v Bruselu řešily země EU, jakým způsobem lze regulovat zvyšující se ceny plynu a také jestli je vůbec regulovat. Návrhem možného řešení je:

- schválení zdanění z neočekávaných zisků;
- sledování cenových stropů plynu jako další krok.

Státy EU nemají jednotný postoj k tomu, jak lze zabránit růstu cen u plynu.

Jak dopady covidu, tak energetická krize a válka na Ukrajině budou mít vliv na finanční zdraví společnosti. Energie je základ pro výrobu potravin, oblečení i veškerého spotřebního zboží. Postupně budou stoupat ceny všeobecně, nejen u zboží, ale i u služeb. Reálná hodnota příjmů bude klesat rychleji, než jsme si zvykli v posledních letech. Úspory budou mizet jednak z důvodů větších nákladů na provoz, jednak je bude ukrajovat vysoká inflace.

4.1.5 Komparace vybraných finančních krizí

Pro tuto práci byla za účelem komparace vybrána velká recese roku 2008 a dále několik krizí aktuálních či doznívajících, tj. krize způsobená pandemií onemocnění COVID-19, energetická krize a krize způsobená válkou na Ukrajině, tabulka 2: Komparace.

Tabulka 2 Komparace

Název	příčiny	projevy	následky
Velká recese – svět	<ul style="list-style-type: none"> - rychlý nárůst počtu úvěrů - vysoká cena ropy - monetární expanze - snížení úrokové míry - filozofie volného trhu - nedostatečně regulovaný finanční systém - hypoteční a spotřebitelská bublina 	<ul style="list-style-type: none"> - kolaps obchodníků s hypotékami - zpomalení ekonomiky - hrozba recese - vliv na rozhodování investorů i spotřebitelů 	<ul style="list-style-type: none"> - vznik hospodářské krize - zpříšňování podmínek půjček - negativní exportní šok - dopady v oblasti hypoteční - neschopnost některých států splácet dluhy
Velká recese – ČR	<ul style="list-style-type: none"> - propojenost globální ekonomiky - krize v eurozóně 	<ul style="list-style-type: none"> - spotřebitelská inflace - zastavení investičního růstu - pokles poptávky po službách a zboží na zahr. trzích - zpomalení a recese 	<ul style="list-style-type: none"> - propad výkonu ekonomiky
COVID-19	<ul style="list-style-type: none"> - globální pandemie - rostoucí inflace 	<ul style="list-style-type: none"> - opatření snižující přenos nákazy nemoci - snížení výroby - uzavření obchodů - zrušení kulturních a sportovních akcí - hygienická opatření (izolace a karanténa) 	<ul style="list-style-type: none"> - propad ekonomické aktivity - snížení HDP - negativní nabídkový šok

Název	příčiny	projevy	následky
Energetická krize	<ul style="list-style-type: none"> - uhlíková neutralita (odstavování stabilních zdrojů výroby elektřiny) - závislost na ruském plynu (i ve výrobě el. energie) - neexistující záchranný mechanismus v případě vysokých cen - růst cen emisních povolenek - válka na Ukrajině 	<ul style="list-style-type: none"> - deformovaný trh s energií - cenové stropy - nárůst inflace 	<ul style="list-style-type: none"> - nutnost zajistit stabilní ekonomiku a bezpečnost lidí
Válka na Ukrajině	válka Ruska proti Ukrajině	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatek energií - nedostatek vstupních surovin - příliv uprchlíků - ohrožení celosvětového potravinového zabezpečení 	<ul style="list-style-type: none"> - vysoká inflace - náklady spojené s přílivem uprchlíků - odliv pracovní síly - vysoké ceny energií - zastropování cen energií - restrikce vůči Rusku

Zdroj: vlastní zpracování

Současné krize jsou odlišné od Velké recese roku 2008. Ta měla své příčiny v politických a následně ekonomických příčinách. Vznikla ve Spojených státech amerických a odtud se rozšířila po celém světě.

Za politickou příčinu je možno považovat tvrzení, že každý má právo na svoji nemovitost. Hypotéky byly postaveny takovým způsobem, aby na ně dosáhl téměř každý, úroky byly na

neudržetelně nízké úrovni, ceny nemovitostí nadhodnoceny. Dalším spouštěčem krize byly nové finanční produkty, které měly zajistit splácení právě takovýchto rizikových, hypoték. Tyto produkty byly prodávány nejen v USA a byly hodnoceny vysokou ratingovou známkou.

Jakmile praskla bublina na trhu s nemovitostmi, začala se hroutit i důvěra ve stabilitu bank. Mezinárodní propojení bank tak bylo příčinou vzniku globální finanční krize, která měla za následek úpadek výkonosti hospodářství a tím nástup recese.

Česká republika je otevřenou ekonomikou, její bankovní systém byl v roce 2008 stabilní a produkty se zajištěním hypoték nebyly u nás obchodovány. Problémy spojené s poklesem světových ekonomik se objevily v ČR se zpožděním a více než krize finanční se u nás jednalo o krizi ekonomickou. Projevem byl pokles poptávky po zboží a službách na zahraničních trzích a snížení HDP způsobené nižším odbytem a opatrností investorů.

Krize zapříčiněná COVIDEM-19 měla původ v ochraně obyvatel proti nákaze neznámým virem. Vlády zemí se obávaly rozsáhlé nákazy a uzavíraly hranice, byl omezen turistický ruch. Dále se omezovala výroba, byly uzavřeny nebo alespoň omezeny provozy z důvodu omezení kontaktů osob a přenosu nákazy. Tato opatření měla vliv na nedostatek určitého sortimentu, nejprve na ochranné pomůcky a později se tento vliv projevil i u nedostatku vstupů pro výrobu.

Energetická krize byla způsobena v první řadě omezováním výroby energií z neobnovitelných zdrojů. Omezení provozu elektráren produkujících elektřinu ze stabilních zdrojů a cenový růst emisních povolenek vedly ke strachu z nedostatku elektrické energie. Toto vše způsobilo deformaci cen energií, na což vlády reagovaly cenovými stropy. Ty měly za úkol zajistit stabilitu ekonomiky a ochránit občany před vysokými cenami energií.

Válka na Ukrajině energetickou krizi prohloubila, protože zásoby plynu do Evropy proudily především z Ruska. ČR byla na ruském plynu závislá zcela. Dalším problémem války na Ukrajině je ohrožení potravinového zabezpečení a nedostatek surovin. Důsledkem tohoto konfliktu jsou rovněž zvýšené náklady spojené s přílivem uprchlíků. Mnoho firem přišlo o pracovní sílu poté, co byli muži z Ukrajiny povoláni do armády.

Každá krize přináší společně s mnoha negativy i pozitiva. COVID-19 silně podpořil další rozvoj digitalizace, a to nejen ve státní správě. V době uzávěr obchodů nebylo příliš

možností, jak nakoupit spotřební zboží, a proto mnoho obchodníků zřídilo e-shopy. S tím bylo spojené i dopravení objednaného zboží ke spotřebitelům, což vedlo k rychlému rozvoji firem zajišťujících rozvoz zboží.

Změny nastaly i u zaměstnanců: Objem práce z domova (home office), která byla před pandemií onemocnění COVID-19 spíše výjimkou, zaznamenal nárůst a zájem o tuto formu práce neskončil ani s odezněním pandemie.

Energetická krize přinesla jako doprovodný jev všech negativ i pozitivní aspekt ve formě snahy o úsporu energií. Podnikatelé i domácnosti zvažují, jak snížit spotřebu energií.

Válka na Ukrajině, která mnoho pozitiv nemá, přinesla alespoň kladný sociální aspekt: solidaritu lidí, kteří jsou ochotni pomáhat válečným uprchlíkům, to lze jistě považovat za kladný jev tohoto konfliktu.

4.2 Ekonomická situace ve vybraných zemích

Pro účely této práce byly vybrány nejvýznamnější ekonomiky světa a ekonomika ČR. Jelikož je již na první pohled Česká republika podstatně menší co do rozlohy, výše HDP i ekonomické významnosti, bylo využito procentních poměrů, které komparaci umožňují.

Čína (Čína, 2022)

Jedná se o nejlidnatější zemi světa, velikostí je to čtvrtá největší země. Je jediným současným socialistickým státem, který byl do této práce zařazen. Do této práce byla zařazena Čína především pro svůj rychlý rozvoj v oblasti ekonomiky. Do sedmdesátých let dvacátého století nebylo v možnostech Číny ani přes vlastní velikost ovlivnit světové dění. Změna nastala v polovině 90. let minulého století, kdy byl zaznamenán raketový hospodářský růst.

Data z roku 2020 popisují čínskou ekonomiku jako druhou na světě co do výše HDP.

(Index, 2022), ve vývozu svých produktů zaujmula první místo a v dovozu produktu je na místě druhém. Z hlediska HDP na obyvatele zaujímá 77. místo na světě.

EXPORT

Čína nejvíce vyváží vysílací zařízení (\$ 223B), počítače (\$ 156B), integrované obvody (\$ 120B), kancelářské stroje - díly (\$ 86.8B), textilní výrobky (\$ 60.7B), a to

většinou do Spojených států (\$ 438B), Hong Kongu (\$ 262B), Japonska (\$ 151B), Německa (\$ 112B) a Jižní Koreje (\$ 110B).

I M P O R T

Čína nejvíce dováží (\$ 150B) integrované obvody (\$ 144B), železnou rudu (\$ 99B), automobily (\$ 42B) a sójové boby (\$ 37,4B), a to převážně z Japonska (\$ 133B), Jižní Koreje (\$ 131B), Spojených států (\$ 122B), Německa (\$ 106B) a čínské Taipei (\$ 104B).

Česká republika (Deloitte, 2022)

Česká ekonomika je otevřenou ekonomikou, závislou na vývoji okolních ekonomik. Zásadní vliv na růst ekonomiky má zahraniční obchod.

Česká ekonomika byla v roce 2020 na 46. pozici na světě z pohledu výše HDP (Index, 2022). Z hlediska objemu vývozu je umístění české ekonomiky shodné s dovozem, tj. zaujímá 27. místo na světě. Z hlediska výše HDP na obyvatele je ČR na 49. pozici na světě.

E X P O R T

Česko nejvíce vyváží automobily (\$ 20.8B), motorová vozidla, jejich díly a příslušenství (8701 až 8705) (\$ 12.6B), počítače (\$ 11.4B), vysílací zařízení (\$ 10.2B) a kancelářské vybavení (\$ 4.79B), a to většinou do Německa (\$ 60.6B), na Slovensko (\$ 14.2B), do Polska (\$ 11.7B), Francie (\$ 8.89B) a Rakouska (\$ 7.71B).

I M P O R T

Česko nejvíce dováží vysílací zařízení (\$ 10.2B), motorová vozidla, jejich díly a příslušenství (8701 až 8705) (\$ 8.64B), kancelářské strojní díly (\$ 7.97B), počítače (\$ 5.12B) a balené léky (\$ 4.2B), a to většinou z Německa (\$ 42.2B), Číny (\$ 24.3B), Polska (\$ 15.1B), Slovenska (\$ 8.74B) a Nizozemska (\$ 7.41B).

Japonsko (Patria, 2022a)

Japonsko je jedna z nejvyspělejších zemí světa, ve výrobě aut je na 3. místě ve světě a jeho elektrotechnický průmysl je velmi silný. Jeho průmysl se specializuje na oblasti zaručující vysokou přidanou hodnotu – optické přístroje, robotiku, hybridní vozidla a pokročilé

technologie (hi-tech). Přesto je nejzadluženějším státem světa, a proto je v této práci zahrnut do srovnávání.

Z hlediska výše HDP bylo v roce 2020 Japonsko na 3. pozici na světě (Index, 2022). Ve vývozu zaujalo 4. pozici a v dovozu 5. pozici na světě. V porovnání HDP na obyvatele je na 28. místě

EXPORT

Japonska nejvíce vyváží automobily (\$ 83.1B), integrované obvody (\$ 31.3B), motorová vozidla, jejich díly a příslušenství (8701 až 8705) (\$ 28B), stroje s individuálními funkcemi (\$ 19.9B) a Photo Lab Equipment (\$ 12.1B), a to většinou do Číny (\$ 133B), Spojených států (\$ 112B), Jižní Koreje (\$ 42.9B), čínské Taipei (\$ 42.7B) a Hong Kongu (\$ 27.2B).

IMPORT

Japonsko nejvíce dováží ropu (\$ 38.4B), ropný plyn (\$ 31.4B), integrované obvody (\$ 17.7B), vysílací zařízení (\$ 17.5B) a počítače (\$ 14.5B), a to většinou z Číny (\$ 151B), Spojených států (\$ 63.1B), Austrálie (\$ 31.8B), Jižní Koreje (\$ 25.1B) a čínské Taipei (\$ 24.3B).

Rusko (Patria, 2022b)

Rusko je největší země světa. Světovou ekonomiku ovlivňuje díky svému přírodnímu bohatství. Před válkou na Ukrajině byla čtvrtina spotřeby EU uspokojována právě ze zásob Ruska. Mezi jeho vývozní artikly patřily elektrická energie, uhlí a ropa. Rusko bylo do této práce zařazeno právě pro svou jedinečnost, velikost a také proto, že v současné době je jedním z důvodů doutnajících finanční krize i válka na Ukrajině, kde je právě Rusko agresorem.

V roce 2020 Rusko zaujímal 11. místo na světě, pokud jde o HDP, 13. místo v celkovém vývozu, 21. místo v celkovém dovozu a 78. místo z hlediska HDP na obyvatele. (Index, 2022)

E X P O R T

Rusko vyváží ropu (\$ 74, 4B), surovou ropu (\$ 48B), ropný plyn (\$ 19, 7B), zlato (\$ 18, 7B) a uhelné brikety (\$ 14, 5B), a to většinou do Číny (\$ 49, 3B), Spojeného království (\$ 25, 3B), Nizozemska (\$ 22, 5B), Běloruska (\$ 15, 8B) a Německa (\$ 14, 2B).

I M P O R T

Rusko nejvíce dováží automobily (\$ 7.75B), motorová vozidla, jejich díly a příslušenství (8701 až 8705) (\$ 7.28B), vysílací zařízení (\$ 7.15B), balené léky (\$ 7.06B) a počítače (\$ 4.1B), a to většinou z Číny (\$ 50.7B), Německa (\$ 26.1B), Běloruska (\$ 12.8B), Jižní Koreje (\$ 7.93B) a Itálie (\$ 7.71B).

Švýcarsko (BBC, 2022)

Švýcarsko je do této práce zařazeno pro svoji hospodářskou stabilitu a vyspělost. Jeho úspěšná ekonomika je založena na neutralitě. Švýcarsko se nezapojuje do žádných válečných konfliktů, a ačkoli je ze všech stran obklopeno členskými státy EU, samotné členským státem není. Země nemá nerostné bohatství, ale je světoznámá svým bankovníctvím, cestovním ruchem, výrobou hodinek, čokolády a sýrů.

Z hlediska ekonomiky bylo Švýcarsko v roce 2020 na 18. místě na světě (Index, 2022), 15. místě v celkovém vývozu a 16. místě v celkovém dovozu v poměru HDP na obyvatele.

E X P O R T

Švýcarsko nejvíce vyváží zlato (68,5 miliardy dolarů), balené léky (46,3 miliardy dolarů), vakcíny, krev, antiséra, toxiny a kultury (30,2 miliardy dolarů), hodinky z obecných kovů (11,5 miliardy dolarů) a heterocyklické sloučeniny dusíku (11,4 miliardy dolarů), a to převážně do Spojených států (62 miliard dolarů), Německa (49,2 miliardy dolarů), Číny (17,3 miliardy dolarů), Francie (16,3 miliardy dolarů) a Velké Británie (14,5 miliardy dolarů).

I M P O R T

Švýcarsko nejvíce dováží zlato (87,4 miliardy dolarů), balené léky (26,6 miliardy dolarů), vakcíny, krev, antiséra, toxiny a kultury (11,8 miliardy dolarů), automobily (9,65 miliardy dolarů) a šperky (7,83 miliardy dolarů), a to převážně z Německa (62,7 miliardy

dolarů), Itálie (25,1 miliardy dolarů), Spojených států (19,7 miliardy dolarů), Francie (16,3 miliardy dolarů) a Číny (14,9 miliardy dolarů).

USA (Patria, 2022c)

USA jsou považovány za hospodářsky nejsilnější stát světa. První místo zaujímají v produkci a exportu zemědělských surovin, především kukuřici a pšenici. Jejich průmyslová výroba se podílí na světové produkci jednou třetinou. V produkci ropy a zemního plynu je USA na prvním místě.

V roce 2020 byly Spojené státy z hlediska ekonomiky na 1. místě na světě, pokud jde o HDP (Index, 2022) , na 2. místě v celkovém vývozu, na 1. místě v celkovém dovozu a na 9. místě z hlediska HDP na obyvatele.

EXPORT

Spojené státy nejvíce vyvážejí rafinovanou ropu (58,4 miliardy dolarů), ropu (52,3 miliardy dolarů), automobily (47,6 miliardy dolarů), integrované obvody (44,2 miliardy dolarů) a ropný plyn (34,7 miliardy dolarů), a to převážně do Kanady (218 miliard dolarů), Mexika (196 miliard dolarů), Číny (122 miliard dolarů), Japonska (63,1 miliardy dolarů) a Německa (59,2 miliardy dolarů).

IMPORT

Spojené státy nejvíce dovážejí automobily (\$ 144B), počítače (\$ 92.4B), balené léky (\$ 84.1B), vysílací zařízení (\$ 82B) a ropu (\$ 75.1B), a to většinou z Číny (\$ 438B), Mexika (\$ 326B), Kanady (\$ 264B), Německa (\$ 116B) a Japonska (\$ 112B).

EU (Ekonomika EU, 2022)

Ekonomika EU je pro ekonomický rozvoj České republiky naprosto nejdůležitější. Jako člen EU se na ní podílí. Každý člen EU má z hlediska ekonomiky jiné výkony, a proto bude zajímavé zjistit, jak je na tom ekonomika ČR ve vztahu k průměrným výkonům EU.

4.2.1 Ekonomické ukazatele

Ekonomické ukazatele byly získány z jednoho zdroje, Worldbank. Tím je eliminován rozdílný přístup ke sběru a zpracování dat základním zdrojem. Použity byly základní ukazatele, růst HDP na obyvatele v %, nezaměstnanost v %, platební bilance v poměru

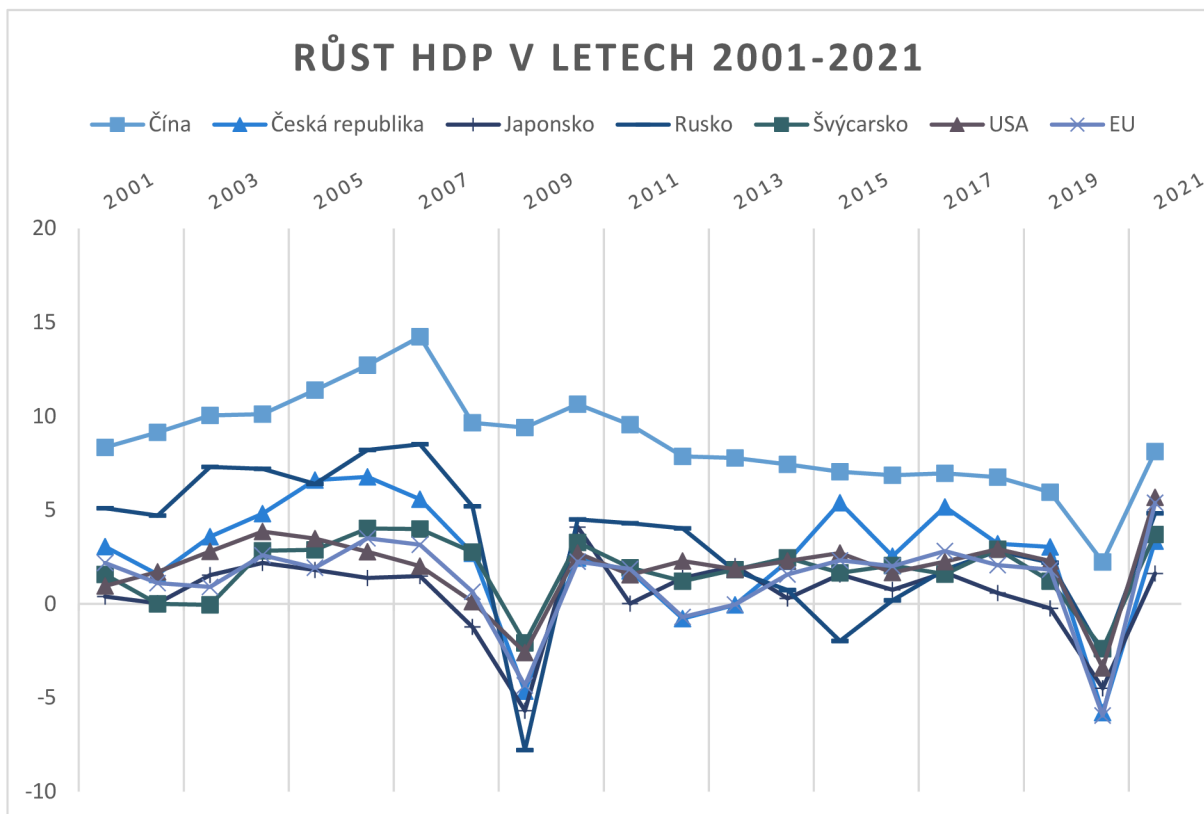
k HDP v %, inflace v % a veřejný dluh v poměru k HDP v %. Data byla vložena do tabulek a následně zpracována do grafů podle pozorovaných ukazatelů.

V další části byly z jednotlivých dat utvořeny magické čtyřúhelníky pro jednotlivé země. V magickém čtyřúhelníku jsou základní ukazatele (HDP, PB, nezaměstnanost a inflace) a ve vybraných letech přesně ukazují vliv ekonomických ukazatelů na stabilitu ekonomiky porovnávaných zemí.

4.2.2 Ukazatel HDP

Ukazatel HDP je jedním z nejpoužívanějších ekonomických znaků, které symbolizují zdravé hospodaření. Pro komparaci byly použity hodnoty růstu HDP v % za rok u vybraných ekonomik. V tomto porovnání byla nejúspěšnější zemí Čína. **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** na první pohled ukazuje, že je jasným vítězem. Největšího růstu dosáhla v roce 2007, tedy před hypoteční krizí v USA. Nejhorší HDP zaznamenala v roce 2020; tento rok se nesl ve znamení onemocnění COVID-19 a Čína byla první postiženou zemí, což se projevilo na její ekonomice. Druhé místo zaujímá Rusko, jehož ekonomika je založena na primárním sektoru, tj. na těžbě a následném vývozu surovin. Rok 2009 pro Rusko znamenal propad HDP o 7,8 p.b. oproti roku 2008. Je zde patrná závislost na okolních ekonomikách, které se v tu dobu potýkaly s globální krizí. Třetí místo v úspěšnosti růstu HDP obsadila Česká republika. Křivka ilustruje její závislost na ostatních ekonomikách vyspělých zemí a lze konstatovat, že jejich vývoj kopíruje. Pokles HDP v roce 2009 o 4,66 p.b. značí následky krize. Úsporná opatření však měla za následek nižší investice a s tím související pomalejší nárůst HDP. Česká republika bojovala s následky krize déle než okolní státy. Ještě výraznější pokles byl zaznamenán v roce 2020, kdy vládní opatření a strach z neznámého výrazně ovlivnil poptávku. HDP v tomto roce bylo -5,8 p.b. Ostatní čtyři země mají velmi podobnou křivku růstu HDP. Všechny zaznamenaly pokles při globální krizi, poté prudký nárůst a stabilní růst až do roku 2020. Na všech těchto státech se podepsala opatření proti COVIDU-19 negativním růstem HDP.

Graf 2 Růst HDP v letech 2001–2021

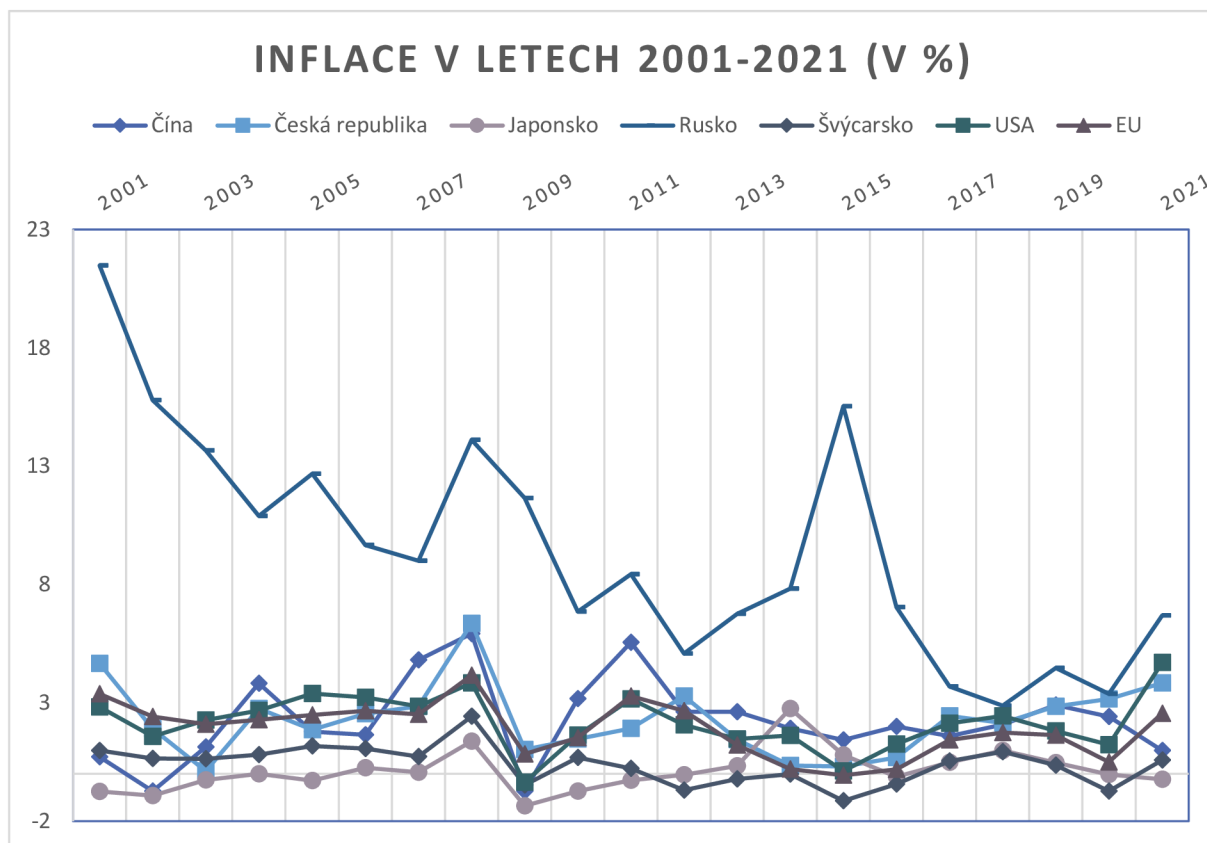
Zdroj: vlastní zpracování, Světové ukazatele rozvoje (2022)

4.2.3 Ukazatel inflace

Inflace je dalším důležitým ukazatelem ekonomického zdraví. Mírná inflace je pro ekonomiku prospěšná, znamená růst. Deflace naopak znamená prodražení dluhu, pokles zájmu o investice a důsledkem je snížení HDP. Příliš vysoká inflace je naopak znakem zdražování a ztráty hodnoty financí. Nejnižší inflaci má podle Graf 3 Švýcarsko a Japonsko. Po většinu zkoumaných let jsou v deflaci nebo se pohybují okolo 1 %. Od roku 2010 ČNB považuje za cíl inflaci 2 %. Tento cíl byl v ČR překročen v roce 2019, kdy inflace přesáhla 2,85 %, a od té doby stále stoupá. Letos přesáhla dvojciferné číslo a můžeme jen doufat, že ceny energií, které jsou obsaženy ve všech následných produktech, inflaci dále dramaticky nezvýší. Naopak nejvyšší inflaci má bezkonkurenčně Rusko, které v roce 1998 prošlo státním bankrotem a stále nese následky v podobě neustále se zvyšujících cen. Chudí lidé v Rusku chudnou stále víc. Ve všech sledovaných zemích míra inflace v roce 2009 oproti předchozímu roku poklesla. V roce

2020, který byl ve znamení covidových uzávěr, ve většině zemí došlo k poklesu míry inflace, i když nijak výraznému. Pouze v České republice naopak inflace mírně vzrostla. Důvodem je zvýšení cen u zboží, kterého bylo v té době nedostatek.

Graf 3 Inflace v letech 2001-2021

Zdroj: vlastní zpracování, Světové ukazatele rozvoje (2022)

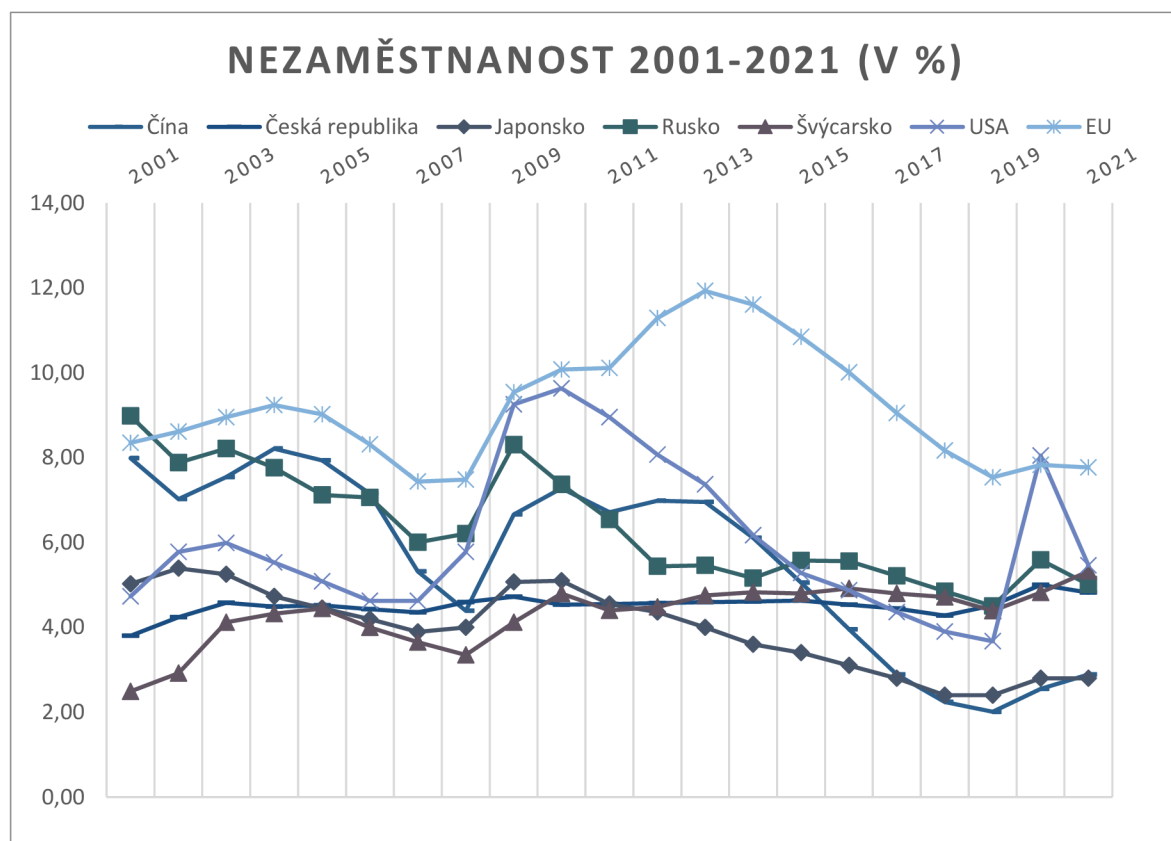
4.2.4 Ukazatel nezaměstnanost

Nezaměstnanost patří mezi důležité ekonomické ukazatele, protože udává procentní podíl ekonomicky aktivních osob na produkci. Čím je větší podíl nezaměstnaných, tím je nižší produkce a vyšší zatížení státního rozpočtu, který díky vestavěným stabilizátorům vyplácí podporu v nezaměstnanosti, popřípadě jiné dávky sociální podpory. Graf 4 Nezaměstnanost 2001-2021 je popisem zjištěného stavu.

Nejnižší nezaměstnanost mají Japonsko, Švýcarsko a na třetím místě se nachází Česká republika. Naopak nejvyšší nezaměstnanost má Evropská unie, pokud je hodnocena jako celek. Její průměr zhoršují státy jako Řecko, Itálie a Chorvatsko, které se obzvláště během krize 2008 potýkaly s velkými problémy. Na druhé straně stojí severské země, které jsou

známy svou stabilitou, jako Švédsko, Norsko a rovněž Island. Pokud je brána na zřetel průměrná nezaměstnanost v %, je EU stále na nejhorším místě. I zde se projevuje zřetelný vliv globální krize, kdy u všech zemí počet nezaměstnaných v roce 2009 stoupl. V této době byly dopady na ekonomiku největší. Stejně jako globální krize i krize covidová způsobila nárůst nezaměstnanosti.

Graf 4 Nezaměstnanost 2001-2021

Zdroj: vlastní zpracování, Světové ukazatele rozvoje (2022)

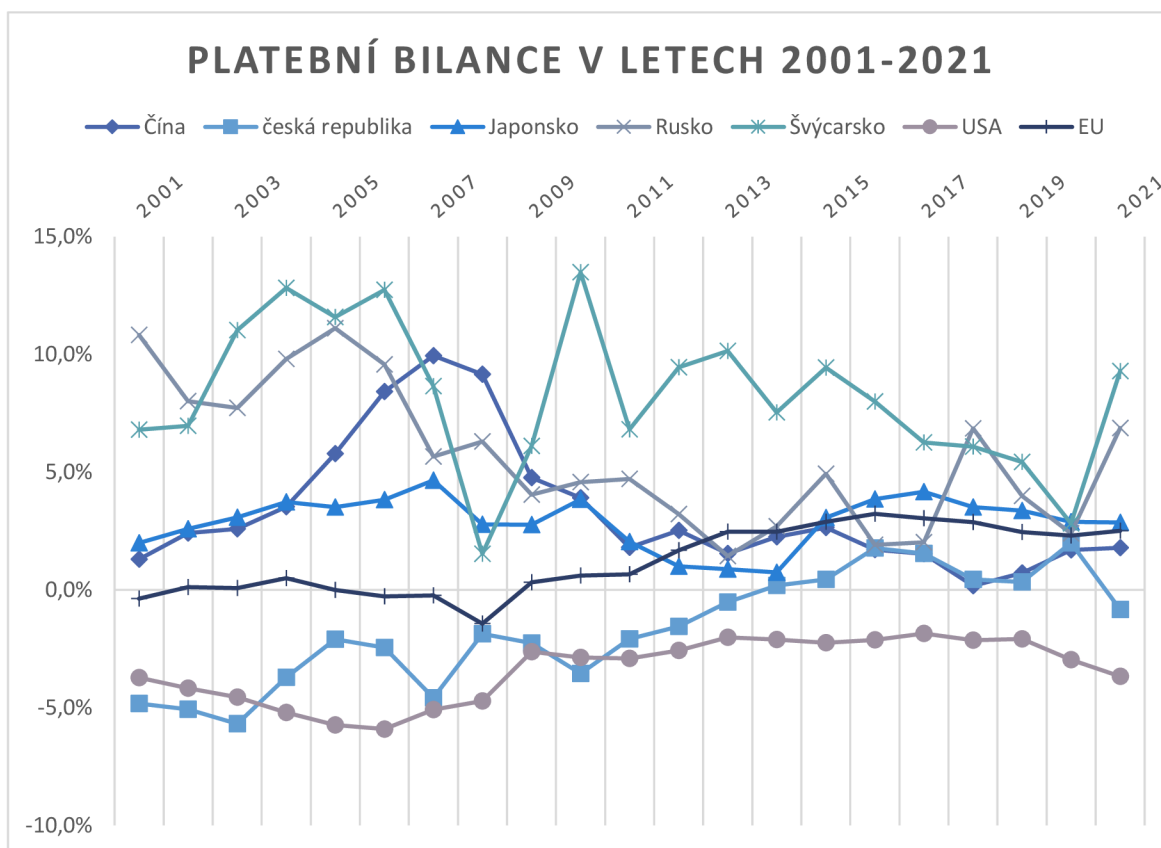
4.2.5 Ukazatel platební bilance

Platební bilance je důležitým ukazatelem hospodaření. Pokud je kladná, znamená, že do země přichází více peněz, než z ní odchází.

Informace z Graf 5 Platební bilance v letech 2001-2021 udává statistické údaje. Nejúspěšnější je v tomto snažení Švýcarsko. V roce 2008 na krizi také reagovalo poklesem platební bilance, a to z 8,65 % na 1,53 %. Stejně se na platební bilanci Švýcarska projevil i rok 2020, kdy oproti roku 2019 nastal pokles o 2,62 %.

Z porovnání vyplývá, že druhou neúspěšnější zemí je Rusko. Globální krize roku 2008 se na jeho platební bilanci nijak negativně nepodepsala, ale covidový rok byl ve znamení mírného poklesu, a to o 1,6 %. Rusko jako vývozce energií a zemědělské produkce mělo vždy zajištěný odbyt. Bohužel zatím nejsou k dispozici kompletní data za rok 2022, kdy lze předpokládat, že na ekonomiku Ruska silně dopadne válka na Ukrajině.

Graf 5 Platební bilance v letech 2001-2021

Zdroj: vlastní zpracování, Světové ukazatele rozvoje (2022)

Na třetím místě se umístila Čína, což není nijak překvapivé vzhledem k velkému množství výrobků s označením MADE IN CHINA na trhu. I takto produktivní země zaznamenala pokles související s krizí roku 2008, a to v roce 2009 z hodnot 9,15 % na 4,77 %. Překvapivě rok za 2020 pro Čínu nepředstavoval žádný výrazný výkyv.

Další v pořadí je Japonsko, které také zaznamenalo pokles mezi lety 2007 a 2008. Vliv na platební bilanci měl i COVID-19, kdy rovněž došlo k poklesu platební bilance.

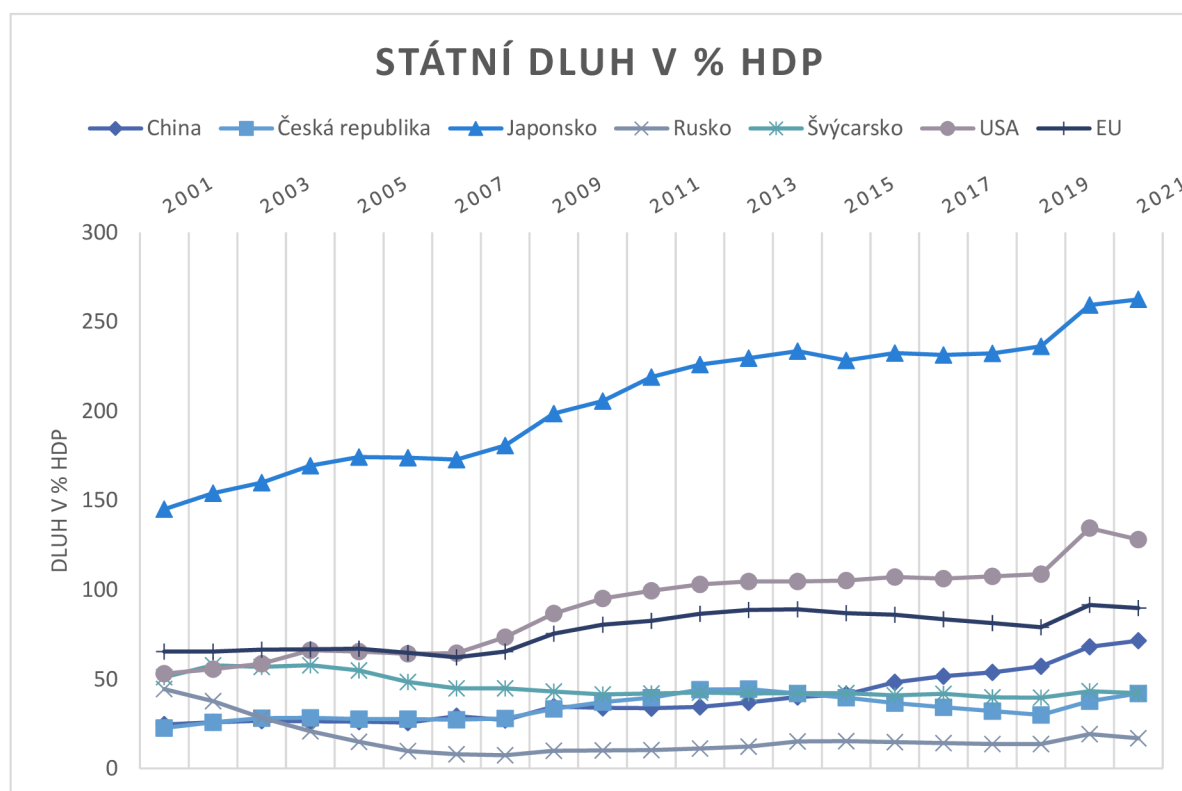
EU se jako celek umístila na pátém místě. I ona zaznamenala pokles platební bilance v reakci na globální krizi i na krizi covidovou. V obou případech se jednalo o pokles mírný.

Česká republika má dlouhodobě horší platební bilanci, která až do roku 2013 byla převážně záporná a jejímž viníkem byla z velké části Velká recese. COVID-19 neměl v roce 2020 negativní vliv na platební bilanci ČR, pokles byl zaznamenán až o rok později.

Na posledním místě se ocitly USA, které byly v roce 2008 nejvíce postiženy krizí. Pravdou je, že se USA potýkají se zápornou platební bilancí ve všech sledovaných dvaceti obdobích.

4.2.6 Zadlužení států

Graf 6 Zadlužení vybraných států v % HDP

Zdroj: vlastní zpracování, Světové ukazatele rozvoje (2022)

Jako nejméně zadlužená země z porovnání vychází Rusko, viz graf 6: Zadlužení vybraných států v % HDP. V letech 2006–2009 byl dluh dokonce nižší než 10 % HDP, i když je určité nutné vzít v potaz státní bankrot v roce 1998. Na druhém místě je ČR, třetí místo získává Čína. Naopak nejvíce zadlužené je Japonsko.

Veškerá vytěžená data byla sloučena do jednoho hodnocení v následující tabulce 3. Hodnocení se pohybuje na škále od 1 (nejlepší) po 7 (nejhorší). Pořadí zemí je výsledkem matematického výpočtu průměru.

Tabulka 3 Hodnocení vybraných zemí

země	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
inflace v %	5	6	1	7	2	4	3
platební bilance v %	3	6	4	2	1	7	5
HDP na obyvatele v USD	7	5	3	6	1	2	4
nezaměstnanost v %	4	3	1	6	2	5	7
veřejný dluh v % HDP	3	2	7	1	4	6	5
růst HDP v %	1	3	7	2	5	4	6
průměrné pořadí	3,67	4,67	4,67	3,33	2,33	4,33	5,00
	5	2	2	6	7	4	1
pořadí	3	6	6	2	1	4	7

Zdroj: vlastní zpracování

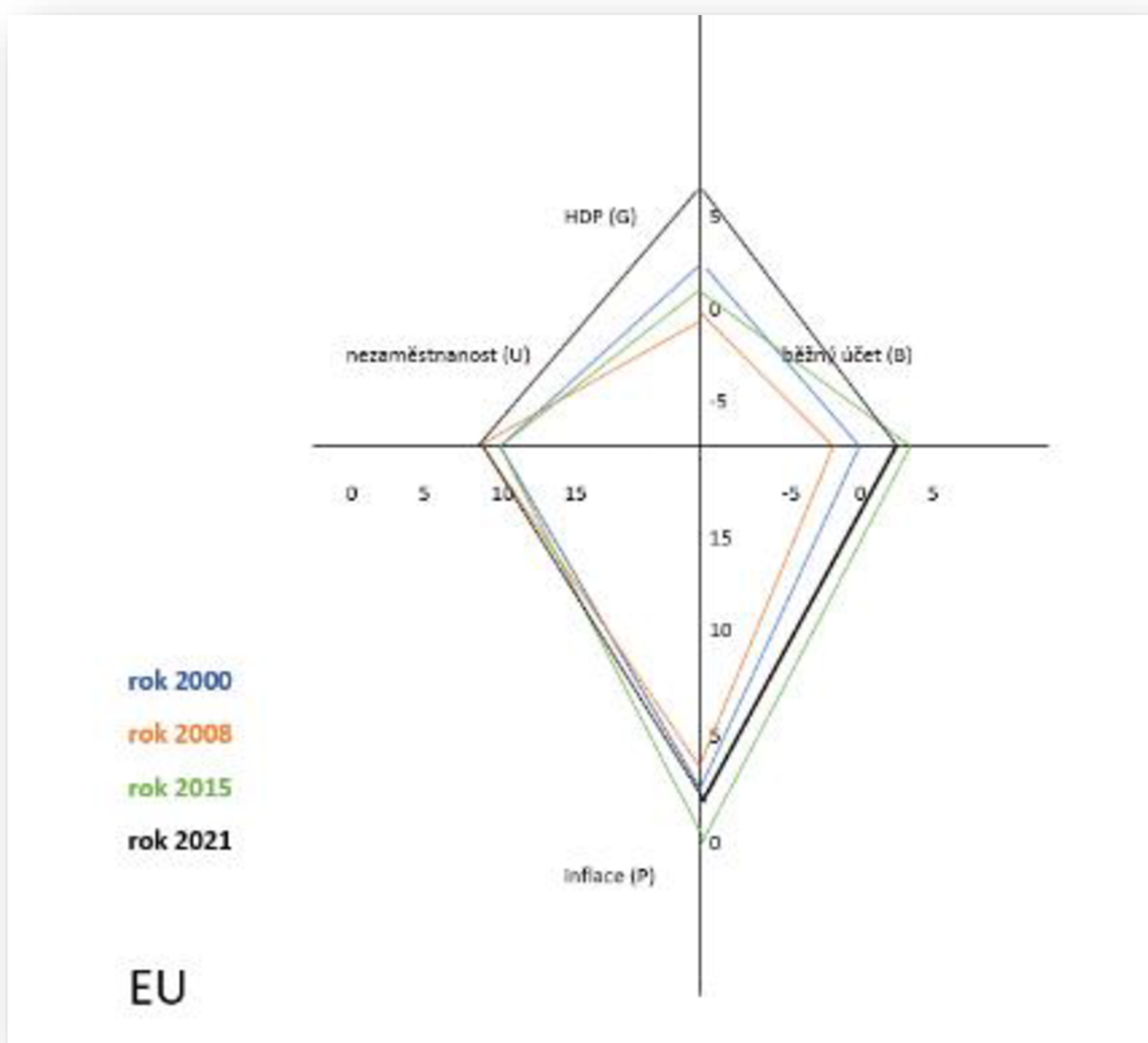
4.2.7 Magický čtyřúhelník

Ukazatelé studované v přechozích podkapitolách jsou využitelné pro grafické znázornění ekonomické situace ve sledovaných zemích v konkrétních letech. Toto znázornění se nazývá magický čtyřúhelník a svým tvarem připomíná diamant. Zmíněné podobenství je vhodné i k vyhodnocení úspěšnosti jednotlivých zemí. Čím větší je plocha obrazce, tím lépe si země vede v ekonomické oblasti. Nakonec větší diamant je vždy větším bohatstvím než diamant menší. Pro přehlednost byly zaznamenány jen některé roky. Začátek je symbolicky umístěn do roku 2000, tj. do počátku dat sledovaných v této práci. Rok 2008 byl ve znamení hypoteční krize v USA a následných ekonomických dopadů na světové trhy a rok 2015 je zde uveden pro srovnání, protože v tu dobu pracovala hospodářství na plné obrátky. Posledním je rok 2021, ovlivněný nemocí COVID-19, kdy na chod ekonomiky dopadaly

restrikce a téměř na celém světě se negativně projevoval nedostatek materiálu i zaměstnanců.

Ekonomika EU, obrázek 19, vyšla ze srovnání vybraných ekonomik jako nejméně úspěšná, jak ukazuje tabulka 2. Největší obsah čtyřúhelníku byl u EU zaznamenán v roce 2021, kdy z vybraných období měla EU nejvyšší HDP, jednu z nejnižších měr nezaměstnanosti, kladnou platební bilanci a rovněž inflace se pohybovala na nižší míře. Jako nejméně úspěšné období byl vyhodnocen rok 2008, kdy se na ekonomice podepsala právě probíhající finanční recese.

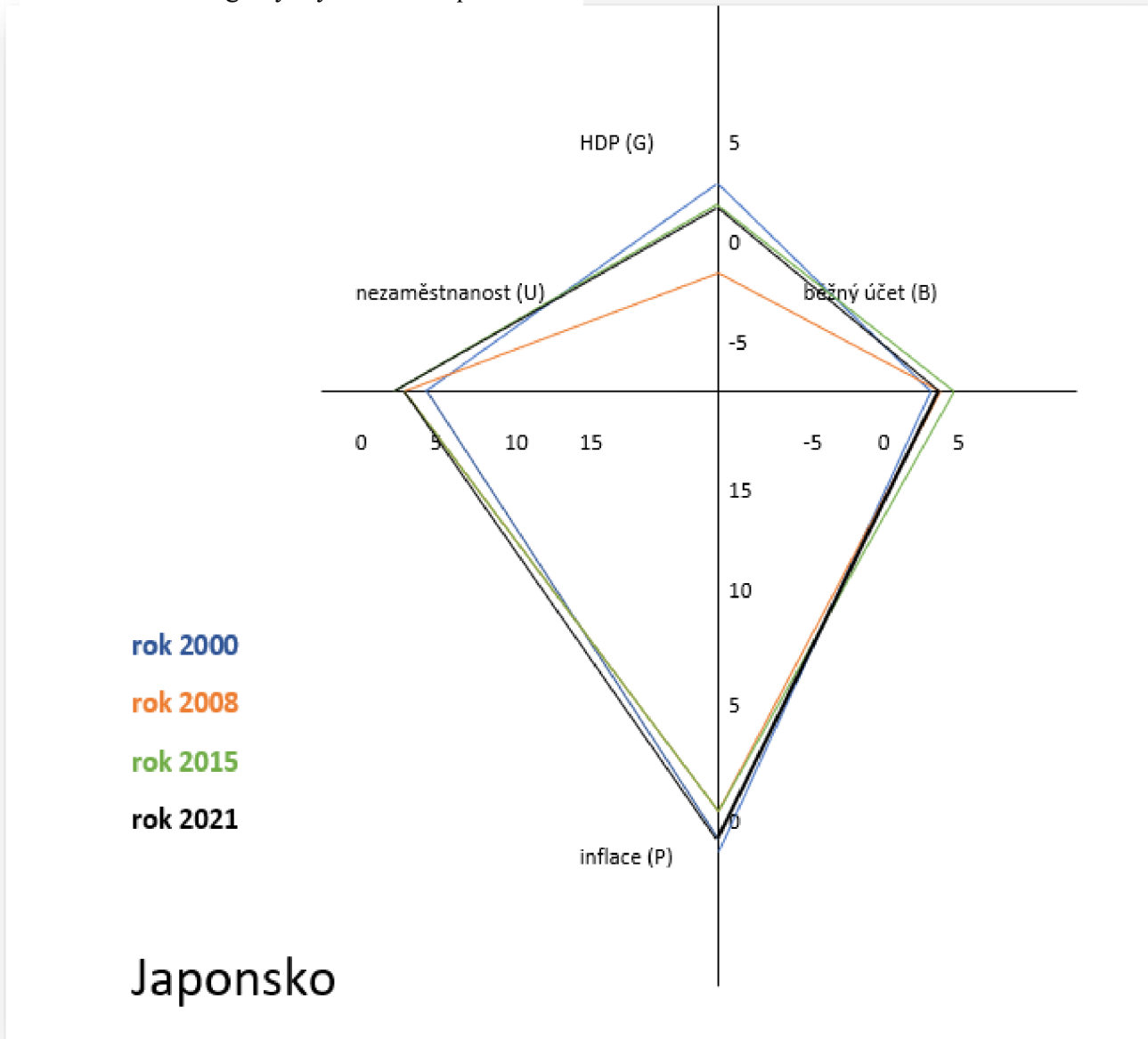
Obrázek 19 Magický čtyřúhelník EU

Zdroj: vlastní zpracování

Japonsko, obrázek 20; podle vyhodnocení sdílí spolu s Českou republikou předposlední místo. Ekonomika je stabilní, drží si velmi nízkou míru inflace, platební bilanci kladnou a jediným výraznějším výkyvem ve sledovaném období je pokles HDP v roce 2008, kdy i na Japonsko měla vliv globální krize.

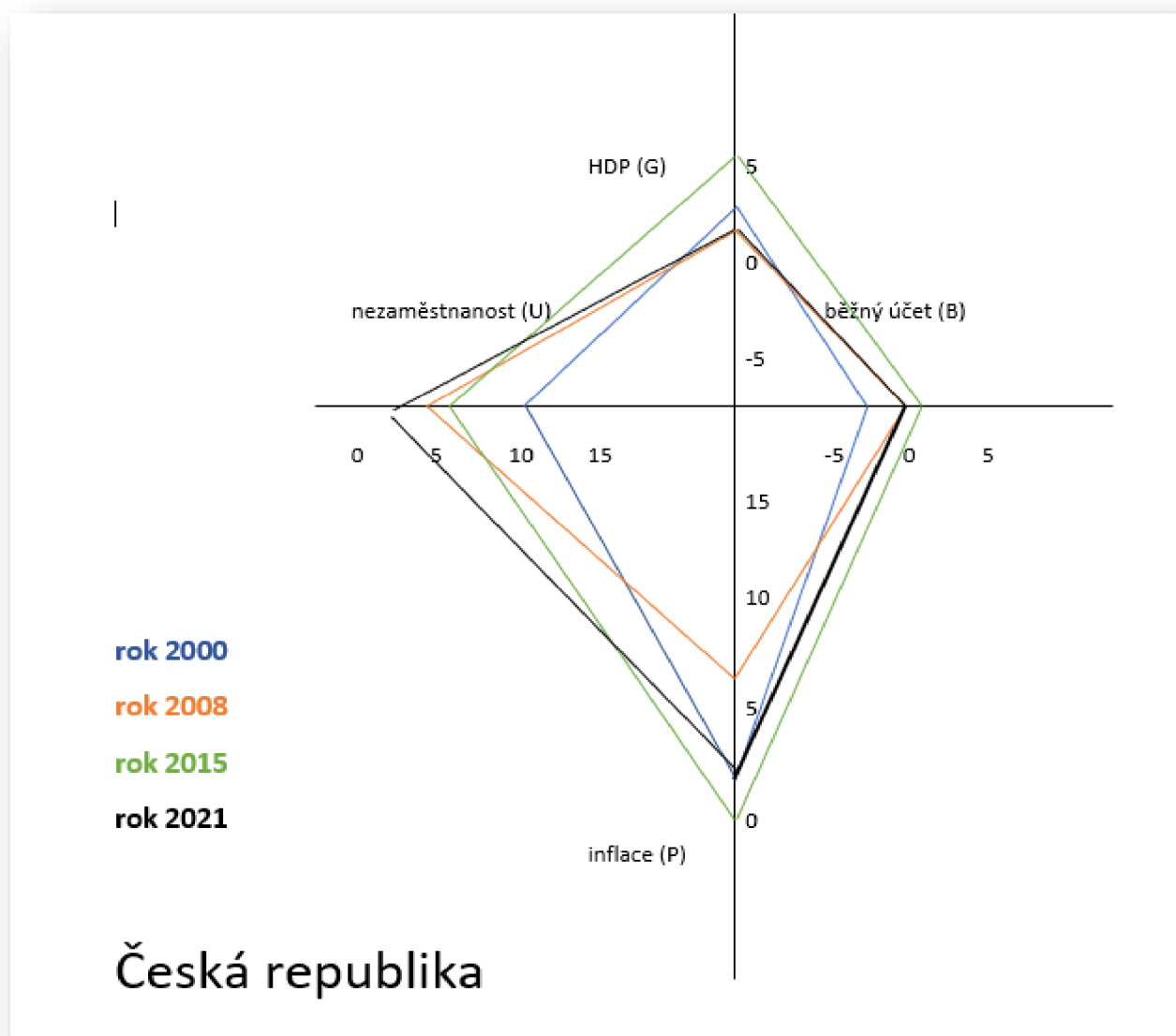
Obrázek 20 Magický čtyřúhelník Japonsko

Zdroj: vlastní zpracování

Ekonomika České republiky, obrázek 21, byla ve sledovaných obdobích v nejlepší kondici v roce 2015. HDP mělo nejvyšší hodnotu, inflace byla naopak na nejnižší úrovni, platební bilance mírně kladná. Nezaměstnanost sice byla na mírně vyšší úrovni, než bývá obvyklé, avšak stále na relativně nízké úrovni. Nejmenší obsah pomyslného diamantu, a tím pádem nejhorší stav ekonomiky, byl zaznamenán na počátku tisíciletí a potom je následován krizovým rokem 2008.

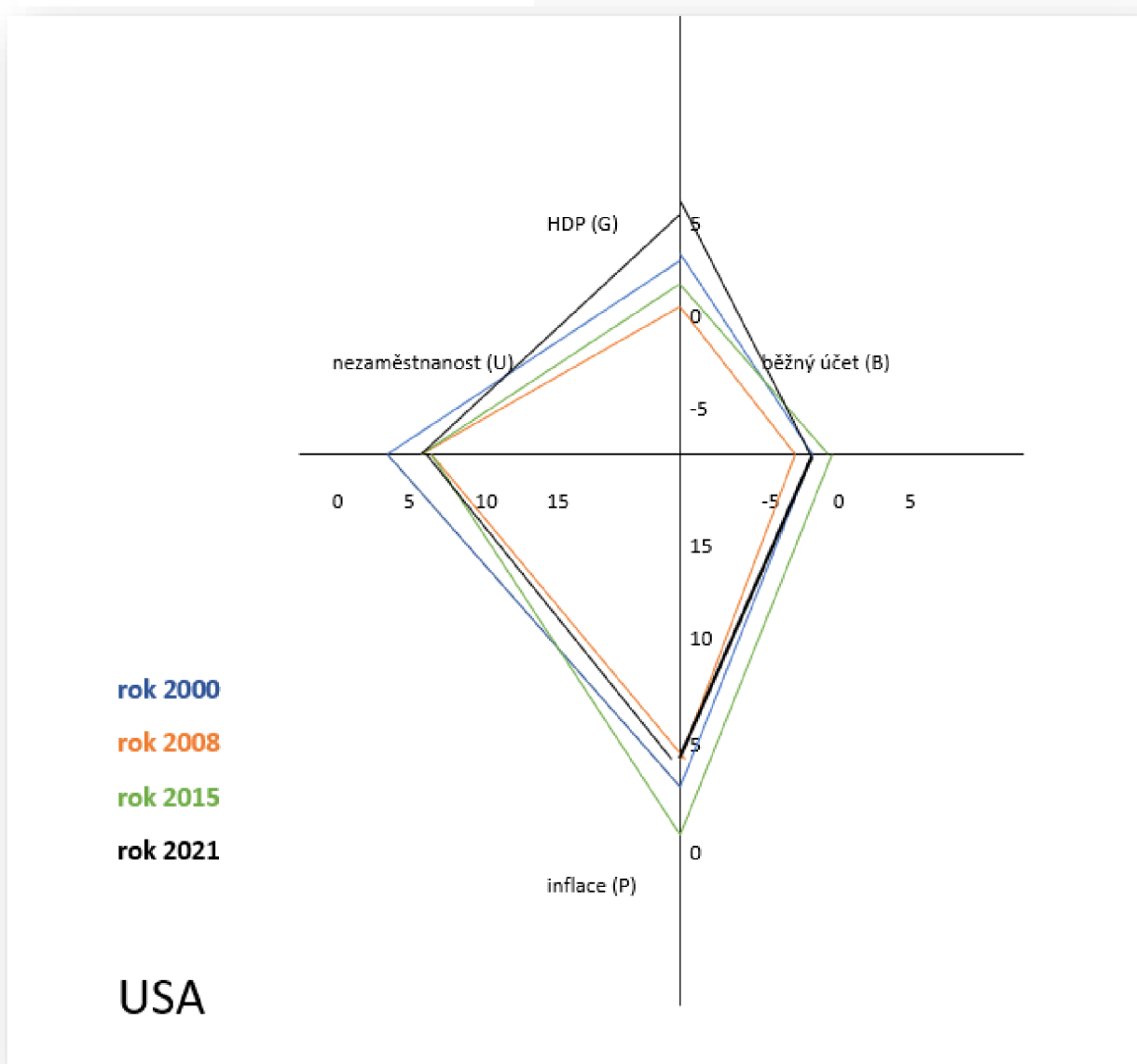
Obrázek 21 Magický čtyřúhelník ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Pomyslnou čtvrtou příčku, obrázek 22, získaly **USA**. Největší ekonomika světa, jak jsou USA nazývány, není podle těchto srovnání nejúspěšnější. Určitě na to má vliv jejich vysoké zadlužení. Platební bilance je mírně záporná, inflace ve sledovaných letech klesala a také nezaměstnanost vykazovala stále nižší hodnoty. Hodnota HDP byla nestálá. Jeho nejnižší hodnota byla zaznamenána v krizi roku 2008. Naopak COVID-19 nezpůsobil žádné potíže s růstem HDP.

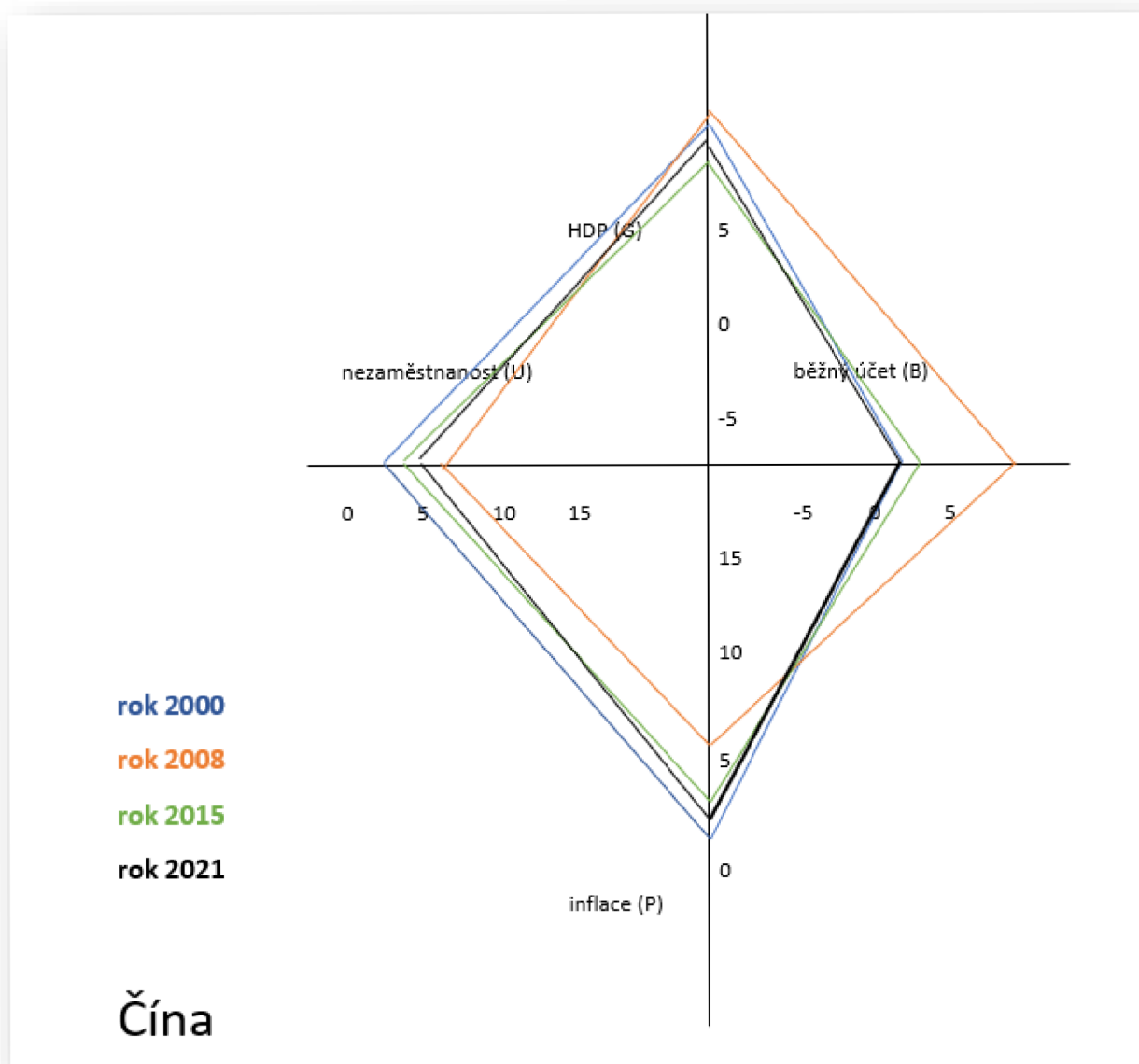
Obrázek 22 Magický čtyřúhelník USA

Zdroj: vlastní zpracování

Magický čtyřúhelník **Číny**, obrázek 23, která se umístila na třetím místě, ukazuje výraznější výkyv v krizovém roce 2008, kdy stoupla nezaměstnanost, míra inflace, ale na druhé straně bylo vyšší HDP a platební bilance. V ostatních letech jsou hodnoty stabilní. Z obrázku lze konstatovat, že krizový rok zaujímal největší plochu diamantu.

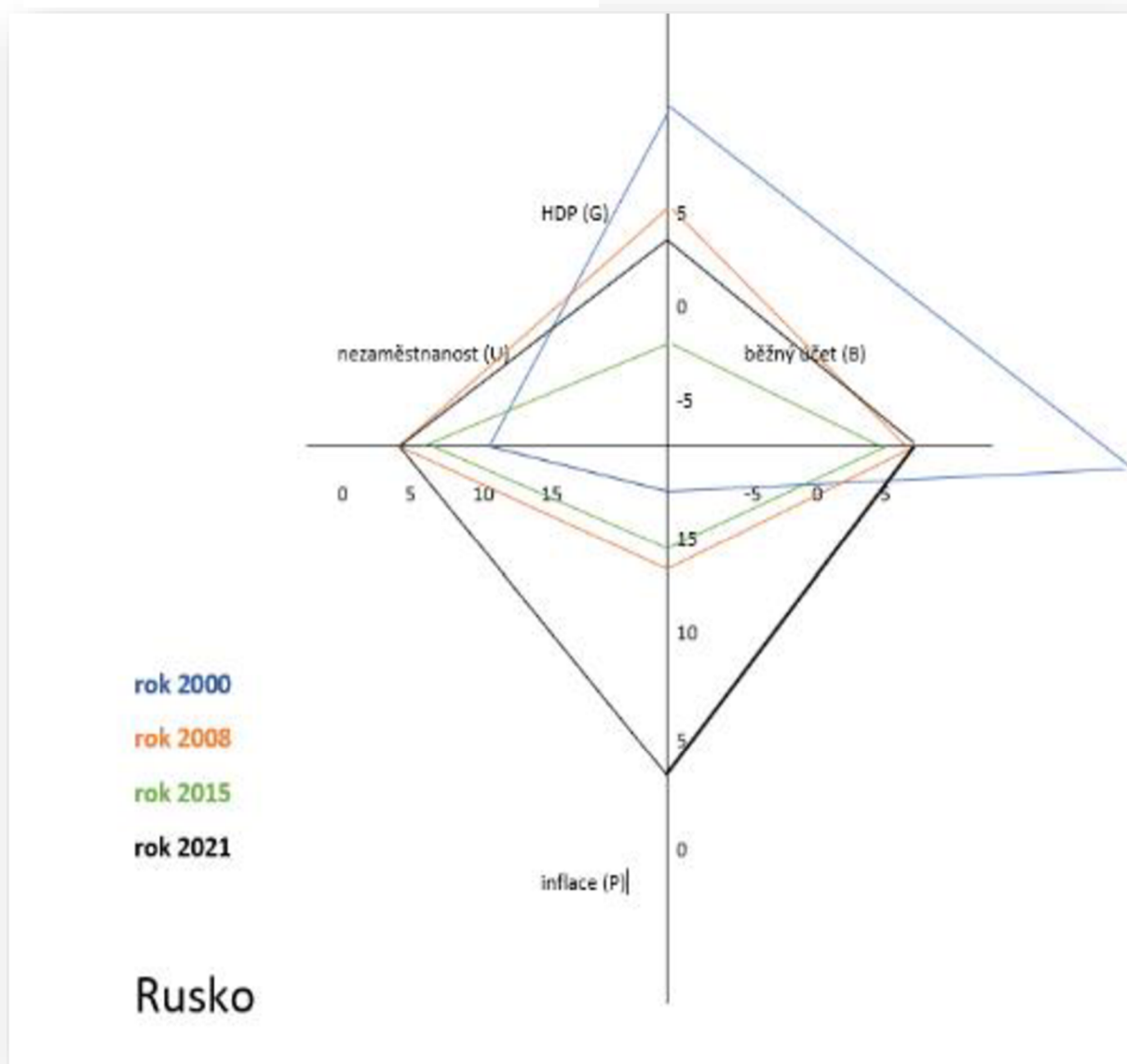
Obrázek 23 Magický čtyřúhelník Čína

Zdroj: vlastní zpracování

Rusko, obrázek 24, získalo druhé místo v žebříčku hodnocených zemí. Jeho silné stránky jsou v platební bilanci, na kterou bude mít vliv válka na Ukrajině. Restrikce budou mít velké následky na vývoz surovin z Ruska, který měl před válkou na kladnou bilanci zásadní vliv. Rusko má i nízký státní dluh a umístilo se na druhém místě v růstu HDP. Bojuje však s vysokou inflací, nízkým HDP na obyvatele a vysokou nezaměstnaností.

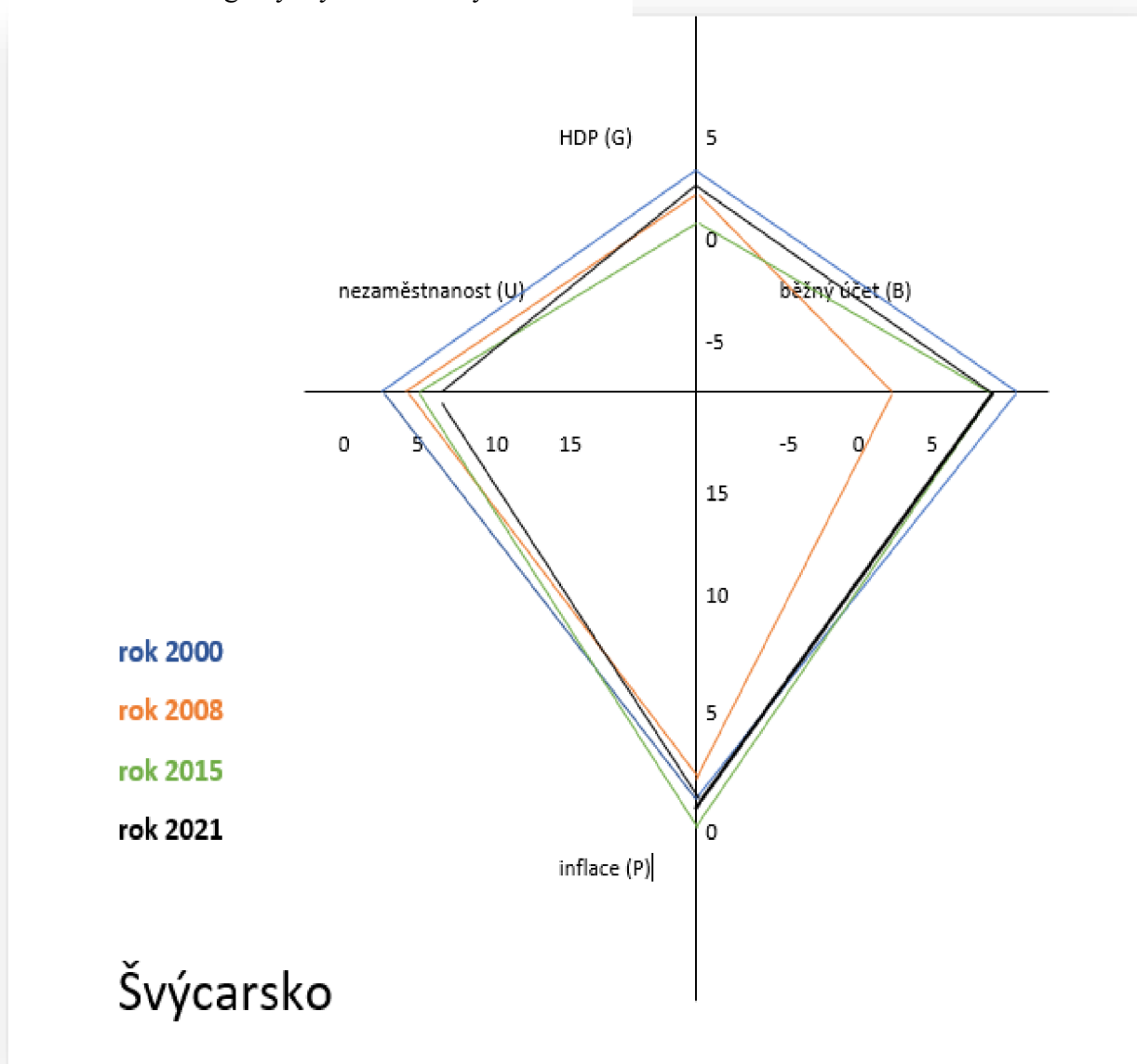
Obrázek 24: Magický čtyřúhelník Rusko

Zdroj: vlastní zpracování

Švýcarsko získalo pomyslné první místo, obrázek 25. Tento vnitrozemský neutrální stát má velmi stabilní ekonomiku. Z hodnocených parametrů vykazuje slabší růst HDP, které však nemůže nekonečně růst v žádné zemi, a je rovněž postiženo veřejným dluhem, ovšem nijak kritickým. Disponuje totiž kladnou platební bilancí, to i v krizovém roce 2008, kdy byla PB nejnižší. Švýcarsko skvěle zvládá svoji ekonomiku a jeho první místo není překvapující a je zasloužené.

Obrázek 25 Magický čtyřúhelník Švýcarsko

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.8 Ratingové hodnocení zemí

Analýza z předchozí kapitoly ukázala, jak si jednotlivé země vedou po ekonomické stránce. Logicky by se dalo předpokládat, že i ratingové agentury budou přihlížet k podobným hodnotám, Obrázek 26 Ratingové hodnocení vybraných zemí.

Obrázek 26 Ratingové hodnocení vybraných zemí

MOODY'S	STANDART & POOR'S	Fitch
<ul style="list-style-type: none">• Aaa• Švýcarsko• USA• EU• Aa3• Česká republika• A1• Čína• Japonsko• Baa3• Rusko	<ul style="list-style-type: none">• AAA• Švýcarsko• EU• AA+• USA• AA-• Česká republika• A+• Čína• Japonsko	<ul style="list-style-type: none">• AAA• Švýcarsko• USA• EU• AA-• Česká republika• A+• Čína• A• Japonsko• BBB-• Rusko

Zdroj: vlastní zpracování, (Ratingové agentury, 2022)

Ve skutečnosti jsou důležité i politické faktory, které zamíchaly pořadím. Švýcarsko bylo vyhodnoceno jako velmi spolehlivé, i u ratingových agentur uhájilo svoje prvenství. Druhé Rusko však skončilo jako poslední, v čemž hraje nemalou roli jeho současné negativní vnímání ve světě.

Jeho agresivní politika vyhrocená válkou na Ukrajině odsoudila tuto významnou ekonomiku k poslednímu místu. Tato zem je nespolehlivým obchodním partnerem, což se dle dat z podzimu plně projevilo zejména v zásobování Evropy zemním plynem.

4.2.9 Ekonomický vývoj v krátkodobém až střednědobém horizontu

Pro zhodnocení budoucího vývoje vybraných zemí byl jako ukazatel vybrán základní ukazatel růstu HDP v % na obyvatele a inflace v %. Pomocí matematicko-statistické funkce byl vytvořen v programu Excel model, který ilustruje předpokládaný vývoj vybraných ukazatelů.

Tabulka 4 Prognóza a skutečnost rok 2022

Inflace 2022	prognóza	dolní hranice spolehlivosti	horní hranice spolehlivosti	skutečnost
Čína	2,32	-1,32	5,97	2,10
Česká republika	2,58	-0,79	5,96	17,50
Japonsko	0,64	-1,03	2,31	4,00
Rusko	9,76	5,72	13,81	11,80
Švýcarsko	-0,24	-1,63	1,16	3,30
USA	1,96	-0,39	4,32	6,40
EU	0,92	-1,10	2,93	8,50
HDP 2022	prognóza	dolní hranice spolehlivosti	horní hranice spolehlivosti	skutečnost
Čína	7,25	3,41	11,09	0,00
Česká republika	0,39	-5,74	6,53	0,40
Japonsko	-0,54	-4,84	3,75	0,60
Rusko	-0,25	-7,26	6,76	-3,70
Švýcarsko	1,35	-2,04	4,74	0,50
USA	2,58	-2,00	7,16	1,00
EU	1,35	-3,53	6,23	1,90

Zdroj: vlastní zpracování

Začátek prognózy byl stanoven rok 2021, konec na rok 2027. Spolehlivost prognózy 95 %.

Při prozkoumání tabulky Tabulka 4 Prognóza a skutečnost rok 2022 je zřejmé, že rok 2022 nebyl zcela standartním rokem. Vzhledem k situaci způsobené z velké části energetickou krizí vzrostla v některých zemích inflace více, než předpokládala prognóza. V České

republiky je tento jev nejvíce zřetelný, jelikož předpokládaných 2,58 % bylo ve skutečnosti 17,5 %. Prognóza míry inflace není na rok 2022 spolehlivá, ale i ČNB (2023) v globálním ekonomickém výhledu za únor 2023 předpokládá uklidnění trhu s energiemi, poklesem inflace a u většiny ekonomik EU nepředpokládá ani recesi. Vysoká inflace ovlivnila negativně poptávku, nabídka byla ovlivněna stále doznívajícími problémy ze strany dodavatelských řetězců. Inflační tlak je však stále velký a zkrácení inflace bude ještě nějakou dobu trvat.

Ukazatel inflace má nejvyšší vliv na růst, či pokles reálných mezd a s tím související hodnotou peněz. Vývoj ukazatele inflace v roce 2022 je ovlivněn nepředpokládanými jevy, již řešenými v této diplomové práci. Matematický výpočet predikce byl ovlivněn nejvíce zdražením energií, které na sebe navázalo zvýšení cen u, téměř, všech hmotných i nehmotných produktů. Nejvíce se z odhadovaného vývoje předpokládaného vývoje odchýlila Česká republika, zde je rozdíl mezi předpokladem a skutečností cca 15 %. EU má také velký rozdíl v předpokladu, a to cca 7,5 %. USA překročilo předpoklad ve výši inflace o cca 4,5 %. Švýcarsko má rozdíl téměř 4 %. Další v pořadí je Japonsko s cca 3,5 %. Rusko překročilo o 2 %. Jedinou zemí, která nepřekročila předpovídaný stav je Čína.

V HDP má nejvyšší výkyv od prognózy Čína, růst jejího HDP byl druhý nejnižší od roku 1976. Omezení způsobená snahou zamezit šíření COVID-19 utlumila průmyslovou produkci. Ostatní země prognóza HDP odhadla v rámci dolní až horní hranice spolehlivosti.

Pokud se vezmou v úvahu události roku 2022, které byly neočekávané (válka na Ukrajině) nebo dlouhodobě podceňované (energetická krize), pak výkyv inflace je mimořádným jevem. Tyto události sice ovlivní i prognózu do budoucnosti, přesto však lze předpokládat správnost předpovědi.

Tabulka 5 Předpokládaný vývoj HDP a z Tabulka 6 Předpokládaný vývoj inflace v krátkodobém až střednědobém horizontu popisují předpokládaný vývoj HDP a inflace.

Nejnižší nárůst HDP předpověď předpokládá u Japonska a Ruska, kde je prognóza v záporných číslech. Rusko, které se zaměřuje převážně na vývoz přírodních zdrojů, je v současné době omezeno sankcemi, které na něj uvalila EU. Čína a Indie mohou vývoz přírodních surovin z Ruska nahradit, ale v současné době pro takové řešení neexistuje dostačující infrastruktura. Proto lze v případě Ruska očekávat pokles HDP.

Tabulka 5 Předpokládaný vývoj HDP

Růst HDP v %	Čína	Prognóza(Čína)	Dolní hranice spolehlivosti (Čína)	Horní hranice spolehlivosti (Čína)
2021	8,11	8,11	8,11	8,11
2022		7,25	3,41	11,09
2023		6,97	1,80	12,15
2024		6,70	0,47	12,92
2025		6,42	-0,71	13,55
2026		6,14	-1,79	14,07
2027		5,86	-2,80	14,52
Růst HDP v %	Česká republika	Prognóza (Česká republika)	Dolní hranice spolehlivosti (Česká republika)	Horní hranice spolehlivosti (Česká republika)
2021	3,34	3,34	3,34	3,34
2022		0,39	-5,74	6,53
2023		0,27	-5,86	6,40
2024		0,15	-5,98	6,28
2025		0,03	-6,10	6,16
2026		-0,09	-6,22	6,04
2027		-0,21	-6,34	5,92
Růst HDP v %	Japonsko	Prognóza (Japonsko)	Dolní hranice spolehlivosti (Japonsko)	Horní hranice spolehlivosti (Japonsko)
2021	1,62	1,62	1,62	1,62
2022		-0,54	-4,84	3,75
2023		-0,58	-4,87	3,71
2024		-0,62	-4,91	3,67
2025		-0,66	-4,95	3,63
2026		-0,70	-4,99	3,60
2027		-0,74	-5,03	3,56
Růst HDP v %	Rusko	Prognóza (Rusko)	Dolní hranice spolehlivosti (Rusko)	Horní hranice spolehlivosti (Rusko)
2021	4,82	4,82	4,82	4,82
2022		-0,25	-7,26	6,76
2023		-0,56	-7,60	6,49
2024		-0,86	-7,95	6,22
2025		-1,17	-8,29	5,95
2026		-1,48	-8,63	5,68
2027		-1,78	-8,98	5,41
Růst HDP v %	Švýcarsko	Prognóza (Švýcarsko)	Dolní hranice spolehlivosti (Švýcarsko)	Horní hranice spolehlivosti (Švýcarsko)
2021	3,69	3,69	3,69	3,69
2022		1,35	-2,04	4,74
2023		1,34	-2,05	4,73

2024			1,33	-2,06	4,72
2025			1,32	-2,07	4,71
2026			1,31	-2,08	4,70
2027			1,31	-2,08	4,70
Růst HDP v %	USA	Prognóza (USA)	Dolní hranice spolehlivosti (USA)	Horní hranice spolehlivosti (USA)	
2021	5,67	5,67	5,67	5,67	5,67
2022		2,58	-2,00	7,16	
2023		2,58	-2,55	7,70	
2024		2,57	-3,04	8,19	
2025		2,57	-3,50	8,64	
2026		2,57	-3,93	9,06	
2027		2,57	-4,33	9,46	
Růst HDP v %	EU	Prognóza (EU)	Dolní hranice spolehlivosti (EU)	Horní hranice spolehlivosti (EU)	
2021	5,38	5,38	5,38	5,38	5,38
2022		1,35	-3,53	6,23	
2023		1,31	-3,57	6,19	
2024		1,27	-3,61	6,14	
2025		1,22	-3,66	6,10	
2026		1,18	-3,70	6,06	
2027		1,14	-3,74	6,01	

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6 Předpokládaný vývoj inflace

Inflace	Čína	Prognóza (Čína)	Dolní hranice spolehlivosti (Čína)	Horní hranice spolehlivosti (Čína)	
2021	0,98	0,98	0,98	0,98	0,98
2022		2,32	-1,32	5,97	
2023		2,35	-1,31	6,01	
2024		2,38	-1,30	6,06	
2025		2,41	-1,29	6,11	
2026		2,44	-1,28	6,16	
2027		2,47	-1,27	6,21	
Inflace	Česká republika	Prognóza (Česká republika)	Dolní hranice spolehlivosti (Česká republika)	Horní hranice spolehlivosti (Česká republika)	
2021	3,84	3,84	3,84	3,84	3,84
2022		2,58	-0,79	5,96	
2023		2,56	-0,92	6,05	
2024		2,54	-1,04	6,13	
2025		2,52	-1,16	6,21	
2026		2,50	-1,28	6,29	
2027		2,48	-1,40	6,36	

Inflace	Japonsko	Prognóza (Japonsko)	Dolní hranice spolehlivosti (Japonsko)	Horní hranice spolehlivosti (Japonsko)
2021	-0,23	-0,23	-0,23	-0,23
2022		0,64	-1,03	2,31
2023		0,70	-0,98	2,37
2024		0,75	-0,94	2,44
2025		0,80	-0,89	2,50
2026		0,86	-0,85	2,56
2027		0,91	-0,80	2,62
Inflace	Rusko	Prognóza (Rusko)	Dolní hranice spolehlivosti (Rusko)	Horní hranice spolehlivosti (Rusko)
2021	6,69	6,69	6,69	6,69
2022		9,76	5,72	13,81
2023		5,12	0,95	9,29
2024		1,88	-2,41	6,18
2025		1,51	-2,91	5,92
2026		1,36	-3,17	5,90
2027		0,73	-3,93	5,38
Inflace	Švýcarsko	Prognóza (Švýcarsko)	Dolní hranice spolehlivosti (Švýcarsko)	Horní hranice spolehlivosti (Švýcarsko)
2021	0,58	0,58	0,58	0,58
2022		-0,24	-1,63	1,16
2023		-0,29	-1,69	1,10
2024		-0,35	-1,75	1,05
2025		-0,41	-1,81	0,99
2026		-0,47	-1,87	0,93
2027		-0,53	-1,93	0,87
Inflace	USA	Prognóza (USA)	Dolní hranice spolehlivosti (USA)	Horní hranice spolehlivosti (USA)
2021	4,70	4,70	4,70	4,70
2022		1,96	-0,39	4,32
2023		1,94	-0,43	4,30
2024		1,91	-0,47	4,28
2025		1,88	-0,51	4,27
2026		1,85	-0,56	4,25
2027		1,82	-0,60	4,23
Inflace	EU	Prognóza (EU)	Dolní hranice spolehlivosti (EU)	Horní hranice spolehlivosti (EU)
2021	2,55	2,55	2,55	2,55
2022		0,92	-1,10	2,93
2023		0,82	-1,20	2,84
2024		0,72	-1,31	2,75

2025	0,62	-1,42	2,66
2026	0,52	-1,53	2,58
2027	0,43	-1,64	2,49

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Zajištění hodnoty peněz

Finanční krize se projevuje především ztrátou hodnoty peněz nebo alespoň oslabením důvěry ve fiat měnu. Z tohoto důvodu je nutné se zamýšlet nad způsoby, jak lze hodnotu majetku zvýšit anebo minimálně zachovat do budoucnosti.

Pro ilustraci uvádíme příklad, který vypočítává rychlost a velikost ztráty kupní síly peněz:

Pan X získal v roce 2000 dědictví ve výši 1 000 000 Kč. Protože nevěří bankám, peníze si uloží doma. Od roku 2001 do konce roku 2022 klesne hodnota původního reálného milionu na reálnou hodnotu 506 597,48 Kč, což znamená pokles kupní síly o 49,34 %. Konkrétní výpočet je uveden v Tabulka 15 Příklad ztráty hodnoty peněz na hotovosti.

4.3.1 Investice

Inflace snižuje úspory střadatelů a snížení těchto úspor vždy závisí na její výši. V roce 2022 byla inflace dvouciferná. Běžný občan sice nemá možnost zásadním způsobem ovlivňovat stav veřejné ekonomiky, avšak o peníze, které má ve svém držení, se postarat může. Možnosti, jak uchovat hodnotu naspořených peněz, existují a nejdůležitější z nich jsou uvedeny v následujícím výčtu.

Investice jsou efektivním způsobem uchování hodnoty peněz (15 MOŽNOSTÍ, DO ČEHO INVESTOVAT V 2022 [KOMPLETNÍ PRŮVODCE], 2022). Možnosti investování jsou následující:

- investice do sebe; každý člověk je jedinečný a jen na něm, jakým způsobem bude vnímán okolím; v prvních letech života určují život dítěte rodiče, ale ani v dospělosti není lidská bytost nezměnitelná; vzdělávat se lze v každém věku, možností je klasické školní vzdělání zakončené oficiální závěrečnou zkouškou nebo samovzdělávání, čtení knih, sledování dokumentárních pořadů či odborných přednášek na internetu; vzdělávat se je dnes možné i z pohodlí domova a každá nová zkušenost nám umožňuje využití informací v náš prospěch; s každým použitím se

naše znalosti dále prohlubují a rozšiřují, používáním se neopotřebí a jejich hodnota naopak vrůstá.

- vzdělání;

Ne každý je založen intelektuálně, a proto je pro někoho vhodnější investovat do tělesné kondice; dobrodružné povahy preferují cestování.

- životní pojištění

- výhody:

- možné zhodnocení investované částky;
- při splnění podmínek je vyplacena pojistná částka;
- daňová uznatelnost zaplaceného pojištění (nutné splnit podmínky);
- přenositelnost mezi pojišťovny;

- nevýhody:

- neexistuje garance zhodnocení investovaných peněz;
- při zrušení smlouvy je nutno vrátit daňové úlevy;

- penzijní spoření

- výhody:

- garance výnosu;
- státní příspěvek;
- regulace ČNB;
- daňová uznatelnost zaplaceného pojištění (nutné splnit podmínky);
- benefit možnosti příspěvku od zaměstnavatele;

- stavební spoření

- výhody:

- státní podpora 10 %
- pojištění spoření ze zákona;
- garance zhodnocení;
- možnost čerpat úvěr již po dvou letech spoření, úvěr má nižší úrok a ve většině případů není požadováno jeho zajištění;

- nevýhody:

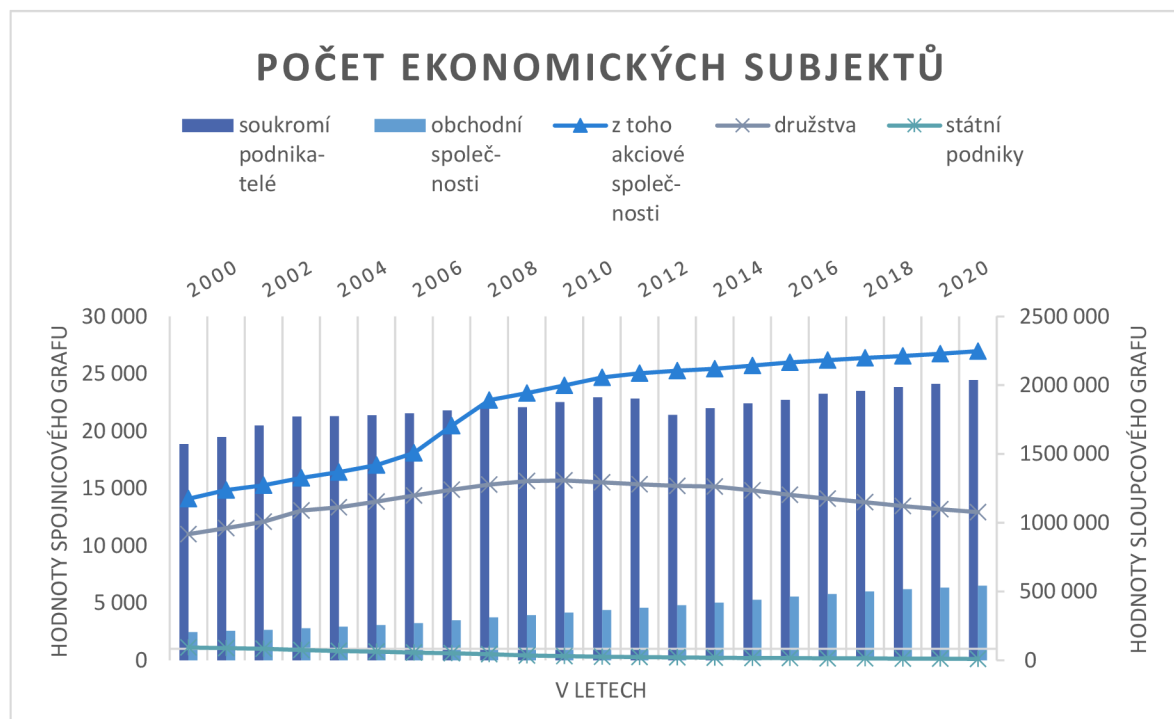
- jeden klient = jeden státní příspěvek;
- státní podpora je maximálně ve výši 2 000 Kč

- úroky zdaněny 15 %
- spoření minimálně 6 let;
- úroky u úvěru jsou méně výhodné než u hypotéky;
- investice do půjček, možnost diverzifikace dlužníků
 - P2P – rovný s rovnými, peníze od jednotlivce jednotlivci
 - Zopa
 - Zonky
 - P2B – peníze půjčované firmám
 - Funding Circle
 - Bondster
- dluhopisy
 - státní dluhopisy – bezpečná investice, relativně nízký zisk
 - korporátní dluhopisy – rizikovější investice s vyšším výnosem
- vlastní podnikání je jeden z nejnáročnějších způsobů, kterými lze vydělat peníze; jedná se o práci na plný úvazek, někdy i více; je nutné si vybrat vhodný obor, v ideálním případě nalézt niku na trhu; z tohoto důvodu jsou náklady na podnikání poměrně vysoké ještě před založením firmy či vyřízením živnostenského listu: je třeba provést průzkum trhu, vytvořit podnikatelský plán, pro založenou firmu zvolit právní formu, získat finance na investice, zviditelnit firmu na trhu a vybrat správné spolupracovníků, což je to nejsložitější;
 - výhody:
 - v případě úspěšného podnikání zisk;
 - stálý příjem;
 - společenská prestiž;
 - nevýhody:
 - v případě neúspěchu náklady a ztráta;
 - riziko ztráty vlastního majetku;
 - riziko ztráty dobrého jména.

Podnikání má svá rizika a každý podnikatel ví, že stojí mnoho času a úsilí. Přesto se najde stále mnoho lidí, kteří jsou ochotni podnikat a k provozování této činnosti najdou odvalu. Rizika lze omezit vhodně zvolenou formou podnikání, a především správně vybraným podnikatelským záměrem. Vývoj počtu ekonomických subjektů ilustruje **Chyba!**

Nenalezen zdroj odkazů., kde je časový úsek stanoven na 20 let. V uvedeném období dochází k nárůstu počtu nových subjektů, pouze u družstev je zaznamenán mírný pokles. Z uvedeného grafu lze vysledovat preferované právní formy podnikání.

Graf 7 Vývoj počtu ekonomických subjektů

Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2022)

- **Forex**
- Investování forex je založeno na spekulaci s hodnotou měny; podstatou je předpoklad, že určitá měna bude růst a hodnota jiné měny bude oproti první měně klesat;
 - o výhody:
 - nízké počáteční investice, postačí pár tisíc Kč a postarší počítač;
 - možnost pákového obchodování; je však třeba zohlednit na možnou ztrátu, protože pákou se násobí nejen zisk;
 - likvidita produktu je velmi vysoká;
 - přístup na trh ve všední dny téměř nepřetržitě;
 - trh je v neustálém pohybu;
 - absolutní přehled o trhu, vývoj kurzu je možné dobře sledovat;
 - o nevýhody:

- regulace devizového trhu, neexistence centralizované burzy, trh je neregulovaný;
 - pákový efekt je i nevýhodou, znásobuje míru rizika;
- startupy – pomáhají novým a inovativním projektům při získávání financí na rozjezd;
 - výhody:
 - vysoká návratnost;
 - inovace;
 - nevýhody:
 - vysoké riziko (statisticky z 10 nových projektů 9 selže);
- akcie; stejně jako u dluhopisů míra jejich výnosnosti závisí na podstoupeném riziku; vysoká volatilita akciového trhu způsobuje kolísání cen v krátkém období, což je však podstatou tohoto trhu; v případě statických cen by rapidně poklesla možnost výhodně nakoupit, a ještě výhodněji prodat, v což každý akcionář při svém nákupu doufá;
 - výhody:
 - jednoduchý způsob nákupu i prodeje;
 - při běžné míře inflace a úspěšnosti akcií na trhu lze ve většině případů vždy hovořit o zisku;
 - investoři, kteří své akcie drží v dlouhodobém horizontu, obdrží u zavedených společností dividendy;
 - nevýhody:
 - možnost ztráty investovaných financí, při krachu společnosti jsou akcionáři vypláceni jako poslední;
 - zisk podléhá dani z kapitálových zisků;
- podílové fondy jsou nejjednodušším a nejlevnějším způsobem, jak začít investovat; stačí vybrat podílový fond, určit částku a každý se může stát vlastníkem rozličného portfolia akcií či státních dluhopisů;
 - výhody:
 - podílové fondy spadají pod dohled ČNB;
 - diverzifikace rizika, rozdělení investice na více druhů akcií;
 - lze vybrat kdykoliv;
 - nevýhody:

- povinné krytí ze zákona neexistuje;
 - s malým rizikem přichází i malý zisk, který ne vždy pokryje inflaci;
 - poplatek za správu;
- zlato: všeobecně uznávaný ekvivalent peněz, symbol bohatství; jedná se o konzervativní způsob uchování hodnoty peněz; cena zlata je v krátkém období volatilní; pokud se však na investici do zlata nahlédne z pohledu dlouhodobého, jak je zřejmé z níže vloženého obrázku, hodnota zlata z dlouhodobého hlediska stále stoupá; jedná se o investici s jistým ziskem a na rozdíl od většiny investic má investor v ruce fyzicky svůj majetek, nikoli jen papír či internetový kód; zlato lze přemísťovat, lze ho dělit, přeměnit investiční slitek na šperk, tudíž nehrozí pád internetové sítě a ztráta dat.

Obrázek 27 Ceny zlata - 100 let historický graf

Zdroj: Grafy drahých kovů a | dat MacroTrends

Historický graf, obrázek 27, poukazuje na volatilitu tohoto kovu, avšak pokud je brán na zřetel dlouhodobý horizont, cena zlata stoupá a jistě dále poroste. Zlato je na Zemi v omezeném množství, jeho získávání stále složitější a dražší.

- nemovitosti; to znamená koupě nemovitosti za účelem výnosů; výhodné jsou nákupy nemovitostí v žádaných lokalitách, ať už jsou určeny k nájmu dlouhodobému nebo vhodné pro rekreaci.

- výhody:
 - bezpečná investice se stálým příjmem;
 - uložení hodnoty peněz, lze dále prodat;
- nevýhody:
 - vysoká investice;
 - dlouhá návratnost;
 - nutnost údržby.
- alternativní investice; do tohoto způsobu investování patří vše, co je možné sbírat: umělecká díla, staré automobily a motorky, mince, ale třeba i lego, pohlednice, známky, sportovní sběratelské předměty, či předměty vojenské a podobně; výčet by byl nekonečný.
 - výhody:
 - investor vkládá peníze do svého koníčku;
 - lze považovat i za investici do vlastního vzdělávání;
 - nevýhody:
 - investice spojená s dalšími náklady na bezpečné skladování sbírky;
 - výhodný prodej není vždy zajištěn, ocenění se ziskem lze předpokládat od znalce, ale i ten bude pravděpodobně nakupovat, pokud bude cena příznivá;
- kryptoměny; poměrně nový druh investice do elektronicky tvořené digitální měny; vzniká těžbou, tedy výpočtem matematické úlohy; u každé virtuální měny je dáno konečné množství „mincí“.
 - výhody:
 - volatilita nabízí možnost zisku, ale i ztráty;
 - alternativa regulovaných peněz;
 - omezené množství, ekonomická vzácnost podobná zlatému standardu;
 - ochrana silného šifrování;
 - nevýhody:
 - vysoká produkce CO₂ při těžbě;
 - velká produkce elektroodpadu;
 - podle rozhodnutí soudu kryptoměna představuje věc a podle toho

- podléhá zdanění;
- nepodléhá žádné centrální bance, není to ani fiat měna;
- spořicí a termínované účty mají velmi nízký úrok, a i když se po letošním rekordním růstu inflace navýšily úroky až na 6,25 %, stále nepokryjí inflaci; na druhou stranu však na běžném účtu střadatel ztratí ještě více z reálné hodnoty.

4.3.2 Zmírnění dopadů finanční krize

Makroekonomie má způsob, jak pomoci stabilizovat ekonomii, pokud sama „neviditelná ruka trhu“ neumí negativní výkyvy zvládnout. Tyto nástroje se nazývají diskreční opatření a vestavěné stabilizátory. Jurečka (2022, s. 982-984) charakterizuje diskreční opatření jako vědomá opatření vlády či parlamentu, kterými jsou jednorázová fiskální opatření, zvýšení vládních výdajů nebo změna daňových sazeb. Pokud jsou okolnosti okolo makroekonomické situace vážné, vláda zavádí diskreční opatření podporující makroekonomickou rovnováhu. Vestavěné stabilizátory jsou zaváděny diskrečním opatřením (změny daňových sazeb, struktura a výše výdajů státního rozpočtu), poté působí v ekonomice automaticky. Korigují nestabilitu, zmírňují expanzi na vzestupu restriktivními opatřeními, působí expanzivně při hospodářském poklesu automatickým zvyšováním výdajů. Příklady vestavěných stabilizátorů jsou následující:

- podpora v nezaměstnanosti;
- progresivní daň z příjmů;
- státní výkup zemědělských přebytků;
- subvence k cenám zemědělské produkce.

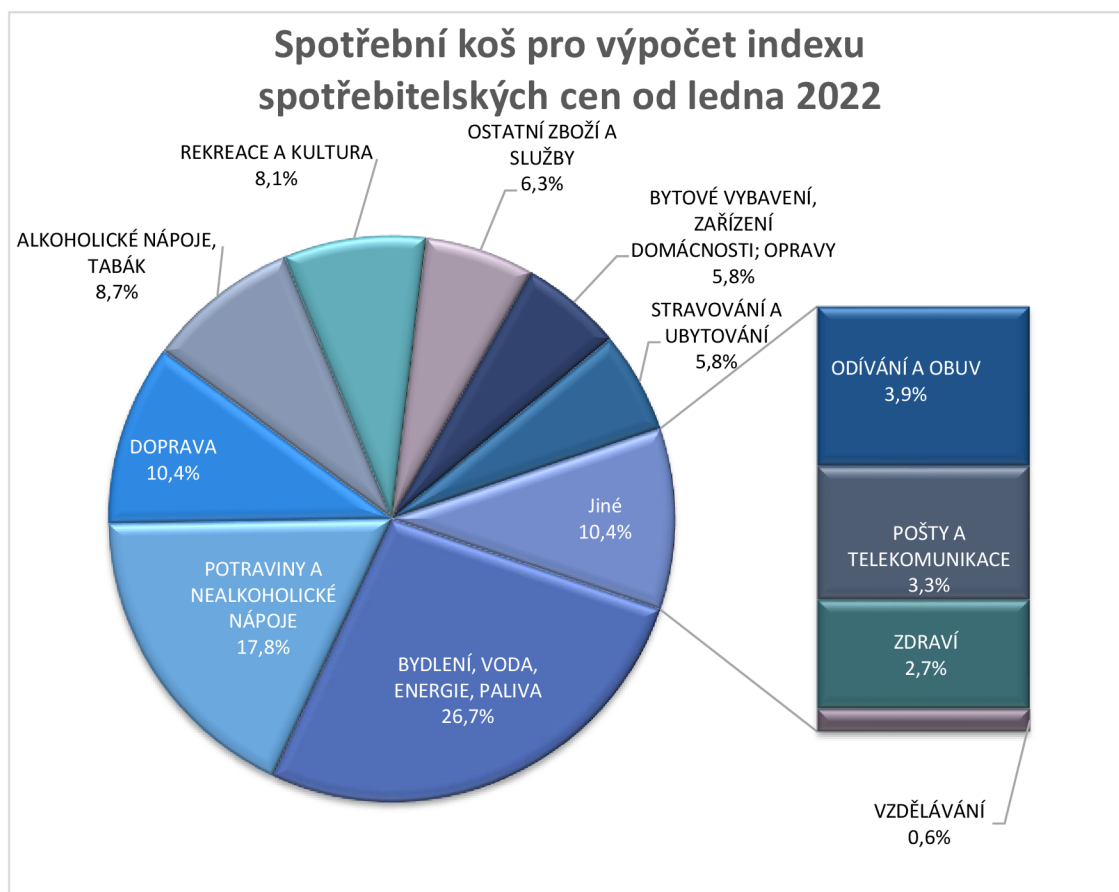
Z pohledu státu je válka s finanční krizí dána politickou situací. Směr politické reprezentace se odráží na zvolené strategii boje proti krizi. Levicově zaměřená reprezentace bude preferovat pomoc státu jejich voličům. Naopak pravicově smýšlející vláda nechá více prostoru samoregulaci trhu. Takové rozhodnutí je velmi těžké a načasovat pomoc ve správný okamžik a správné výši je složité a je k tomu nutná znalost strategií. Pomoc je také nutno alokovat cíleně a účelně. Komplikované roky, které známe z poslední doby, ukazují, že plošná pomoc ztrácí efekt a bývá zneužívána. Navíc se stát nechová jako příliš dobrý hospodář, pokud pomoc jen rozdává a nic za ni neočekává. Mnohem větší smysl by měly půjčky, ať už bezúročné, či s nízkým úrokem, které by byly poskytnuty firmám postihnutým

krizovými scénáři a které nabízejí reálnou možnost překonat složitou situaci. Firmy balancující na hraně života a smrti většinou tato pomoc nezachrání a jejich umělé udržování při životě nemá smysl ani pro společnost. Z tohoto pohledu se mohou krize jevit jako očistná kúra podnikatelského prostředí.

4.3.3 Index spotřebitelských cen

Graf 8 Spotřební koš pro výpočet indexu platný od ledna 2022 znázorňuje poměr, v jakém jsou utráceny mzdy a platy. Nominální mzdy, které ilustruje graf 10, sice rostou, ale inflace stále ukrajuje jejich hodnotu. Podle Českého statistického úřadu narostly nominální mzdy ve 3. čtvrtletí 2022 o 6 % na částku průměrných 39 858 Kč, avšak reálný pokles činí 9,8 %.

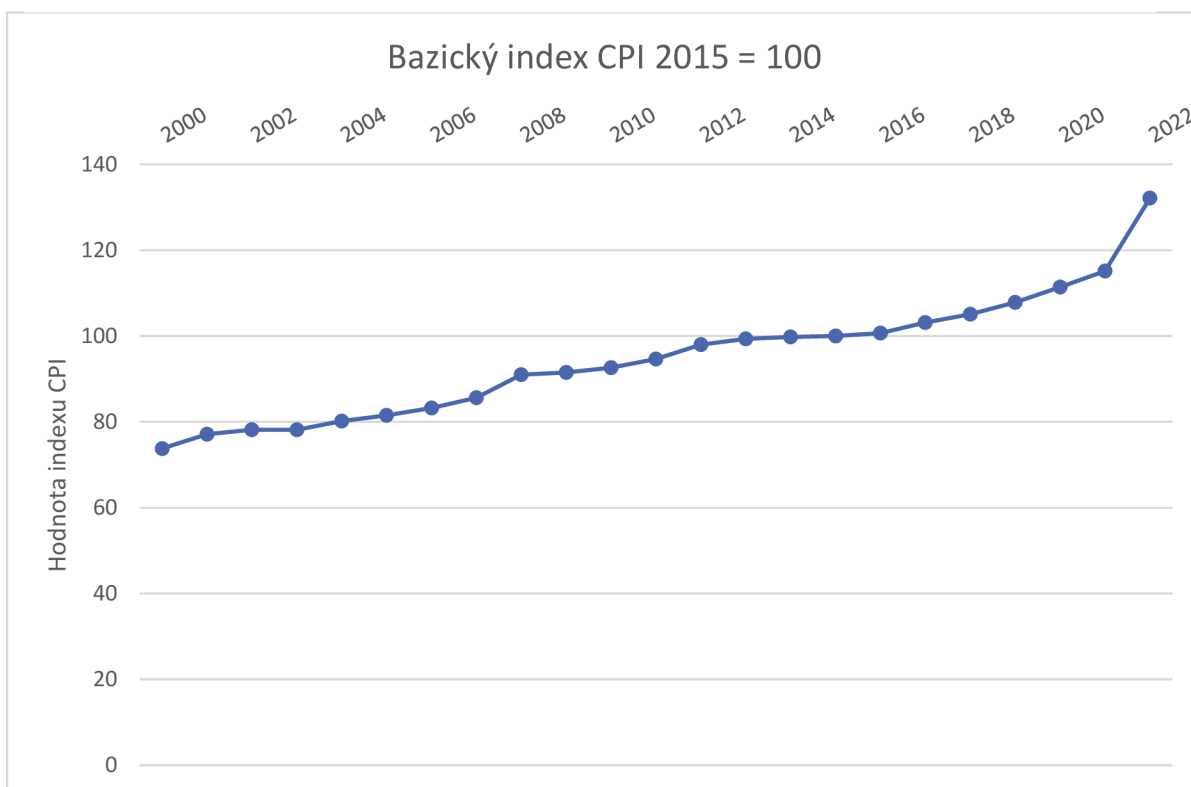
Graf 8 Spotřební koš pro výpočet indexu

Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2023)

V období 2015-2022 vzrostl index CPI na 132,1. Oproti tomu by v roce 2000 tento index ve výši 73,8. Graf 9: Bazický index CPI znázorňuje růst indexu, do roku 2021 byl tento růst pozvolný, s drobným skokovým růstem v roce 2008. Skokový nárůst je zaznamenán v letech 2021-2022, a to ze 115,1 na 132,1. Tento růst je zapříčiněn především zdražením energií a potravin. Jedná se o spotřebu nutnou, cenově neelastickou, kterou lze nahradit jen s obtížemi.

Graf 9 Bazický index CPI

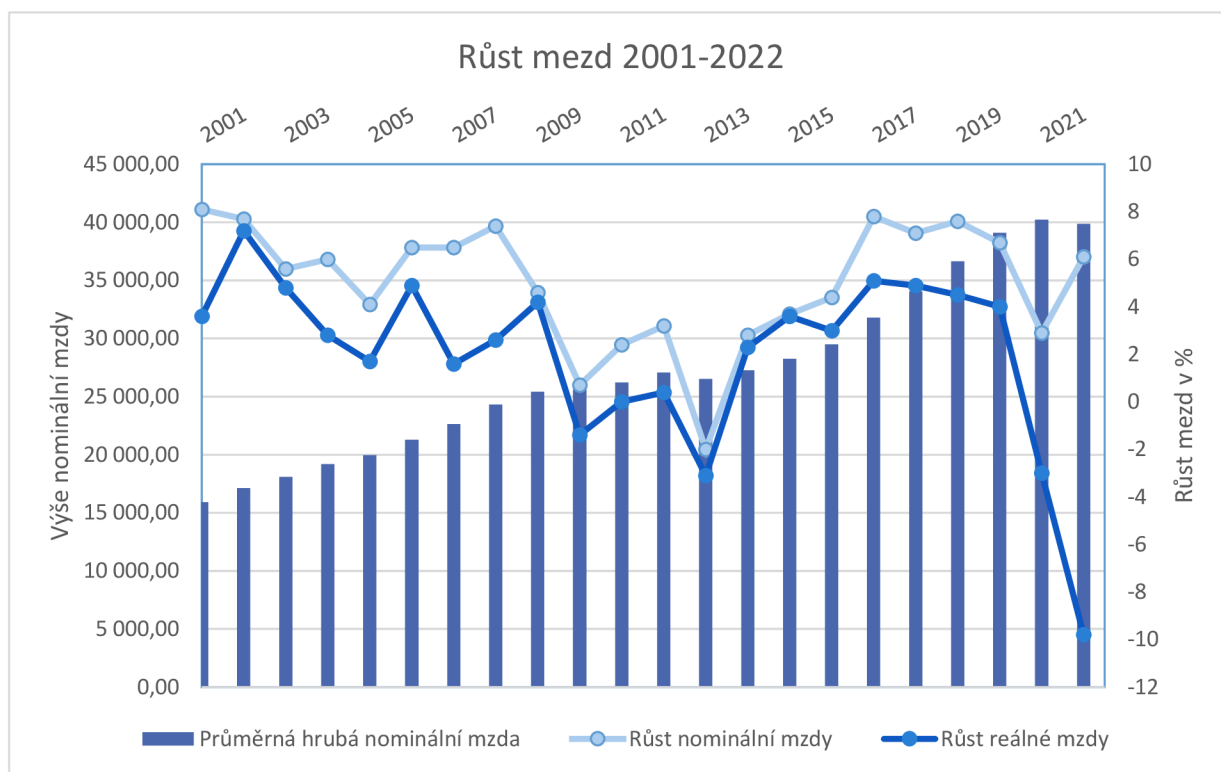
Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2023)

Je jisté, že ceny porostou a domácnosti si primárně připlatí za energie.

S cenami energií souvisí i další zdražování. Energie jsou základním kamenem při výrobě většiny zboží a rovněž při poskytování velké části služeb. Jejich zvýšená cena se promítne do konečné produkce.

Pokud jde o názvosloví, jde o zdražování. Ceny se zvyšují u základních surovin, což v důsledku navýší ceny u téměř všech dalších komodit. Nejde proto o snížení kupní síly peněz.

Graf 10 Vývoj nominální a reálné mzdy 2001–2022

Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2023)

4.4 Přínosy finančních krizí

Krise způsobená pandemií COVID-19 (Česká spořitelna, 2020) přinesla větší zájem o digitalizaci a robotizaci. Technologický vývoj se urychlil. Prodej se ve větší míře přesunul z kamenných obchodů na internet. Automatizace sníží náklady na zaměstnance a v důsledku toho ubude mnoho pracovních míst, což bude mít pozitivní vliv hlavně na budoucnost, jelikož klesá počet lidí v produktivním věku a roste počet lidí požívajících starobní důchod (ČSÚ, 2022).

Bankovní regulační orgány v Evropě navýšily objem finančních prostředků na platby pomocí mobilních zařízení. Omezení plateb v hotovosti mělo omezit riziko přenosu viru. Omezení plateb v hotovosti lze předpokládat i do budoucna, neboť nikdo nemůže vyloučit další pandemie.

Ochrana prostředí před klimatickými změnami způsobila energetickou krizi, kterou dále prohloubila válka na Ukrajině. Tato krize má svůj pozitivní vliv na další rozvoj výroby energií z obnovitelných zdrojů. V současné spotřeba energií výrobní kapacitu z těchto zdrojů přesahuje. Za pozitivum lze považovat snahu o úspory a snížení energetické spotřeby. Zateplování objektů a nákup úspornějších spotřebičů má pozitivní vliv nejen na nižší spotřebu energií, ale zároveň to zvyšuje poptávku trhu, roste spotřeba materiálu a práce ve stavebnictví a tím zvyšující se investice.

5 Zhodnocení výsledků

Finanční krize je jev, který provází lidstvo od vzniku ekvivalentu peněz. Vznik tohoto jevu zapříčiňují negativní události, jako jsou například přírodní katastrofy, epidemie nemocí nebo válečné konflikty. Vlády potřebují více peněz, aby byly schopny kompenzovat zvýšené náklady na provoz státu. Nejjednodušším způsobem je tisk nových peněz. Do oběhu se tak dostane velké množství nových peněz, ze kterých se pokryjí zvýšené náklady. Na první pohled se může zdát, že situace je vyřešena a problém již neexistuje. Pravdou je však přesný opak. Čím větší je množství peněz v oběhu, tím více hodnota rozměňované měny klesá.

Hodnota peněz klesá, reálné mzdy mají stále nižší hodnotu, ceny v obchodech se stále zvedají stejně jako ceny základních potřeb, do kterých počítáme bydlení, základní energie a náklady na dopravu. Roztáčí se kola inflace, zaměstnanci nehodlají akceptovat svoji nižší kupní sílu a požadují zvýšení nominální mzdy. Dalším skrytým problémem je zvýšené množství peněz v oběhu, se kterým klesá jejich vzácnost. Se ztrátou vzácnosti může souviset ztráta důvěry v peníze, což představuje velmi nebezpečný jev: Pokud se důvěra v měnu ztratí, lidé ji budou odmítat používat a držet (Janáčková, 2016). Budou k dané měně hledat alternativy, což může způsobit i její pád. Jedná se o katastrofické scénáře, které však nejsou nereálné. Jsou známy země s trojčífernou inflací, jež v důsledku toho disponují měnou v podstatě bezcennou, k uchování jakékoli hodnoty nepoužitelnou, mezi takové země patří například Zimbabwe či Venezuela.

U sledovaných zemí v blízké budoucnosti takto katastrofický scénář nehrozí. Výjimkou může být Rusko, kde je velkou neznámou, jak budou působit restrikce ze strany EU a USA. Pokud v Rusku nastane nedostatek určitého zboží, bude jeho cena stoupat a inflace může dosáhnout extrémních hodnot. Z uvedeného lze konstatovat, že v této zemi existuje zvýšené riziko finanční krize.

USA mnoho předpokladů pro vznik finanční krize nemají. Jistá rizika zde však také najdeme. Zadlužení státu je na vysoké úrovni a neustálý tisk amerického dolaru znehodnocuje jeho postavení ve světě. Na druhou stranu válka na Ukrajině vyžaduje určitou autoritu, za niž jsou v tuto chvíli považovány právě USA se svojí měnou, tj. americkým dolarem. Většina světového obchodu probíhá v dolarech, což znamená, že svět dolaru věří. Navíc jsou USA soběstačné v energiích i zemědělství, tudíž základní suroviny mají zajištěné.

Další zemí je Čína jakožto obrovská země s velkou zásobou pracovní síly. Jejich výrobky najdeme téměř všude, od elektroniky po oblečení. Čína může v budoucnosti bojovat s problémem nedostatku energií. Rusko však v současnosti přesouvá vývoz svého nerostného bohatství právě na trhy Číny a také Indie. Dochází sice k potížím v oblasti distribuce, avšak řešení je pouze věc času. Otázkou nadále zůstává, jestli ruská agrese vůči Ukrajině nebude mít vliv i na přístup Číny. V médiích už zaznělo, že výhrůžky Ruska jadernými zbraněmi i Čína považuje za nepřijatelné. Jde o to, jestli vyhraje obchodní duch a touha po udržení pozice na trhu, nebo pud sebezáchovy a vyhodnocení nutnosti izolovat Rusko, a tím jej dostávat pod ekonomický tlak, kdy pak již nebude mít odběratele pro své suroviny.

Japonsko má stabilní pozici. Vysoký státní dluh sice je rizikem, avšak není ve velké míře zahraniční, a proto příliš ekonomiku neohrožuje. V Japonsku, stejně jako v Číně je velkým rizikem rychlé stárnutí populace. Inflaci má Japonsko velmi nízkou, cenový růst je velmi nevýznamný. Na základě těchto skutečností lze predikovat, že finanční krize v Japonsku v krátkodobém horizontu není příliš pravděpodobná.

Švýcarsko jako další zkoumaná země je velmi stabilní. Případná finanční krize je v jeho případě velmi nepravděpodobná.

Evropská unie je velmi komplikované uskupení 27 zemí. Každá země má své vlastní zájmy a spojit je v jeden společný cíl je téměř nemožné. Spojit je dokáží jen velmi složité a nepředvídatelné okolnosti. První z nich byla pandemie onemocnění COVID-19, kdy se však stále každá země řídila vlastními pravidly, která komplikovala situaci při překračování hranic. Jakmile se však ukázalo východisko z této krize, začala se nenápadně napovrch tlačit krize energetická, která naplno propukla s počátkem války na Ukrajině. Na jedné straně podtrhla nedostatek energie, na druhé straně však spojila státy EU v pomoci uprchlíkům před válkou a ochotě pomoci napadené zemi. Aby se EU dostala ze svých potíží, bude muset být i nadále jednotná a najít řešení, které bude výhodné pro všechny členské země. EU se nyní nachází v krizi energetické, která bude postupně prodražovat veškerou produkci, ceny i inflace nadále porostou. Je pravděpodobné, že tato krize důvěru v měny, jako jsou EURO a v zásadě i česká koruna, příliš neohrozí, protože s nimi nemá nic společného. Spíš hrozí recese a pokles HDP. Následovat bude růst nezaměstnanosti. Prioritou EU musí být nalézt řešení v oblasti energií, tj. nalézt nové, spolehlivé a efektivní zdroje.

Finanční krizi lze pozorovat na všech stupních: lze ji pozorovat v globálním měřítku i na úrovni jednotlivých států, její následky se projevují i v životě jednotlivců.

Česká republika bojuje a bude i v příštím roce bojovat s růstem cen. Pro ekonomiku státu to znamená růst veřejného dluhu. Lze očekávat pokles HDP, který bude způsoben poklesem poptávky z důvodu zachování úspor. Lidé nevědí, co očekávat, budou více spořit. Vysoké ceny energií zvýší ceny finálních výrobků, což se negativně projeví na poptávce. Pokud nastane pokles poptávky, poklesne poptávka po zaměstnancích a tím vzroste nezaměstnanost. Ta přinese zvýšené nároky na státní rozpočet z důvodu úhrady sociálních dávek a nižší výnos daně z příjmů. Inflace však zvedá ceny veškerých produktů: Každý nákup se prodražuje, čímž se poměrně zvedá i odvod DPH z každého nákupu. Proto sice poklesne příjem státu na daních z příjmu, na druhé straně však stoupne výběr DPH.

Podnikatelé se musí připravit na příchod jiné doby. Náhlé zvýšení veškerých vstupů, které už započalo zvýšenými cenami energií, povede k nutnosti úspor. Kromě toho budou v kurzu inovace a mnoho firem bude nuceno změnit zaměření podnikání. Pokud se podnikatelé včas nepřizpůsobí, pak jejich společnost tuto dobu zřejmě nepřečká, což povede k ukončení její podnikatelské činnosti.

Domácnosti mají ve své moci jen rodinný rozpočet. Většina domácností používá ke své potřebě aktivní příjem, chodí do zaměstnání nebo pracují z domova. Mohou si ale přilepšit i pasivním příjmem: pronajímáním nepotřebné nemovitosti, investováním do akcií apod. Mnoho domácností bude nuceno omezit své výdaje z důvodu vyšších nákladů.

5.1 Příčina krize

Na základě zpracování teoretické části této práce lze vyhodnotit, že příčiny finančních krizí jsou v detailech vždy jiné, ale v podstatných věcech se stále opakují. Podmínky pro vznik krize se lze představit jako nádobu, kde se smíchají negativní vlivy, jako je epidemie, přírodní katastrofa, válka či podobné, k nimž se přidá zadlužení a inflace

Současnou finanční krizi lze nejlépe charakterizovat jako krizi systematickou. Jedná se o souběh několika faktorů, které ji spustí v blízké budoucnosti, pokud již nestojí na prahu našich dveří.

Zadlužení

Zadlužení ovlivňuje hodnotu peněz: Pokud má někdo malý dluh či žádný, popřípadě má svůj dluh pod kontrolou, potom mu každý rád půjčí i za relativně nízký úrok. S rostoucí dluhovou zátěží se prodražují i úroky a jsou požadovány vyšší záruky. Posouzení rizikovosti subjektu je individuální a v případě státního dluhu záleží tom, jak ratingové společnosti ohodnotily daný stát, a také na tom, zda dluh je domácí nebo zda se stát zadlužil vůči zahraničí. V neposlední řadě je také důležitá schopnost dlužníka splácet dluh, to souvisí se stavem ekonomiky a rychlostí nárůstu dluhu. Jak u firem, tak u domácností má půjčování v podstatě podobné parametry. I otázky, na něž je nutné odpovědět, jsou prakticky stejné: Je schopen dlužník splácet včas a řádně? Jak moc je riziková půjčka? Je už zadlužený? Odpovědi na tyto otázky vyjadřují hodnotu peněz, tedy úroků, které dlužník bude splácet svému věřiteli.

Inflace

Inflace značí růst všeobecné cenové hladiny. Spotřební koš ukazuje, do jaké míry klesla nominální hodnota peněz. Pokud se plížívá inflace změní v inflaci pádivou, nebo dokonce v hyperinflaci, nastávají finanční obtíže, v nichž je možné najít počátek finanční krize.

Ostatní negativní vlivy

- **přírodní katastrofa**, může se jednat o povodně, výrazné sucho, tornáda či velký požár;
- **epidemie**, momentálně si každý vybaví epidemii onemocnění COVID-19;
- **válka** je neštěstím, ať je kdekoliv na světě, ale pokud je v Evropě, tj. na Ukrajině, pak je ohrožení opravdu veliké;
- **cenové bubliny** jsou a budou; najde se mnoho lidí, kteří využijí zájmu o nákup v podstatě čehokoliv, co momentálně je v kurzu; vidině koupě za výhodnou cenu a prodeje za několikanásobek nelze odolat;
- **ostatní a nepředpokladatelné vlivy** mohou být černé labutě, tedy absolutně nečekané situace, nebo šedí nosorožci, tj. situace, které jsou tu stále, ale jsou podceňovány.

5.2 Následky současných krizí

Krize v současné době posílily americký dolar, který byl vždy považován za bezpečný

přítav, což stále platí. Svého vrcholu dosáhl 14.10.2022, jak ukazuje obrázek 28.

Obrázek 28 Vývoj kurzu USD vůči EUR

Zdroj: Kurzy.cz (2023)

New York Times (Holder, 2023) uvádí, že na stranu Ruska se postavily pouze čtyři země: Eritrea, Bělorusko, Sýrie a Severní Korea. V průběhu války však mnoho zemí přehodnotilo svá stanoviska a zaujaly neutrální postoj. Postoj k izolaci Ruska nezměnila jen koalice Západu. Zbytek světa hodnotí ruskou invazi jako evropský a americký problém. Rusko našlo odbyt v Číně a Turecku a podařilo se mu téměř vyrovnat výpadek odběru.

Dodávky do Ruska nahradila Čína, přes postsovětské státy proudí zboží nadnárodních společností. S Ruskem je ochotno obchodovat stále dostatek zemí, a proto sankce nezafungovaly podle představ Západu. Ruská státní pokladna je oslabena zdrženými zahraničními investicemi. Nicméně Mezinárodní měnový fond i tak předpokládá růst ruské ekonomiky o 0,3 %.

Evropská ekonomika půjde do recese, plnění green dealu má vliv na snížení kapacity výroby, snížení kapacity souvisí s potřebou snížení spotřeby energií. Evropská závislost na ruském plynu poklesla ze 40 % na 9 %, ale i tak jsou snížené dodávky pro Evropu problémem.

Green deal znesnadňuje českým i celkově evropským společnostem výrobu a uplatnění na

trhu. Přísné podmínky komplikují konkurenceschopnost firem evropských firem, proto mnoho z výrobců přemýšlí o alokaci své produkce mimo EU. Pro stabilizování státních rozpočtů bude nutné vytvořit vhodné řešení, které by udrželo výrobní společnosti v rámci EU, jinak hrozí ztráta pracovních míst a snížil by se tím i příjem z příjmových daní. Dotace ovšem nejsou vhodným řešením, pokud podnikající společnost není schopna realizovat zisk a svůj provoz bez finanční podpory, pak je to jen odklad problému. Příkladem může být COVID-19, kdy byly plošné podpory firem, a mnoho z těchto společností dosud jen na trhu přežívají.

5.3 Pohledy na krizi

Ztráta stability je velkým problémem při každé krizi. Je to právě křehká rovnováha, která je důležitá pro správné fungování ekonomiky. Finanční krize nabourává důvěru v měnu a lidé se snaží ukládat úspory do jiné měny nebo drahých kovů.

Zvýšení objemu státního dluhu je způsobeno nutností ustálení situace. Pokud si trh neporadí sám a nestabilizuje se, pak jsou nutná podpůrná opatření. Navíc klesá i výkonost ekonomiky.

Snížení reálné hodnoty peněz je způsobeno nárůstem cen. Mohou to být cenové bubliny, v současnosti i ceny energií a PHM, inflace nebo zneužití situace při nedostatku některého zboží. Ceny se ve většině případů částečně vrátí k původní výši, ale i tak zůstane nárůst a tím poklesnou reálné mzdy.

5.3.1 Státní sektor

Fiskální a monetární politika státu ovlivňuje vývoj finanční krize. Zvýšení daní znamená vyšší příjem do státního rozpočtu, avšak daně nelze zvyšovat neomezeně. Pokud budou příliš vysoké, pak velké firmy, především mezinárodní, odejdou do jiné země, kde jsou daně nižší. Stát by touto politikou mohl přijít o mnohem více, než získá. S odchodem společností zmizí nejen daně ze zisku, ale i pracovní místa a zvýší se podíl nezaměstnaných, kteří se půjdou zaregistrovat na pracovní úřad. Pak místo nárůstu příjmů ze zisku a z daně ze závislé činnosti dojde k nárůstu výdajů na podporu v nezaměstnanosti. V některých lokalitách je ztráta velkého zaměstnavatele velmi bolestná.

Centrální banka může korigovat kurz české koruny: buď prodává devizové rezervy, pak kurz koruny roste, nebo naopak nakupuje a kurz koruny klesá.

Zadlužení státu není na zdaleka nejvyšší úrovni ve světě, a to ani v Evropě, avšak starost může způsobovat tempo zadlužování a také platební bilance. Tu má totiž ČR zápornou: Více peněz z republiky odchází, než do ní přichází.

Úroky v zásadě představují hodnotu peněz, ukazují, kolik stojí půjčka v procentech. Tyto úroky stanovuje centrální banka a tím koriguje množství peněz v oběhu. Když jsou úroky nízké, půjčuje si každý a peněz je velké množství. Pokud mají lidé dostatek peněz, jsou ochotni zaplatit i vyšší ceny, a proto na straně nabídky roste cena. Peněz je sice v oběhu více, ale jejich reálná hodnota klesá.

5.3.2 Podnikání

Investice v podnikání hrají poněkud jinou roli než investice v domácnostech. V podnikání jde o alokaci zdrojů za účelem zisku. V počátcích podnikání jsou to nutné investice do vybavení, v průběhu se většinou jedná o modernizaci společnosti nebo zvýšení kapacity. Pokud jde o alokaci volných finančních zdrojů, jde i o daňový pohled: Zvýšením investic se sníží daňový základ, což z hlediska investic představuje další klad.

Finanční páka je nástroj, pomocí něhož firma rozhoduje, zda na investování použije zdroje vlastní nebo cizí. Cizí peníze se v podstatě považují za výhodnější. Díky cizím penězům může společnost použít vlastní peníze jinde a úroky zaplacené z půjčených peněz představují daňový štít. V úvahu je nutné vzít současné zadlužení, výši úroků a návratnost investice.

5.3.3 Domácnosti

Zadlužení

Cizí peníze jsou levnější než vlastní. Tato věta, bohužel, neplatí pro domácnosti. Ty musí celý svůj dluh uhradit a nemohou si ani odečíst úroky z daní. Domácnosti musí přemýšlet, jestli předmět koupě je tak důležitý pro jejich chod, že je nutno si peníze půjčit. V dnešní době napjatých domácích rozpočtů a všeobecně nejisté budoucnosti je nutno si každou půjčku předem řádně rozmyslet. Existují věci, na které je přijatelné si peníze půjčit. Patří k nim domácí spotřebiče, automobil, vzdělání, zdravotní potřeby a nábytek. I zde musí hrát roli zdravý rozum. Pokud je automobil používán na cesty do zaměstnání, a přitom je nespolehlivý a často vyžaduje servis, pak je vhodné si nové auto pořídit. Pokud je však automobil pořizován jen pro občasné využití, pak je lépe si na něj nejdříve naspořit.

Na druhou stranu jsou věci, na které se nikdy půjčovat nemá. Jsou to např. dovolené, vánoční dárky apod.

Hypotéky

Bydlení patří k základním lidským potřebám. Nezáleží na tom, zda se jedná o pořízení bydlení zcela nového či zda se jedná o rekonstrukci bydlení stávajícího. Na obě možnosti lze využít financování hypotečním úvěrem. Tento úvěr má podstatně výhodnější sazbu než klasický spotřební úvěr a úroky snižují daň z příjmu. Úroky jsou výhodnější i proto, že půjčená částka je zajištěna nemovitostí. Hypotéka má ve své podstatě zajistit trvalé bydlení, a proto je tento dluh, který zatíží rodinné finance, vhodný v každé době. Je však třeba hlídat úrokovou míru a dobu fixace. I zde však platí úsloví, že dobře už bylo, a tak se nízké úroky, které jsou známy z let minulých, jen velmi těžko vrátí. Právě v této době řeší mnoho domácností konec fixace hypotečních úroků. Prudký nárůst úroků může při dalším financování jejich bydlení představovat vážný problém.

Investování

Investování je pravým opakem předchozích příkladů. Zde jsou naopak peníze expedovány směrem od domácností, a to s nadějí na zisk. V dnešní době stačí mnoha lidem i naděje, že o své peníze při vysoké inflaci nepřijdou. Investovat lze do mnoha věcí: do sbírek, umění, veteránů. Většina lidí si však představí burzu a akcie nebo zlato a drahé kovy. Jde to to nalézt vhodný objekt. V tomto případě je nejlepším řešením diverzifikace portfolia. Jinak řečeno to znamená od všeho trochu. Židé mají pravidlo tří loukotí. Pokud se bude investor držet pravidla tří loukotí, které funguje už stovky let, nemůže pochybit, jedná se o rozdělení investic do peněz, nemovitostí a zlata:

- **Investice do peněz** v jakékoliv formě: Zde najdeme hotovost v naší i cizí měně, peníze na bankovním účtu, ale i dluhopisy a akcie. Peníze podléhají inflaci, ale je nutné je držet pro každodenní potřeby. Akcie a dluhopisy jsou již vhodné k dlouhodobějšímu uložení financí, ale zde podstupujeme riziko ztráty.

- **Pozemky a nemovitosti**: Pozemky a nemovitosti jsou jistou, vcelku bezrizikovou investicí. Nesmí se ovšem nacházet na území postiženém válkou či přírodní katastrofou. Nemovitosti navíc podléhají opotřebení. Slovenský pojem nehnuteľnosť je výstižný: takovéto objekty nelze odnést nebo přemístit. Jejich využití je vázáno na jedno místo. Toto dilema dnes

zažívají mnozí lidé v okupovaných oblastech na Ukrajině, kteří o své majetky přišli nebo je nemohou užívat. Tyto poničené majetky se skrývají právě v pozemcích nebo domech.

Zlato a drahé kovy: tento způsob uložení hodnoty je znám už tisíce let. Než se zlato proměnilo ze surového kovu v mince, uběhlo pár tisíciletí. Bylo a stále zůstává uznávaným platidlem i do budoucna. Nelze ho synteticky vyrobit, jeho množství je omezené, těžba drahá. Z krátkodobého hlediska je investice do zlata riziková, volatilita je vysoká a roční výnosy nízké. Pokud se na investici podíváme z hlediska dlouhodobého, hodnota zlata stále roste a v budoucnosti nepochybně růst bude. Z hlediska uchování hodnoty je zlato, ale i stříbro ideální.

5.4 Poučení z krize

Podle Kohouta (2009) si lze z krize z roku 2008 přinést následující poučení:

- prognózy makroekonomických analytiků nejsou užitečné, příkladem jsou nesprávné úvahy ekonomů, že problémy americké ekonomiky budou způsobeny pasivní obchodní bilancí;
- v případě volby centrální banky mezi bankovní krizí a kvantitativním uvolňováním bude zvolena expanzivní měnová politika;
- v případě politické volby mezi krizí a dluhem čili mezi pádem bank a pádem ekonomiky se politici přiklání k nárůstu dluhů. V Evropě volí fiskální expanzi všichni politici;
- rozhodovací centra obdrží a zaregistrují důležité informace nejpozději ze všech;
- finanční trhy vykazují vyšší volatilitu než reálná ekonomika;
- různé rozpočtové a měnové politiky mají vliv na to, jak jednotlivé ekonomiky přestanou finanční krizi;
- společná evropská měna není všelék, protože působí jako zesilovač hospodářského cyklu a nízké úrokové sazby v eurozóně nutily ostatní centrální banky k udržování nízkých úrokových sazeb; pohyb kapitálu je eurem usnadněn a s ním se rozšiřovaly i toxická aktiva;
- účetní předpisy a regulace nebyly použity adekvátně, někde chyběly, jinde byly příliš svazující;
- národní měny neposkytují potřebnou stabilitu;

- státy, které si prošly finanční krizí krátce před krizí 2008, zvládly udržet stabilitu bank lépe než ostatní, poučení ze zkušenosti vedlo k opatrnější a moudřejší reakci na krizi.

Z pohledu současných krizí lze předchozí poučení aplikovat i nyní. Makroekonomické ukazatele predikují možnost finanční krize z matematického hlediska pouze v situaci, kdy nejsou žádné nepředpokládané aspekty a ekonomika dlouhodobě nepodceňuje žádný úkaz.

Kvantitativní uvolňování je problémem i v současné době, i když v současné době růst množství peněz zpomalil díky vyšším úrokovým sazbám. V zájmu ekonomické prosperity je zvýšení investic, které je závislé na výši úrokových sazeb. Pokud je ekonomika stabilní a prosperuje, pak jsou spokojeni i politici.

Měnovou politiku spravuje centrální banka, fiskální politika je v gesci politiků. Stabilita finančního sektoru má za úkol vytvořit bezpečné prostředí pro investování. V časech stability je tendence investovat, naopak v časech nejistoty je snaha o úspory.

Za covidové krize i při energetické krizi se vláda snažila podpořit spotřebu dotacemi nebo cenovými stropy na energie. Tyto výdaje, které měly za úkol zajistit finanční stabilitu obyvatel a podnikatelů, zatížily státní rozpočet.

Jak vyplývá z výsledků této práce, nejúspěšnější země jsou ty nejstabilnější. Stabilita je nejcenějším atributem při určování finančního zdraví jednotlivých zemí. Hodnota HDP a výše nezaměstnanosti mají vliv na finance jen marginálně. Ve větší míře je vliv na straně inflace, která určuje výši cenové hladiny, a na straně platební bilance, která zase určuje množství peněz přicházejících nebo odcházejících ze země.

Dalším prvkem ovlivňujícím stabilitu je výše státního dluhu a zejména rychlost jeho růstu. V dnešní době se většina zemí se potýká se dluhem, ale rozhodně nepropadají panice. Zadlužení je standardním projevem a většina zemí nemá problém tento dluh udržovat ve zvládnutelných mezích. Přílišné zadlužení zemí má negativní vliv na rating, tedy na hodnocení investičního rizika.

Finanční krize je otázkou hodnoty měny, která tkví ve vzácnosti a důvěře. Vzácnost klesá s objemem, navíc fiat měna není kryta žádnou jinou inherentní hodnotou a tisk nových peněz je prakticky neomezen. Jistě existují omezení, tisk je regulován národními bankami, ale žádný strop není dán. Banky jen korigují náhlý vzestup nebo pokles kurzu a snaží se udržet

důvěru k měně. Česká koruna je na trhu 30 let, její hodnota vzhledem k dolaru i euru stoupla, je poměrně stabilní a inflace byla až do roku 2022 také nízká. V nastalé situaci, kdy úspory střadatelů mizí v rámci desítek procent za rok, je však nutné se zamyslet nad uchováním těchto úspor. Peníze, ať už v jakékoliv formě, tj. ve formě hotovosti nebo na účtu, je vhodné udržovat jen v částce potřebné pro překonání nenadálých událostí. Ostatní volné prostředky je vhodné vázat na jinou formu uchování hodnoty. Lze je uchovávat ve formě zlata a stříbra, mincí, šperků, popřípadě uložit do nemovitostí. Výběr je nesčetný, každý má jiné preference a každý z nás má jiný pohled na vzácnost. Při výběru vhodného portfolia je nutné vzít v úvahu i rychlost a složitost přeměny na hotovost.

6 Závěr

Finanční krize společnost způsobují potíže ve vývoji společností i jednotlivců. Vždy, když vláda potřebovala na svůj provoz více prostředků, pomohla si zmnožením peněz. Získala je vyšším zdaněním obyvatel nebo přidala více peněz do oběhu. To bylo méně bolestné a lidé tolik neprotestovali. Stačilo mince zmenšit, přidat do nich další, méně hodnotný kov, nebo v dnešní moderní době jednoduše natisknout. Způsob takto získaných peněz má dnes vzletný název – kvantitativní uvolňování. Vláda si jednoduše nechá peníze vytisknout od centrální banky. Další tvorbu peněz představuje multiplikace peněz: Postačí vklad jednoho střadatele a obchodní banka je pak schopna, při určitých podmínkách, vytvořit ze 100 000 Kč okamžitě 5 000 000 Kč, což zní téměř jako ekonomický zázrak. Na první pohled se tak může zdát, že peníze nikdy nemohou dojít. Pokud se nebude dařit, stačí je začít tisknout nebo snížit úroky a podpořit půjčky.

Realita je však mnohem složitější. Takové vytištěné peníze mají jen cenu papíru, na kterém jsou natisknuty, nejsou podloženy ničím hodnotným, nebylo zapotřebí vyrobit nic navíc, postrádají inherentní hodnotu. Z pohledu ekonomiky je to jen vyšší nabídka peněz na trhu. Jak je známo, pokud je něčeho hodně, klesá to na hodnotě. Peníze, které takto vznikají, přestávají být vzácné.

Tento problém se nevyskytuje pouze v České republice. Na celém světě neexistuje v současné době měna, která by byla kryta nějakou hodnotou, například zlatem. Do roku 1971 to byl americký dolar, nyní jsou už více než padesát let veškeré měny světa kryty pouze vírou, že mají nějakou hodnotu. Navíc je naprostým standardem neustálý nárůst státních dluhů.

Finanční krize, které byly v této práci hodnoceny, mají společnou charakteristiku. Vždy jde o významné snížení hodnoty peněz. Důvody vzniku krize se však již liší. Jedním z důvodů je krize likvidity, při níž z trhu zmizí množství peněz a s nimi možnost vzít si úvěr. Tato krize je následkem jiných druhů finančních krizí, a to bankovní krize, kdy dochází k náhlému a masovému vybírání finančních prostředků z banky, které může způsobit i bankovní krach.

Další krizi představuje prasknutí cenové bubliny, která je charakterizována neúměrným nadhodnocením ceny aktiv, do nichž je investováno a jejichž hodnotu lze připodobnit k

nafouknuté mýdlové bublině.

Dále jsou z historie známé krize měnové, způsobené spekulativními útoky na měnu určité země. Tento typ krize si vyžaduje zásah centrální banky, která následně musí měnu stabilizovat. Další druhem finanční krize je krize dluhová. Projevuje se vysokým zadlužením domácností a firem. Je považována za krizi vnitřní, nebo za zadlužení státu směrem do zahraničí, tj. krizi vnější. Za poslední druh lze považovat systematickou finanční krizi. Ve své podstatě je kombinací několika výše zmíněných druhů krize a je typická pro finanční krize současnosti.

Zásadní ekonomické dopady jsou ve své podstatě u všech krizí stejné. Příčinou je vidina bezpracného zisku, kdy je vybráno určité aktivum, do něhož se investuje. Ponziho schéma nabere obrátky a první, kdo výhodně koupí, a hlavně včas prodá, na takovéto investici inkasuje zisk. Ovšem ostatní, kteří se účastní „zaručeného“ obchodu v době, kdy je cena již příliš napjatá, na tomto obchodu v lepším případě nevydělají, v tom horším prodělají, a to někdy i veškerý majetek. Nezáleží na tom, jestli se jednalo o investice do tulipánů, jihomořských pozemků, drážních cest, nemovitostí či jiné komodity. Následkem jsou zničené existence mnoha lidí, kteří nejsou schopni dostát svým závazkům. Poté se dominovým efektem jejich platební neschopnost přeneše na jejich věřitele, kteří se začnou sami potýkat s finančními a někdy i existenčními problémy. Krachy bank omezují možnost čerpání úvěrů a tím i nových investic pro rozvoj podnikání, snižuje se tak HDP, zvyšuje se počet nezaměstnaných, kteří rovněž začnou bojovat o své živobytí, a sníží se spotřeba. Takováto situace připomíná rozjetý vlak, který lze zastavit jen těžko a bolestně. Znamená to změnu hospodářské politiky, kdy se v podstatě každý musí alespoň na nějaký čas omezit, což je pro mnohé problematické.

Ekonomický vývoj v současnosti značí, že ekonomiky zkoumaných zemí nejsou v recesi. Události roku 2022 však mohou mít na křehkou stabilitu hospodářství negativní vliv.

Pokud budou brány v úvahu faktory, kterými jsou rychlý nárůst zadlužení, především České republiky, válka na Ukrajině, energetická krize nabírající na síle již od roku 2021 a doznívající pandemie COVID-19, pak lze v krátkodobém až střednědobém horizontu očekávat finanční a ekonomickou krizi. Není jisté, zda ji můžeme očekávat již v roce 2023, ale do několika let ji lze predikovat poměrně s jistotou. Již dnes je vhodné se na krizi připravit a eliminovat ztráty.

Největším problémem domácností i firem bude vyčerpání finančních rezerv, konec fixace hypoték a nárůst cen. Pokud již před touto situací část společnosti balancovala na hraně se svým rozpočtem, prudký nárůst cen způsobí existenční potíže nejen nízkopříjmovým domácnostem.

Ochrana financí před znehodnocením je jediná: nedržet mnoho peněz. Je třeba nechávat si jen nezbytně nutnou rezervu a zbytek peněz převést do drahých kovů, uměleckých děl, veteránů, sbírek a podobně. Finance je možné vložit do akcií, fondů či dluhopisů, další možnosti jsou například startupy či půjčky. Záleží jen na ochotě riskovat. Někdo chce jen uchovat hodnotu nebo eliminovat inflaci, jiný preferuje méně zaručené obchody s možností vyššího zisku, avšak s rizikem ztráty vstupní investice.

Finanční krize je vlastně ztráta důvěry v peníze. Pokud něco získáme jednoduše, nevážíme si toho. I to je možným důvodem dnešní krize, levné peníze, kterých je příliš mnoho v oběhu. Legislativa na ochranu finančního trhu a potažmo financí je relativně rozsáhlá a upravuje mnoho možných situací, avšak pouhá existence zákonů, vyhlášek a nařízení nestačí. Nejdůležitější je příslušná opatření dodržovat a toto dodržování přísně kontrolovat.

I kdybychom nyní žili v ideálním světě, kterému vládne stoprocentně morální lidská společnost důsledně dodržující veškeré zákonné předpisy, stále bude přetrvávat problém s velkým množstvím peněz v oběhu. Řešením je snížit množství volných peněz na trhu jejich postupným stahováním z oběhu.

7 Bibliografie

15 MOŽNOSTÍ, DO ČEHO INVESTOVAT V 2022 [KOMPLETNÍ PRŮVODCE]: Jak investovat peníze, 2022. In: *ZIBO* [online]. [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://www.ziba.cz/do-ceho-investovat/>

ABNETT, Kate, Gabriela BACZYNSKA a Philip BLENKINSOP, 2022. EU countries are scrambling over gas price caps. In: *Reuters* [online]. Londýn [cit. 2022-10-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/eu-countries-back-energy-windfall-levies-turn-gas-price-cap-2022-09-30/>

AIGINGER, Karl, 2022. The current economic crisis: causes, cures and consequences: Österreichisches Institut Für Wirtschaftsforschung. Wien. In: *Österreichisches Institut Für Wirtschaftsforschung. Wien* [online]. Wien [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/economy/growth/43558074.pdf>

BAŽANTOVÁ, Ilona, 2010. *Ekonomie regulace: lekce z globální finanční krize*. 1. vyd. Praha: Vladimír Lelek. ISBN 978-80-904837-0-5.

BBC, 2022. Country profile Switzerland. In: *BBC* [online]. Londýn [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17980650>

BRČÁK, Josef, 2012. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-369-8.

BUŘINSKÁ, Barbora, 2008. *Pohled do historie: jak začala velká hospodářská krize v roce 1929* [online]. [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/hypoteky-a-pujcky/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929.A081022_135219_bank_bab.

Cenné papíry. Cenný papír [online], 2022. [cit. 2022]. Dostupné z: <https://www.cennypapir.cz/>

Centrální depozitář cenných papírů - informace a služby pro veřejnost i profesionály [online], 2022. [cit. 2022]. Dostupné z: <https://www.cdcp.cz/cs/>

COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns

Hopkins University (JHU) [online], 2022. Baltimor: Johns Hopkins University (JHU) [cit. 2022-10-02]. Dostupné z:

<https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/dashboards/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

ČERNOHORSKÝ, Jan, 2020. *Finance: od teorie k realitě*. První vydání. Praha: Grada Publishing. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.

ČERNÝ, Hynek, 2016. *Příčiny a rozdělení finančních krizí* [online]. Derivat 2016 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z:

http://www.derivat.sk/files/2016%20casopis%20financne%20trhy/FT_2_2016_Priciny%20a%20klasifikace%20krizi.pdf. ISSN 1336-5711.

Česká národní banka [online], 2022. Praha [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/>

ČESKÁ SPOŘITELNA, 2020. Koronavirus jako akcelerátor trendů. In: *Česká spořitelna* [online]. Praha [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://www.csas.cz/cs/firmy/articles/koronavirus-jako-akcelerator-trendu-jak-pandemie-ovlivni-robotizaci-ci-elektromobilitu>

Čína, 2022. In: *Aktuálně* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/geografie/staty-a-mesta/cina/r~i:wiki:2003/>

DAŇHEL, Jaroslav, 2022. Důvěra v ratingové agentury byla otřesena. In: *O pojištění* [online]. [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: <https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/duvera-v-ratingove-agentury-byla-otresena/c:1119/>

DE SOTO, Jesús Huerta, 2009. *Peníze, Banky a hospodářské krize*. Praha: ASPI, a.s. společně s Liberálním institutem. ISBN 978-0-945466-39-0.

DELOITTE, 2022. Jak si povede česká ekonomika v roce 2022? Prognóza Deloitte. In: *FinTimes* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://fintimes.cz/ceska-ekonomika-v-roce-2022/>

DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-075-1.

DVOŘÁK, Tomáš, 2023. Energetická krize a její příčiny, projevy a možnosti řešení: Equity

Solutions Appraisals s.r.o. - znalecká kancelář. In: *EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo* [online]. Praha [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/energeticka-krize-a-jeji-priciny-projevy-a-moznosti-reseni-115367.html>

EKONÓMIA ĽUDSKOU REČOU, 2022. *Proč je elektřina tak DRAHÁ? Jak trh s elektřinou funguje?: Ekonomía ľudskou rečou* [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2LOXSrNWS3k>

Ekonomika EU, 2022. In: *Patria* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/slovník/560/ekonomika-eu.html>

FOREX, 2021. *Typy finančních krizí - K obchodníkům 2021 - Forex* [online]. Forex [cit. 2021-09-27]. Dostupné z: <https://cs.id-forex.com/types-of-financial-crises>

FOSTER, John a Fred MAGDOFF, 2009. *Hospodářská krize: Příčiny a následky*. Praha: Grimmer. ISBN 978-80-902831-1-4.

General government gross debt (Percent of GDP), 2022. In: *International Monetary Fund* [online]. Washington [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/>

GOLDBERG, Dror, 2005. *Slavné mýty o "fiat penězích"* [online]. [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/186544/pdf>. ISSN 0022-2879.

HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ, 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-497-0.

Historie regulace a dohledu finančního trhu, 2022. In: *Česká národní banka* [online]. [cit. 2022-10-14]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/

HOLDER, Josh, Lauren LEATHERBY, Anton TROIANOVSKI a Wej-i CCHAJ, 2023. The West tried to isolate Russia. It didn't work out. In: *New York Times* [online]. New York [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/es/interactive/2023/03/02/espanol/rusia-sanciones-aislamiento.html>

INDEX, The, 2022. Exports, Imports. In: *The Economic complexity Index* [online]. [cit. 2022-12-31]. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/country/>

IROZHLAS, 2022. In: *180 českých obcí, pět krajů. Na účtech Sberbank zůstalo téměř šest*

miliard korun [online]. Praha [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/sberbank-banka-obce-kraje-penize_2203260700_ako

JACKSON, Patricia, Craig FURFINE, Hans GROENEVELD, Diana HANCOCK, David JONES, William PERRAUDIN, Lawrence RADECKI a Masao YONEYAMA, 1999. : *Capital requirements and bank behaviour: the impact of the basle accord: Basle committee on banking supervision* [online]. n, Switzerland: Bank for International Settlements [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: https://www.bis.org/publ/bcbs_wp1.pdf

JANÁČKOVÁ, Stanislava, 2016. *Lesk a bída měnové politiky - Peníze tajemství zbavené?*. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 9788075420008.

JAROLÍM, Jaroslav, 2021. *Finanční krize – její příčiny a konkrétní případy* [online]. 2021-10-02 [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <https://kryptomagazin.cz/financni-krize-jeji-priciny-a-konkretni-pripady/>

JÍLEK, Josef, 2009. *Finanční trhy a investování*. Praha: Grada. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-1653-4.

JÍLEK, Josef, 2013. *Finance v globální ekonomice I: Peníze a platební styk*. Grada. ISBN 978-80-247-3893-2.

JUREČKA, Václav, 2022. *Makroekonomie: 3., aktualizované a rozšířené vydání*. 3. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0251-8.

JUREČKA, Václav, 2017. *Makroekonomie: 3., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada.

KANTA, Anna, 2022. Kdy dojde k zastropování cen energií a kolik Češi ušetří. In: *E15* [online]. Praha: Czech News Center a.s. [cit. 2022-10-23]. ISSN 1803-4543. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/prehledne-kdy-dojde-k-zastropovani-cen-energi-a-kolik-cesi-usetri-1393392>

KOHOUT, Pavel, 2009. Poučení z krize roku 2008: víme, že nic nevíme?. In: *Akcie.cz* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.akcie.cz/odborne-clanky/59991-pouceni-z-krize-roku-2008-vime-ze-nic-nevime>

KOHOUT, Pavel, 2010. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2.,

rozš. vyd. Praha: Grada. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-802-4735-832.

KOHOUT, Pavel, 2011. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4019-5.

KOMÁREK, Luboš a Petr POLÁK, 2022. Rizika dvojích deficitů exportně orientovaných evropských ekonomik. In: *Česká národní banka* [online]. Praha [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Rizika-dvojich-deficitu-exportne-orientovanych-evropskych-ekonomik/

KOZÁK, Kryštof, Tomáš WEISS a Helena SCHULZOVÁ, 2012. *Dopady krize v euroatlantickém prostoru*. 1. vyd. Praha: Dokořán. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-444-5.

KRASTEV, Ivan, 2020. *Už je zítra?, aneb, Jak pandemie mění Evropu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Politeia (Karolinum). ISBN 978-80-246-4647-3.

KRUGMAN, Paul a Eva KŘÍSTKOVÁ, 2009. *Návrat ekonomické krize*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-984-3.

KŘEPELKA, Filip, 2022. *Právo pandemie covidu-19: náčrt celkového obrazu: Časopis zdravotnického práva abioetiky: Vol 10, No 2* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-10-06]. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal>

KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ, 2006. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-455-4.

LIPOVSKÁ, Hana, 2017. *Moderní ekonomie*. Praha 2017: Grada. ISBN 978-80-271-0120-7.

NERUDOVA, Danuše, 2022. *Home Laser shop.gweikecloud.com Order Now Reklama 1 z 2 · 0:09 shop.gweikecloud.com Přeskočit reklamy 1:21 / 1:37 Danuše Nerudová - Ekonomický pohled na válku na Ukrajině*. Liberec. Dostupné také z: https://www.youtube.com/watch?v=uO3JM_6-cf4&t=3900s

NEUMANN, Pavel, Pavel ŽAMBERSKÝ a Martina JIRÁNKOVÁ, 2010. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-802-4732-763.

NOVOTNÝ, Radovan, 2009. *INVESTUJEME* [online]. [cit. 2022-05-23]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/clanky/prvni-celosvetova-krize-1873-pricina-a-nasledky/>. ISSN 1802-5900.

- PARTNERS MEDIA, S.R.O., 2002. *Burzovní krachy: Jihomořská bublina v Anglii (1720)* [online]. 2002-02-22 [cit. 2022-08-19]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/investice/14701-burzovni-krachy-jihomorska-bublina-v-anglii-1720>. ISSN 1213-2217.
- PATRIA, 2022a. Ekonomika Japonsko. In: *Patria* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/slovník/561/ekonomika-japonsko.html>
- PATRIA, 2022b. Ekonomika Ruska. In: *Patria* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/slovník/557/ekonomika-rusko.html>
- PATRIA, 2022c. Ekonomika USA. In: *Patria* [online]. Praha [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/slovník/556/ekonomika-usa.html>
- PAVLÁT, Vladislav a Antonín KUBÍČEK, 2010. *Regulace a dohled nad finančními trhy*. 2. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s.,. ISBN 978-80-7408-036-4 94.
- POLOUČEK, Stanislav, 2009. *Peníze, banky, finanční trhy*. V Praze: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-807-4001-529.
- PŮLPÁNOVÁ, Karolína, 2021. *Ozdravné postupy a řešení krize bank*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-614-9.
- Ratingové agentury, 2022. In: *Česká národní banka* [online]. Praha [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/srovnavaci-tabulka/
- REJNUŠ, Oldřich, 2016. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3671-6.
- ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK, 2016. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-802-4758-589.
- ROUBINI, Nouriel a Stephen MIHN, 2011. *Krizová ekonomie: Budoucnost finančnictví v kostce*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4102-4.
- SIRŮČEK, Pavel, 2007. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: (vývoj, současnost, výhledy)*. Slaný: Melandrium. ISBN 978-80-86175-53-9.
- SKOPEČEK, Jan, 2022. *Jan Skopeček: Válka na Ukrajině přináší řadu problémů. Energetická krize ale začínala už před invazí: Hospodářská komora České republiky*

[online]. Praha [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.youtube.com/channel/UCt0D9EbQfm_KZKX1FXO8duw

Stock market crash of 1929, 2022. In: *Moneyzine* [online]. [cit. 2022-09-27]. Dostupné z: <https://moneyzine.com/investments/stock-market-crash-of-1929/>

STROUKAL, Dominik, 2021. *Ekonomické bubliny - druhé rozšířené vydání*. 2. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3172-3.

ŠIMÍČEK, Vojtěch, 2013. *Finanční ústava*. Brno: MUNI Press. ISBN 978-80-210-6214-6.

ŠOBA, Oldřich, Martin ŠIRŮČEK a Roman PTÁČEK, 2013. *Finanční matematika v praxi*. Praha: Grada.

TRTÍKOVÁ, Světla, 2000. *Využití finanční páky při řízení českého podniku*. Pardubice. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Ing. Ivana Kraftová, CSc.

TULARM, Gurudeo a Bhuvaneswari SUBRAMANIAN, 2013. *Model of Financial Crises: A Critical Analysis of Models Leading to the Global Financial Crisis* [online]. Global Journal of Business Research [cit. 2022-09-13]. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2148594> TÝDEN.CZ

Vědci potvrdili přírodní původ koronaviru SARS-CoV-2, 2022. In: *BIOTRIN* z.s. [online]. Praha: Webdesign MHServis.cz [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: <https://www.biotrin.cz/vedci-potvrdili-prirodni-puvod-koronaviru-sars-cov-2/>

WOLF, Martin, 2016. *Posuny a otřesy: ponaučení z finanční krize*. Vydání první. Přeložil Jiří ZATLOUKAL. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-5448-7.

WOLF, Petr, 2022. Cena uhlí pro domácnosti: od 569 Kč za metr. In: *Ceny energie* [online]. 2022: Cenyenergie.cz [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.cenyenergie.cz/cena-uhli-pro-domacnosti-metrak-orech-polske/#/promo-elementy>

Zpráva o inflaci, 2022. In: *Česká národní banka* [online]. Praha [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/galleries/zpravy_o_inflaci/2009/2009_II/download/zoi_II_2009.pdf

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratek

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1	Multiplikace peněz	17
Obrázek 2	Aktuální cena zlata	20
Obrázek 3	Finanční trh – nejčastější členění	23
Obrázek 4	Stupně hodnocení u vybraných ratingových agentur	28
Obrázek 5	Hospodářský cyklus	29
Obrázek 6	Srovnání ekonomiky ČR v letech 2011 a 2015.....	30
Obrázek 7	Nástroje měnové politiky	37
Obrázek 8	Schéma finanční krize	41
Obrázek 9	Vývoj ceny tulipánových cibulek.....	42
Obrázek 10	Jak zchudnout vs. jak zbohatnout.....	46
Obrázek 11	Souvislosti vzniku a průběhu americké úvěrové krize.....	51
Obrázek 12	Vývoj celkového zadlužení USA v poměru k HDP	52
Obrázek 13	Příčiny vzniku krize	53
Obrázek 14	Vývoj úvěrů sektoru domácnosti v mil. korun.....	55
Obrázek 15	Vztah míry inflace k inflačnímu cíli v letech 2007-2008	56
Obrázek 16	Společné rysy finančních krizí	59
Obrázek 17	Výskyt COVID-19 ve světě	61
Obrázek 18	Nákladová křivka el.energie EUR/MWh	65
Obrázek 19	Magický čtyřúhelník EU	83
Obrázek 20	Magický čtyřúhelník Japonsko	84
Obrázek 21	Magický čtyřúhelník ČR.....	85
Obrázek 22	Magický čtyřúhelník USA	86
Obrázek 23	Magický čtyřúhelník Čína.....	87
Obrázek 24:	Magický čtyřúhelník Rusko	88
Obrázek 25	Magický čtyřúhelník Švýcarsko.....	89
Obrázek 26	Ratingové hodnocení vybraných zemí	90
Obrázek 27	Ceny zlata - 100 let historický graf.....	101
Obrázek 28	Vývoj kurzu USD vůči EUR.....	112

Obrázek 29	Vývoj ceny plynu	145
Obrázek 30	Vývoj ceny elektřiny	146

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1	Dvoutýdenní repo sazba.....	57
Tabulka 2	Komparace	68
Tabulka 3	Hodnocení vybraných zemí	82
Tabulka 4	Prognóza a skutečnost rok 2022.....	91
Tabulka 5	Předpokládaný vývoj HDP.....	93
Tabulka 6	Předpokládaný vývoj inflace.....	94
Tabulka 7	Inflace v letech 2001-2021 vybrané země	133
Tabulka 8	Platební bilance v letech 2001-2021 vybrané země.....	134
Tabulka 9	HDP na obyvatele v letech 2001-2021 vybrané země	135
Tabulka 10	Nezaměstnanost v letech 2001-2021 vybrané země	136
Tabulka 11	Veřejný dluh v letech 2001-2021 vybrané země	138
Tabulka 12	Růst HDP v letech 2001-2021 vybrané země	139
Tabulka 13	Podíl zdrojů na výrobě elektrické energie.....	141
Tabulka 14	Tabulka dat komparace Magický čtyřúhelník.....	141
Tabulka 15	Příklad ztráty hodnoty peněz na hotovosti	144
Tabulka 16	Vývoj ceny uhlí.....	146
Tabulka 17	Prodejní cena uhlí v roce 2023.....	147
Tabulka 18	Bazický index CPI	147
Tabulka 19	Ukazatele HDP a inflace rok 2022.....	147
Tabulka 20	Vývoj nominální mzdy.....	148

8.3 Seznam grafů

Graf 1	Úmrtnost v ČR v letech 2012-2021	63
Graf 2	Růst HDP v letech 2001–2021	77
Graf 3	Inflace v letech 2001-2021	78
Graf 4	Nezaměstnanost 2001-2021	79
Graf 5	Platební bilance v letech 2001-2021	80

Graf 6	Zadlužení vybraných států v % HDP	81
Graf 7	Vývoj počtu ekonomických subjektů	99
Graf 8	Spotřební koš pro výpočet indexu	104
Graf 9	Bazický index CPI.....	105
Graf 10	Vývoj nominální a reálné mzdy 2001–2022	106

8.4 Seznam použitých zkratk

CZK	Česká koruna
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECB	Evropská centrální banka
ERÚ	Energetický regulační úřad
EU	Evropská unie
EUR	Euro
FED	Federální rezervní systém
HDP	hrubý domácí produkt
I	inflace
N	nezaměstnanost
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
p.b.	procentní bod
PB	platební bilance
PMR	povinné minimální rezervy
ROA	návratnost vlastních aktiv
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

Přílohy

Tabulka 7 Inflace v letech 2001-2021 vybrané země

Inflace	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	0,72	4,66	-0,74	21,48	0,99	2,83	3,37
2002	-0,73	1,90	-0,92	15,79	0,64	1,59	2,42
2003	1,13	0,12	-0,26	13,66	0,64	2,27	2,09
2004	3,82	2,76	-0,01	10,89	0,80	2,68	2,29
2005	1,78	1,86	-0,28	12,69	1,17	3,39	2,49
2006	1,65	2,53	0,25	9,67	1,06	3,23	2,67
2007	4,82	2,85	0,06	9,01	0,73	2,85	2,51
2008	5,93	6,36	1,38	14,11	2,43	3,84	4,16
2009	-0,73	1,02	-1,35	11,65	-0,48	-0,36	0,84
2010	3,18	1,47	-0,73	6,85	0,69	1,64	1,53
2011	5,55	1,92	-0,27	8,44	0,23	3,16	3,29
2012	2,62	3,29	-0,04	5,07	-0,69	2,07	2,66
2013	2,62	1,44	0,34	6,75	-0,22	1,46	1,22
2014	1,92	0,34	2,76	7,82	-0,01	1,62	0,20
2015	1,44	0,31	0,80	15,53	-1,14	0,12	-0,06
2016	2,00	0,68	-0,13	7,04	-0,43	1,26	0,18
2017	1,59	2,45	0,48	3,68	0,53	2,13	1,43
2018	2,07	2,15	0,99	2,88	0,94	2,44	1,74
2019	2,90	2,85	0,47	4,47	0,36	1,81	1,63
2020	2,42	3,16	-0,02	3,38	-0,73	1,23	0,50
2021	0,98	3,84	-0,23	6,69	0,58	4,70	2,55

Inflace	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
Průměr	2,27	2,28	0,12	9,41	0,39	2,19	1,89

Zdroj: Světové ukazatele rozvoje | Databanka (worldbank.org)

Tabulka 8 Platební bilance v letech 2001-2021 vybrané země

Platební bilance	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	1,30	-4,83	1,99	10,82	6,81	-3,72	-0,37
2002	2,41	-5,07	2,60	8,01	6,96	-4,17	0,12
2003	2,59	-5,69	3,08	7,73	11,03	-4,56	0,08
2004	3,53	-3,72	3,73	9,81	12,83	-5,20	0,50
2005	5,79	-2,09	3,52	11,11	11,59	-5,75	0,00
2006	8,42	-2,45	3,83	9,57	12,74	-5,91	-0,28
2007	9,95	-4,59	4,65	5,66	8,65	-5,09	-0,23
2008	9,15	-1,86	2,78	6,30	1,53	-4,72	-1,44
2009	4,77	-2,26	2,77	4,05	6,11	-2,62	0,32
2010	3,91	-3,55	3,85	4,58	13,49	-2,87	0,60
2011	1,80	-2,09	2,05	4,71	6,81	-2,92	0,67
2012	2,52	-1,55	1,01	3,22	9,45	-2,57	1,68
2013	1,55	-0,53	0,88	1,44	10,15	-2,02	2,46
2014	2,25	0,18	0,74	2,70	7,53	-2,11	2,47
2015	2,65	0,45	3,07	4,93	9,44	-2,24	2,89
2016	1,70	1,78	3,85	1,91	8,00	-2,12	3,23

Platební bilance	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2017	1,53	1,55	4,16	2,02	6,26	-1,85	3,04
2018	0,17	0,45	3,51	6,86	6,08	-2,14	2,88
2019	0,72	0,33	3,37	3,99	5,44	-2,09	2,45
2020	1,69	2,00	2,88	2,39	2,82	-2,97	2,30
2021	1,79	-0,83	2,86	6,87	9,29	-3,68	2,51
Průměr	3,34	-1,64	2,91	5,65	8,24	-3,40	1,23

Zdroj: (General government gross debt (Percent of GDP), 2022)

Tabulka 9 HDP na obyvatele v letech 2001-2021 vybrané země

HDP na obyvatele v USD	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	1053,11	6637,04	34406,18	2100,35	39727,85	37133,62	17199,11
2002	1148,51	8060,87	32820,79	2377,53	42578,76	37997,76	18761,14
2003	1288,64	9818,57	35387,04	2975,13	49470,40	39490,27	22968,35
2004	1508,67	11749,85	38298,98	4102,36	54878,47	41724,63	26308,68
2005	1753,42	13430,67	37812,90	5323,46	56546,79	44123,41	27344,67
2006	2099,23	15261,80	35991,55	6920,19	59300,62	46302,00	29093,78
2007	2693,97	18466,55	35779,02	9101,25	65359,52	48050,22	33591,39
2008	3468,30	22804,58	39876,30	11635,27	74572,23	48570,05	37050,45
2009	3832,24	19861,70	41309,00	8562,81	72083,17	47194,94	33484,21
2010	4550,45	19960,07	44968,16	10675,00	77117,13	48650,64	32970,72

HDP na obyvatele v USD	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2011	5614,35	21871,27	48760,08	14311,08	91254,03	50065,97	35756,33
2012	6300,62	19870,80	49145,28	15420,88	86547,67	51784,42	33158,89
2013	7020,34	20133,17	40898,65	15974,64	88109,49	53291,13	34578,05
2014	7636,12	19890,92	38475,40	14095,65	89684,71	55123,85	35286,12
2015	8016,43	17829,70	34960,64	9313,01	84776,14	56762,73	30485,03
2016	8094,36	18575,23	39375,47	8704,90	83073,28	57866,74	31186,51
2017	8816,99	20636,20	38834,05	10720,33	83352,09	59914,78	33094,41
2018	9905,34	23419,74	39727,12	11287,36	86388,40	62805,25	35753,37
2019	10143,84	23660,15	40458,00	11536,25	85334,52	65094,80	35089,28
2020	10408,67	22933,50	39918,17	10161,98	87100,41	63027,68	34191,83
2021	12556,33	26378,50	39285,16	12172,79	93457,44	69287,54	38234,13
Průměr	5614,76	18154,80	39356,57	9403,44	73843,48	51631,54	31218,40

Zdroj: Světové ukazatele rozvoje | Databanka (worldbank.org)

Tabulka 10 Nezaměstnanost v letech 2001-2021 vybrané země

Nezam.	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	7,99	3,80	5,02	8,98	2,49	4,73	8,35
2002	7,02	4,24	5,39	7,88	2,92	5,78	8,61
2003	7,54	4,58	5,25	8,21	4,12	5,99	8,95
2004	8,21	4,49	4,73	7,76	4,32	5,53	9,24

Nezam.	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2005	7,93	4,52	4,45	7,12	4,44	5,08	9,02
2006	7,15	4,43	4,19	7,06	4,00	4,62	8,31
2007	5,32	4,35	3,89	6,00	3,65	4,62	7,43
2008	4,39	4,59	4,00	6,21	3,35	5,78	7,48
2009	6,66	4,72	5,07	8,30	4,12	9,25	9,54
2010	7,28	4,53	5,10	7,37	4,80	9,63	10,07
2011	6,71	4,55	4,55	6,54	4,40	8,95	10,11
2012	6,98	4,57	4,36	5,44	4,48	8,07	11,29
2013	6,95	4,59	4,00	5,46	4,75	7,37	11,93
2014	6,11	4,61	3,60	5,16	4,83	6,17	11,60
2015	5,05	4,63	3,40	5,57	4,80	5,28	10,84
2016	3,95	4,53	3,10	5,56	4,92	4,87	10,01
2017	2,89	4,44	2,80	5,21	4,80	4,36	9,05
2018	2,24	4,28	2,40	4,85	4,71	3,90	8,17
2019	2,01	4,52	2,40	4,50	4,39	3,67	7,53
2020	2,55	5,00	2,80	5,59	4,82	8,05	7,83
2021	2,89	4,82	2,80	5,01	5,32	5,46	7,76
průměr	5,61	4,51	3,97	6,37	4,31	6,06	9,20

Zdroj: Světové ukazatele rozvoje | Databanka (worldbank.org)

Tabulka 11 Veřejný dluh v letech 2001-2021 vybrané země

Dluh v % HDP	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	24,60	22,70	145,10	44,40	51,10	53,10	65,40
2002	25,90	25,80	154,10	37,60	57,70	55,50	65,40
2003	26,80	28,20	160,00	28,30	56,90	58,60	66,60
2004	26,40	28,40	169,50	20,80	57,80	66,20	66,70
2005	26,30	27,70	174,30	14,90	54,90	65,50	67,00
2006	25,60	27,60	174,00	9,80	48,50	64,20	64,80
2007	29,20	27,30	172,80	8,00	44,80	64,60	62,20
2008	27,20	28,10	180,70	7,40	44,80	73,50	65,40
2009	34,60	33,40	198,70	9,90	43,10	86,70	75,50
2010	33,90	37,10	205,70	10,10	41,50	95,20	80,50
2011	33,80	39,70	219,10	10,30	41,90	99,50	82,70
2012	34,40	44,20	226,10	11,20	42,60	103,10	86,60
2013	37,00	44,40	229,60	12,30	42,00	104,60	88,80
2014	40,00	41,90	233,50	15,10	42,10	104,60	89,00
2015	41,50	39,70	228,40	15,30	42,20	105,20	87,00
2016	48,20	36,60	232,50	14,80	40,90	107,20	86,10
2017	51,70	34,20	231,40	14,30	41,80	106,20	83,50
2018	53,80	32,10	232,30	13,60	39,80	107,50	81,40
2019	57,20	30,00	236,30	13,70	39,60	108,80	79,10
2020	68,10	37,60	259,40	19,20	43,30	134,50	91,50
2021	71,50	42,00	262,50	17,00	42,10	128,10	89,80

Dluh v % HDP	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
průměr	38,94	33,75	206,00	16,57	45,69	90,11	77,38

Zdroj: Světové ukazatele rozvoje | Databanka (worldbank.org)

Tabulka 12 Růst HDP v letech 2001-2021 vybrané země

Růst HDP v %	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2001	8,34	3,04	0,39	5,10	1,58	0,95	2,18
2002	9,13	1,57	0,04	4,70	-0,01	1,70	1,11
2003	10,04	3,58	1,54	7,30	-0,05	2,80	0,91
2004	10,11	4,81	2,19	7,20	2,82	3,85	2,59
2005	11,39	6,60	1,80	6,40	2,88	3,48	1,92
2006	12,72	6,77	1,37	8,20	4,02	2,78	3,49
2007	14,23	5,57	1,48	8,50	4,00	2,01	3,15
2008	9,65	2,69	-1,22	5,20	2,76	0,12	0,64
2009	9,40	-4,66	-5,69	-7,80	-2,08	- 2,60	- 4,35
2010	10,64	2,43	4,10	4,50	3,27	2,71	2,25
2011	9,55	1,76	0,02	4,30	1,92	1,55	1,86
2012	7,86	-0,79	1,37	4,02	1,22	2,28	- 0,71
2013	7,77	-0,05	2,01	1,76	1,82	1,84	- 0,03
2014	7,43	2,26	0,30	0,74	2,45	2,29	1,58
2015	7,04	5,39	1,56	-1,97	1,66	2,71	2,31

Růst HDP v %	Čína	Česká republika	Japonsko	Rusko	Švýcarsko	USA	EU
2016	6,85	2,54	0,75	0,19	2,05	1,67	2,01
2017	6,95	5,17	1,68	1,83	1,58	2,26	2,82
2018	6,75	3,20	0,58	2,81	2,92	2,92	2,07
2019	5,95	3,03	-0,24	2,20	1,21	2,29	1,83
2020	2,24	-5,80	-4,51	-2,68	-2,39	- 3,40	- 5,96
2021	8,11	3,34	1,62	4,82	3,69	5,67	5,38
průměr	8,67	2,50	0,53	3,20	1,78	1,90	1,29

Zdroj: Světové ukazatele rozvoje | Databanka (worldbank.org)

Tabulka 13 Podíl zdrojů na výrobě elektrické energie

Zdroje	% podíl
Hnědé uhlí	36
Zemní plyn	8
Ostatní plyny	2
Černé uhlí	2
Přečerpávací	2
Jaderné palivo	37
Bioplyn	3
Biomasa	3
Fotovoltaika	3
Vodní	3
Větrné	0,9
BRKO	0,1

Tabulka 14 Tabulka dat komparace Magický čtyřúhelník

	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
Rok	Čína	Čína	Čína	Čína	ČR	ČR	ČR	ČR
1998	0,03	-0,77	7,85		-0,02	10,70	-0,36	
1999	0,02	-1,40	7,66		-0,02	2,14	1,38	
2000	0,02	0,35	8,49	3,26	-0,04	3,78	4,00	8,76
2001	0,01	0,72	8,34	3,80	-0,05	4,66	3,04	7,99
2002	0,02	-0,73	9,13	4,24	-0,05	1,90	1,57	7,02
2003	0,03	1,13	10,04	4,58	-0,06	0,12	3,58	7,54
2004	0,04	3,82	10,11	4,49	-0,04	2,76	4,81	8,21
2005	0,06	1,78	11,39	4,52	-0,02	1,86	6,60	7,93
2006	0,08	1,65	12,72	4,43	-0,02	2,53	6,77	7,15
2007	0,10	4,82	14,23	4,35	-0,05	2,85	5,57	5,32
2008	0,09	5,93	9,65	4,59	-0,02	6,36	2,69	4,39
2009	0,05	-0,73	9,40	4,72	-0,02	1,02	-4,66	6,66

	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
2010	0,04	3,18	10,64	4,53	-0,04	1,47	2,43	7,28
2011	0,02	5,55	9,55	4,55	-0,02	1,92	1,76	6,71
2012	0,03	2,62	7,86	4,57	-0,02	3,29	-0,79	6,98
2013	0,02	2,62	7,77	4,59	-0,01	1,44	-0,05	6,95
2014	0,02	1,92	7,43	4,61	0,00	0,34	2,26	6,11
2015	0,03	1,44	7,04	4,63	0,00	0,31	5,39	5,05
2016	0,02	2,00	6,85	4,53	0,02	0,68	2,54	3,95
2017	0,02	1,59	6,95	4,44	0,02	2,45	5,17	2,89
2018	0,00	2,07	6,75	4,28	0,00	2,15	3,20	2,24
2019	0,01	2,90	5,95	4,52	0,00	2,85	3,03	2,01
2020	0,02	2,42	2,24	5,00	0,02	3,16	-5,80	2,55
2021	0,02	0,98	8,11	4,82	-0,01	3,84	3,34	2,89
	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
Rok	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Japonsko	Rusko	Rusko	Rusko	Rusko
1998	0,03	0,66	-1,27		0,00	27,69	-5,30	
1999	0,02	-0,34	-0,33		0,11	85,75	6,40	
2000	0,03	-0,68	2,76	4,75	0,18	20,80	10,00	10,58
2001	0,02	-0,74	0,39	5,02	0,11	21,48	5,10	8,98
2002	0,03	-0,92	0,04	5,39	0,08	15,79	4,70	7,88
2003	0,03	-0,26	1,54	5,25	0,08	13,66	7,30	8,21
2004	0,04	-0,01	2,19	4,73	0,10	10,89	7,20	7,76
2005	0,04	-0,28	1,80	4,45	0,11	12,69	6,40	7,12
2006	0,04	0,25	1,37	4,19	0,10	9,67	8,20	7,06
2007	0,05	0,06	1,48	3,89	0,06	9,01	8,50	6,00
2008	0,03	1,38	-1,22	4,00	0,06	14,11	5,20	6,21
2009	0,03	-1,35	-5,69	5,07	0,04	11,65	-7,80	8,30
2010	0,04	-0,73	4,10	5,10	0,05	6,85	4,50	7,37
2011	0,02	-0,27	0,02	4,55	0,05	8,44	4,30	6,54
2012	0,01	-0,04	1,37	4,36	0,03	5,07	4,02	5,44
2013	0,01	0,34	2,01	4,00	0,01	6,75	1,76	5,46
2014	0,01	2,76	0,30	3,60	0,03	7,82	0,74	5,16
2015	0,03	0,80	1,56	3,40	0,05	15,53	-1,97	5,57
2016	0,04	-0,13	0,75	3,10	0,02	7,04	0,19	5,56
2017	0,04	0,48	1,68	2,80	0,02	3,68	1,83	5,21
2018	0,04	0,99	0,58	2,40	0,07	2,88	2,81	4,85
2019	0,03	0,47	-0,24	2,40	0,04	4,47	2,20	4,50

	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
2020	0,03	-0,02	-4,51	2,80	0,02	3,38	-2,68	5,59
2021	0,03	-0,23	1,62	2,80	0,07	6,69	4,82	5,01
	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
Rok	Švýcarsko	Švýcarsko	Švýcarsko	Švýcarsko	USA	USA	USA	USA
1998	0,08	0,02	3,07		-0,02	1,55	4,48	
1999	0,08	0,81	1,75		-0,03	2,19	4,79	
2000	0,11	1,56	3,98	2,67	-0,04	3,38	4,08	3,99
2001	0,07	0,99	1,58	2,49	-0,04	2,83	0,95	4,73
2002	0,07	0,64	-0,01	2,92	-0,04	1,59	1,70	5,78
2003	0,11	0,64	-0,05	4,12	-0,05	2,27	2,80	5,99
2004	0,13	0,80	2,82	4,32	-0,05	2,68	3,85	5,53
2005	0,12	1,17	2,88	4,44	-0,06	3,39	3,48	5,08
2006	0,13	1,06	4,02	4,00	-0,06	3,23	2,78	4,62
2007	0,09	0,73	4,00	3,65	-0,05	2,85	2,01	4,62
2008	0,02	2,43	2,76	3,35	-0,05	3,84	0,12	5,78
2009	0,06	-0,48	-2,08	4,12	-0,03	-0,36	-2,60	9,25
2010	0,13	0,69	3,27	4,80	-0,03	1,64	2,71	9,63
2011	0,07	0,23	1,92	4,40	-0,03	3,16	1,55	8,95
2012	0,09	-0,69	1,22	4,48	-0,03	2,07	2,28	8,07
2013	0,10	-0,22	1,82	4,75	-0,02	1,46	1,84	7,37
2014	0,08	-0,01	2,45	4,83	-0,02	1,62	2,29	6,17
2015	0,09	-1,14	1,66	4,80	-0,02	0,12	2,71	5,28
2016	0,08	-0,43	2,05	4,92	-0,02	1,26	1,67	4,87
2017	0,06	0,53	1,58	4,80	-0,02	2,13	2,26	4,36
2018	0,06	0,94	2,92	4,71	-0,02	2,44	2,92	3,90
2019	0,05	0,36	1,21	4,39	-0,02	1,81	2,29	3,67
2020	0,03	-0,73	-2,39	4,82	-0,03	1,23	-3,40	8,05
2021	0,09	0,58	3,69	5,32	-0,04	4,70	5,67	5,46
	PB	I	HDP	Nezam.				
Rok	EU	EU	EU	EU				
1998			2,42	3,01				
1999	0,00		2,16	2,95				
2000	0,00		3,15	3,90	9,43			
2001	0,00		3,37	2,18	8,35			
2002	0,00		2,42	1,11	8,61			
2003	0,00		2,09	0,91	8,95			

	PB	I	HDP	Nezam.	PB	I	HDP	Nezam.
2004	0,01	2,29	2,59	9,24				
2005	0,00	2,49	1,92	9,02				
2006	0,00	2,67	3,49	8,31				
2007	0,00	2,51	3,15	7,43				
2008	-0,01	4,16	0,64	7,48				
2009	0,00	0,84	-4,35	9,54				
2010	0,01	1,53	2,25	10,07				
2011	0,01	3,29	1,86	10,11				
2012	0,02	2,66	-0,71	11,29				
2013	0,02	1,22	-0,03	11,93				
2014	0,02	0,20	1,58	11,60				
2015	0,03	-0,06	2,31	10,84				
2016	0,03	0,18	2,01	10,01				
2017	0,03	1,43	2,82	9,05				
2018	0,03	1,74	2,07	8,17				
2019	0,02	1,63	1,83	7,53				
2020	0,02	0,50	-5,96	7,83				
2021	0,03	2,55	5,38	7,76				

Zdroj: Vlastní zpracování

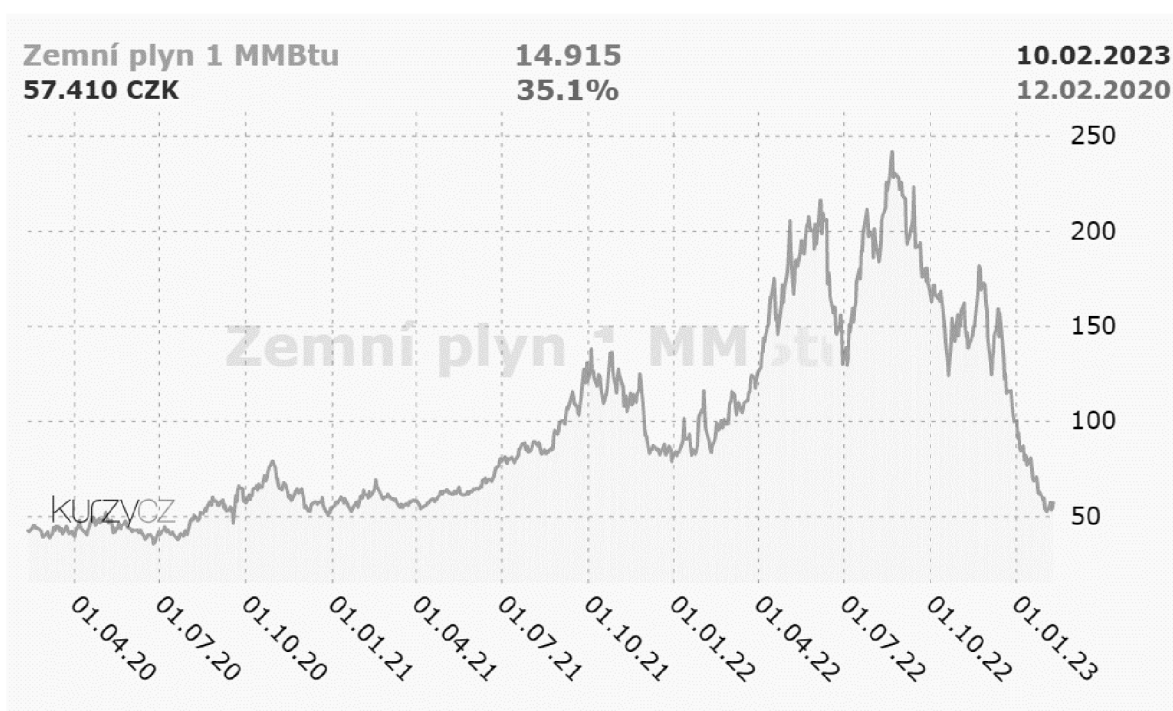
Tabulka 15 Příklad ztráty hodnoty peněz na hotovosti

Rok	Počátek roku	Inflace v %	Inflace v Kč	Konec roku
2000				1 000 000,00
2001	1 000 000,00	4,66	46 626,76	953 373,24
2002	953 373,24	1,90	18 142,51	935 230,73
2003	935 230,73	0,12	1 110,49	934 120,25
2004	934 120,25	2,76	25 782,73	908 337,52
2005	908 337,52	1,86	16 868,72	891 468,80
2006	891 468,80	2,53	22 589,75	868 879,05
2007	868 879,05	2,85	24 790,20	844 088,85
2008	844 088,85	6,36	53 672,77	790 416,08
2009	790 416,08	1,02	8 057,32	782 358,76
2010	782 358,76	1,47	11 522,01	770 836,75
2011	770 836,75	1,92	14 778,63	756 058,12
2012	756 058,12	3,29	24 856,34	731 201,77
2013	731 201,77	1,44	10 516,86	720 684,92
2014	720 684,92	0,34	2 479,07	718 205,84
2015	718 205,84	0,31	2 221,87	715 983,97

Rok	Počátek roku	Inflace v %	Inflace v Kč	Konec roku
2016	715 983,97	0,68	4 893,78	711 090,19
2017	711 090,19	2,45	17 425,51	693 664,68
2018	693 664,68	2,15	14 910,29	678 754,39
2019	678 754,39	2,85	19 330,08	659 424,31
2020	659 424,31	3,16	20 846,35	638 577,96
2021	638 577,96	3,84	24 520,40	614 057,56
2022	614 057,56	17,50	107 460,07	506 597,48

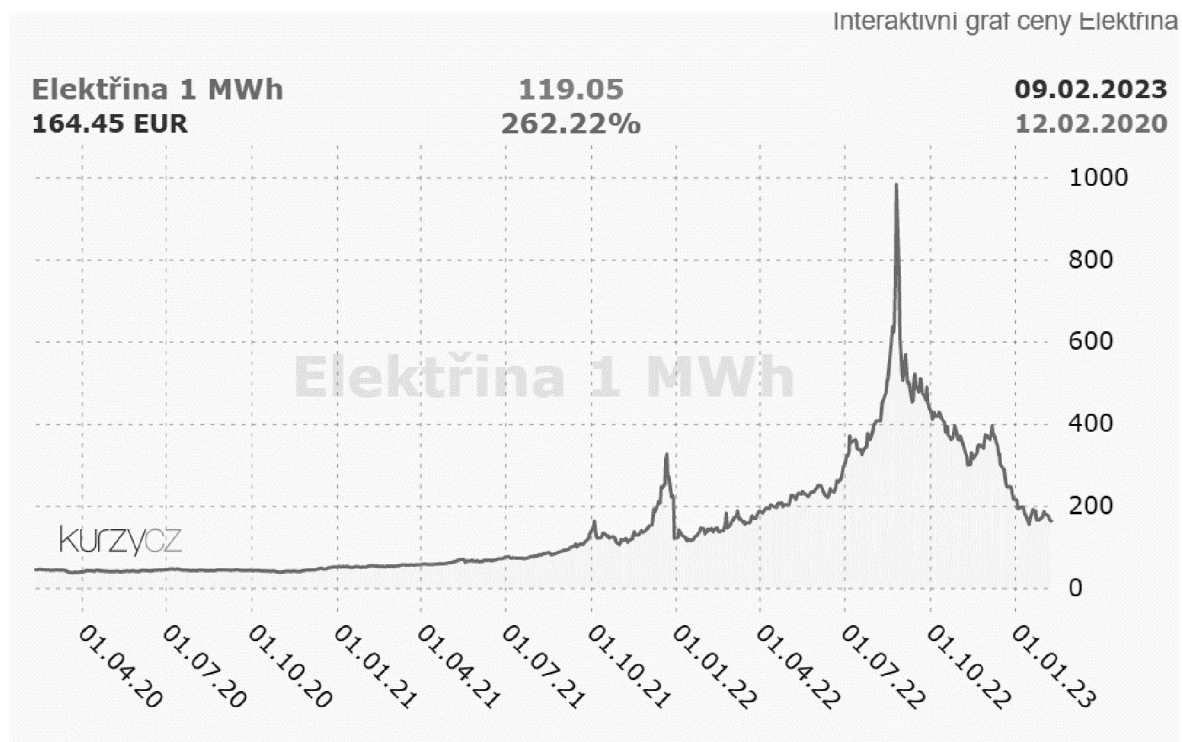
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 29 Vývoj ceny plynu

Zdroj: Kurzy.cz (2023)

Obrázek 30 Vývoj ceny elektřiny

Zdroj: Kurzy.cz (2023)

Tabulka 16 Vývoj ceny uhlí

Rok	Hnědé uhlí v Kč/q	Černé uhlí v Kč/q
1991	44,99	72,82
2001	161,47	286,94
2011	337,61	569,80
2021	405,02	664,01

Zdroj: (Wolf, 2022)

Tabulka 17 Prodejní cena uhlí v roce 2023

	Čert	Havelka
Briketa	929,00	1 090,00
Kostka	589,00	789,00
Ořech 1	579,00	789,00
Ořech 2	569,00	789,00

Zdroj: Cenyenergie.cz (2023)

Tabulka 18 Bazický index CPI

Rok	Index CPI
2000	73,8
2001	77,1
2002	78,2
2003	78,2
2004	80,2
2005	81,5
2006	83,2
2007	85,6
2008	91
2009	91,5
2010	92,6
2011	94,6
2012	98
2013	99,3
2014	99,8
2015	100
2016	100,7
2017	103,1
2018	105,1
2019	107,8
2020	111,4
2021	115,1
2022	132,1

Zdroj: ČSÚ (2023)

Tabulka 19 Ukazatele HDP a inflace rok 2022

Země	Ukazatel rok 2022 - skutečnost	Ukazatel rok 2022 - skutečnost
	HDP tempo růstu v %	Míra inflace v %
USA	1	6,4
Čína	0	2,1
Japonsko	0,6	4

Země	Ukazatel rok 2022 - skutečnost	Ukazatel rok 2022 - skutečnost
Rusko	-3,7	11,8
EU	1,9	8,5
Švýcarsko	0,5	3,3
ČR	0,4	17,5

Zdroj: vlastní zpracování, Tradingeconomics (2023)

Tabulka 20 Vývoj nominální mzdy

Roky	Průměrná hrubá nominální mzda	Růst nominální mzdy	Růst reálné mzdy
2001	15908	8,1	3,6
2002	17133	7,7	7,2
2003	18096	5,6	4,8
2004	19183	6	2,8
2005	19963	4,1	1,7
2006	21269	6,5	4,9
2007	22641	6,5	1,6
2008	24309	7,4	2,6
2009	25418	4,6	4,2
2010	25591	0,7	-1,4
2011	26211	2,4	0
2012	27055	3,2	0,4
2013	26525	-2	-3,1
2014	27261	2,8	2,3
2015	28258	3,7	3,6
2016	29491	4,4	3
2017	31802	7,8	5,1
2018	34057	7,1	4,9
2019	36634	7,6	4,5
2020	39092	6,7	4
2021	40224	2,9	-3
2022	39858	6,1	-9,8

Zdroj: ČSÚ (2023)